

Гьалариз - дуьзгуьн къимет

Хийир ЭМИРОВ

19-апрелдиз Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова РД-дин Халкъдин Собранидиз вичин Чар кІелна. Мярекат Дуствилин кІвале кьиле фена. Иштирак-чийрин арада Федеральний Собранидин векилар, республикадин гъукумдин ва муниципальный органрин, федеральный кърулушрин, карханайрин руководите-лар, образованидин, илимдин, культура-дин, спортдин деятелар, агъсакълар ва жегъилар авай. Ціи региондин Къилин Чар Парламентдин сессиядал кІелнач. И мярекат кьилдин зурба вақъиа хьиз кьиле тухвана.

Республикадин Къили гъавурда тур-вал, и кар чиз-чиз авурди я. “Чи общест-водиз садрани тахъай хътин кърхуяр гуз-вай шартІара чаз садвал, тупламишвал ва жуьрэтлувални кьетІивал герек я. И кар патал авунвай кІвалахриз, кьиле физ-вай гьалариз ачухдиз ва намуслувилелди къимет гана, чун пакадин йікьаз инан-мишвилелди килигна кІанда”, - лагъана С.Меликова.

Республикадин Къили регионда ара-дал атанвай сиясатдин, экономикадин, яшайишдин гьалариз дуьзгуьн къимет гана. Ада гъукуматдин федеральный, респу-бликадин органрин, жемиятдин, обществен-ный организациирин, агъсакъларин, же-гъилрин куьмекни галаз авунвай кІвалах-рин гьахъ-гьисаб авуна ва республикадин вилик акъвазнавай важиблу везифаяр ачу-харна, жуьреба-жуьре кърулушри, минис-терствойри, ведомствойри, муниципали-тетри рехъ гузвай ва кІвалахар кьулухъ язавай гьалатІрикай ачухдиз лагъана.

“Дагъустанвийри чеб баркаллу бубай-рин рехъ лайихлувилелди давамарзавай

къегълар тирди краралди кълурна. Мах-сус серенжемда иштиракзавай вад агъ-зурдав агакьна дагъустанвийр женгинин орденралди ва медалралди кьейднава. Эхиримжи йисуз уьлкве вичин азад-вал ва аслу туширвал яракъ гъилеваз хуьниз мажбур хьанва. Дамах ийиз жедай кар ам я хьи, дуьньядин метлеб авай и зурба вақъиайра, са рахунни алач, абуру-кай тарихдин учебникра кхьида, мад се-ферда дирибашвал, уьтквемвал кълур-завай Дагъустандин къегълар дуьньядиз аквадайвал нур гана”, - кьейдна С. Мели-кова.

Дагъустандин Къили военный махсус серенжемда иштиракзавай, гъакни Рос-сиядин Игит лагъай тІварціиз лайихлу хьанвай ксарин тІварар кьуна: Нурмегъ-мед Гъажимегъамедов, Эседудлла Аба-чев, Энвер Набиев, Руслан Къурбанов, Исрафил Мегъамедов, Михаил Абрам-ченко, Шамил Мегъамедов.

- Гъайиф хьи, бязи вахтара хсуси уьмуьр игитвал авун патал кърбанд ийиз-ва. Чна Ватандин азадвал ва аслу тушир-вал патал женгера телеф хъайи виридан гъакьиндай яс чІугвазва, - лагъана Сер-гей Меликова ва са декъикъада кисун малумарна.

Дагъустан уьлкведа кьиле физвай ва-кьайиривай кьерех хьанвач. Фронтдиз куьмек гун патал республикади тупла-мишвал ва жуьрэтлувал кълурзава. Махсус серенжем кьиле физвай чкайриз дагъустанвийри гуманитарный 5180 тонн парар рекъе тунва. Пуд агъзур тонндалай виниз парар диндин объединенийри ва мергъяматлувилин фондарины рекъе ту-на. И рекъем, уьлкведин регионрив гекъи-гайла, виридалайни екеди я.

Вичин рахунра Сергей Меликова гъар юкьуз фикир гана кІанзавай пуд месэла-дал кІватІ хьанвайбурун фикир желбна.

Сифте нубатда им промышленностдиз, хуьруьн майишатдиз ва са жерге маса хилериз талукъ я. Уьлкведин майданда, гежел тевгъена, ишлемишна кІанзавай са жерге механизмаяр арадал гъанва. Абу-рукай чнани менфят кьачун лазим я.

Региондин индустрияди Россиядин лап чІехи компанийрихъ галаз коопера-циядин алакъаяр мягъкемарун важиблу я. Ида Дагъустандин карханайриз произ-водстводин кьадарар артухардай, им-портдин шейэр жуванбууралди звезддай, кІвалахдиз кьецІ гузвай са бязи крарикай азад жедай мумкинвал гуда.

Республикада чилин месэлани кар алайди я. Региондин Къилин гафаралди, са патахъай, республикада чил тІимил ава, муькуь патахъай, агъзурралди гекта-рар ерли ишлемишзавач. Республикадин гъукуматди ва муниципалитетри чпин их-тиярда авай чилер менфятлувилелди иш-лемишун патал герек серенжемар кьабу-лун лазим я.

“Чилини эменниди халкъдин ва госу-дарстводин хушбахтвал, девлет патал кІвалахна кІанда. И карни чалай, абур мен-фятлудаказ ишлемишайла, алакьда”, - лагъана С.Меликова.

Вичин рахунра республикадин Къили государстводин ва муниципалитетрин эменни кирида ишлемишунай аламай буржар вахчунин важиблувал кьейдна. Идалайни гъейри, эцигна куьтыгъ тавун-вай объектрал, хсуси сектордин такъатар-ни желб авуна, менфятлувилелди кІва-лахдай механизмаяр туькьуьрунин игъи-яж арадал атанвайдакайни лагъана.

Ціинин йисуз Дагъустанда аялрин 24 бахча, 13 школа ачухда, 141 дарамат ка-питальнидаказ ремонтда. Сергей Мели-кова кІватІ хьанвайбурун фикир менфятлу проектар уьмуьрдиз кечирмишунал гъар йікьан гуьзчивал авун тапшурмишна.

Сив хуьнин сувар мубаракрай!

ГЪУЪРМЕТЛУ ГАЗЕТ КІЕЛЗАВАЙБУР!

Пайгъамбардин (Аллагъдин салават ва салам хуьй вичиз) гъадисра лагъанвайвал, берекатрив ацІанвай рамазандин варзни акъаз-такъаз акъатна. И вацра дуьньядин жуьреба-жуьре уьлквейра яшамиш жезвай миллионралди мусурманри Аллагъ паталди сивер хвена.

Рамазандин варз чи республикадин агъалийрини шадвилелди кър-ишламишна, адан сергъятра аваз мергъяматлувилин мярекатар, иф-тарар тешкилна. Мисал яз, фикирдиз 8-апрелдиз Махачкъалада, Иса пайгъамбардин тІварунихъ галай руьгъдин центрада, кьиле фейи лезги халкъдин ифтар кьезева. Аниз 18 агъзурдав агакьна инсанар атанвай. 16-апрелдиз Дербент шегьерда тешкилай ифтарди лагъайтІа, 35 агъ-зурдав агакьна дагъустанвийр санал кІватІна.

Сив хуьнин сувар мубарак авуналди, чаз квехъ чандин сагъвал, яргъи уьмуьр, хушбахтвал хъана кІанзава. Къуй и вацра куьне хвейи сивер, гайи садакъаяр, авур вири ибадатар Аллагъди кьабултрай.

Нумрадай кІела:

ЖЕМИЯТ

Мукъаят хьухъ!

Газдин алатар чеб вуч паталди гъа-зурнавайди ятІа, гъа карда ишлемишна кІанда. Абурукай маса макъсадар аваз мен-фят кьачуна виже кьведач. Мисал яз, газ-дин плитадал пекер кърурун дуьз туш ва я тахъайтІа, кІвал газ ачухдаказ кузвай цІалди чими авуна кІандач.

► 2

ЖЕМИЯТ

Чулав кІвале - чІулав кац?..

Фашистар махсус пичера агъзуррал-ди инсанар (аялар) куз вердишбур я. Аме-рикадин вилкан госсекретарь Мадлен Ол-брайт лугъудай вагъши кафтіларди, 2003-йисуз Иракда 1,5 миллион аял Америкадин кассетный бомбайрик кана, телеф хъана лагъайла, клусни регъуьвал авачиз, “гъакІ хьун лазим тир” жаваб ганай.

► 4

ИРС

Вичин мектеб хъайи шаир

Шаирдин къулав 4 хва - 4 шаир чІехи хъана: Александр, Руслан, Мевлуд, Зуль-фикъар Къафлановар... Эхъ, гъахътин ба-жарагъдин иеси тир ам. Къе адан ученик-ри ва багърийри устаддин 100 йис тамам хьун кьейдзава, сада-сад тебрикзава.

► 5

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Чпин хивез игитвиллин еке везифа кьачуна

2006-йисан мартдилай 2007-йисан июн-далди Нисрет Сейфуллагович Толъатти шегьердин илимдинни производстводин “Челнюк” фирмадин Дагъустанда авай филиалдин директор тир. И девирда медицинадин, химиядин гадарнавай аму-кьайрикай, кьери живедикай, аккумулятор-рин батарейрикай, машинрин чархарикай (ва мсб) маса шейэр гъазурунин (утили-зация) кІвалахар кьилиз акъудунал гуьзчи-вална.

► 8

САГЪЛАМВАЛ

Макъсад - азардин вилик пад кьун

Пешекарри тестикъарзавайвал, ярар квай инсандихъ галаз алакъа хъайила, ам акатун 100 % барабар я. Сифтедай грип-дин пишанар хъиз аквада: бедендин ифин, гъатта 40 градусдив агакьна, хкаж жеда, нер авахъда, вилериз шемкъ яда.

► 9

ХАБАРАР

Эменни тІимил тир хизан

Яшамиш хьунин агъа кланин кьадар-дилай тІимил кьазанжи кьезезвай хизан эменни тІимил авай хизанрик акатзава. Субъектда тайинарнавай яшамиш хьунин агъа кланин кьадар гьисаба кьезава. Мапум тирвал, Дагъустанда яшамиш хьунин агъа кланин кьадардин пул 13081 манатди-кай ибарат я.

► 12

Дагъустандин Къилин Чарчин ЦарцIеваз Фикирар ва зендер

Дагъустандин Къил Сергей Меликова республикадин Халкъдин Собранидиз рекъе тунвай Чарчин гъагъиндай сиясатчийри, жемиятдин векилри, жуъреба-жуъре министерствойринни ведомствойрин регъберри, шегъерин ва районрин администрацийрин къилери, депутатри, алимри ва гзаф масабур чпин фикирар лагъана. Абурукай бязибур чна газет келзавайбуруз теклифзава.

Юрий ГЪАМЗАТОВ, РД-дин рекъемрин рекъяй вилик финин министр:

“Дагъустандин Къил Сергей Меликован Чар гегъенши хъана лагъайтIа, зун гъалатI жедач. Ана яшайишдин жуъреба-жуъре хилериз фикир ганва. Гъа жергедай яз, республика рекъемрин рекъяй вилик финизни.

Къейд ийин хъи, алай вахтунда республикада кардик квай хейлин идарайра документар электронный къайдада гъазурзава. И карди анра кIвалахзавайбурун пар къезиларнава. Гъа са вахтунда тайин са документ къачун патал агъалияр, нубатар къаз, вил алаз акъвазавач. И месэла са легъзеда гъялна акъалтIарзава.

Республикадин Къилин чи вилик эцигнавай месэлайрик дагълух районар хъсан еридин, йигинвал авай интернетдалди таъминарун акатзава. И жигъетдай рекъемрин рекъяй вилик финин министерстводи кIвалах кIиле тухузва. ЦIи, махсус программадин сергъятра аваз сифте нубатда туризмдин объектар авай хуърерив интернетни мобильный алакъа агакъда.

Сергей Меликова вичин Чарче алай йисуз Дагъустанда къецепатан са десте уълквейрин иштиракчивални аваз рекъемрин международный форум кIиле фидайдакай хабар гана. Зи фикирдалди, ам тежриба артухарунин, цIийи чирвилер къачунин рекъяй кутугай майдандиз элкъведа”.

Марат АЛИЯРОВ, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат, промышленностдин, ЖКХ-дин, транспортдин ва рекъерин майишатдин Комитетдин член:

“Сергей Меликов вичин Чарче чи региондин умуърдин саки вири хилерикай рахана: экономикадикай, здравоохраненидикай, демографиядикай, образованидикай, эцигунрикай, туризмдикай...”

Заз эцигунрин хел ва туризм вилик тухунин жигъетдай Сергей Меликова лагъай гафариз баянар гуз кIанзава. Зун Дагъустандин Къилихъ галаз рази я: эцигунрин хел комплекснидаказ вилик фин лазим я. Ака-хъайвал эцигунар кIиле тухунал эхир эцигна кIанда.

Туризмдикай рахайтIа, ам республикадин экономикадинни яшайишдин кар алай хилерикай сад я ва эхи-

римжи йисара Дагъустандин бюджетдиз алава такъатар гъизвай чешмедиз элкъвенва. Гъавилъй туризмдиз Сергей Меликован Чарчени къетIен фикир ганва. Ада къейд авурвал, гъуъл чи къилин девлетрикай сад я. Гъина гъуъл аватIа, гъана агъваллувални жеда. Зи фикирдалди, и кардикай чна менфят къачуна кIанда.

Туризмдин хел вилик фин неинки са тIебиатдин ресурсар хъунилай, гъакIни и хиле кIвалахзавайбурун пешекарвилелай, туризмди арадал гъизвай такъатар менфятлудаказ ишлемишунилайни аслу я.

Зи фикирдалди, Дагъустандин Къилин Чарче къейднавай виридалайни важиблу месэлайрикай сад чкадин агъалийрин яшайишдин шартIар хъсанарун я. И месэлади ам гъялунир рекъе чун вири сад ийизва”.

Руслан ГЕРЕЕВ, журналист, ДГПУ-дин проректор:

“Дагъустандин Къил Сергей Меликова Халкъдин Собранидиз ракъурнавай Чарче регион вилик финин асул рекъер тайинарнава. Зи фикирдалди, ада къейднавай къилин терефар дагъустанвийрин умуърдин, яшайишдин шартIар хъсанарунихъ галаз алакълу я. Яшайишдин гъи хел вилик тухвайтIани, адан нетижайри чкадин агъалийрин агъваллувал артух хъуниз таъсир авун гек я.

Гъа са вахтунда Сергей Меликов вичин Чарче алай вахтунда республикадин гъукумдин вилик акъвазнавай, гъялна кIанзавай месэлайрикайни рахана. Бязибур гъялунир жигъетдай ада, мярекат кIиле физвай залда амаз, республикадин Гъукуматдиз, Халкъдин Собранидиз тап-

шуругъарни гана. И делилди региондин Къил хъсандиз абурун гъавурда авайди къалурзава.

Украинада кIиле физвай махсус серенжемда иштиракзавай дагъустанвийриз, абурун хизанриз яшайишдин рекъяй куъмекар гунин месэлаи кар алайбурукай сад я. И кар Сергей Меликовани тестикъарна. Ада, и жигъетдай икъван чIавалди кIиле тухванвай кIвалах къейд авуналди, идалай къулухъни серенжемдин иштиракчийрин хизанриз куъмекар гун давам жедайдакай лагъана”.

Аллагъди къабулрай!

Чи мухбир

12-апрелдиз Махачкъалада, имам аш-Шафиидин тIварунихъ галай мискинда, Алкъвадар Гъасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центради тешкилнавай ифтар кIиле фена.

Ана лезги халкъдин жемиятдин, сиясатдин, медениятдин векилри, алимри, дингълийри, спортсменри, меценатри иштиракна. Къилди къачуртIа, абурун арада РД-дин Общественный палатадин комитетдин предсе-

датель Ислам Мегъамедов, “Лезги газетдин” къилин редактор Мегъамед Ибрагъимов, диндин алим Ямин Мегъамедов, имам аш-Шафиидин тIварунихъ галай мискиндин имам Жейгъун Агъмедов ва масабур авай.

Къейд ийин хъи, тIвар къунвай мискин халкъдин арада лезги мискин хъиз машгъур я, гъикI лагъайтIа, ам эцигунин кардик асул пай кутурбур чи халкъдин векилар я.

Рамазандин вацран гъар юкъуз ина лезги меценатрин такъатрихъ ифтарар тешкилна ва анра вишералди мусурманри сивер хкудна.

Къуй жумарт рухвайри Аллагъдин рекъе авунвай садакъаяр Аллагъди къабулрай!

Мукъаят хъухъ!

Гъазурайди - Муса АГЪМЕДОВ

Къайдадик квачир ва я тахъайтIа ишлемишунин жигъетдай махсус сертификат галачир газдин алатар кардик кутун себеб яз, газдин ялдикди (угарный газ) агъалияр зегъерламиш хъайи дуъшуъшар арадал къевезва. И кардихъ галаз алакълу яз “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-ди агъалийриз, газ ишлемишдайла, хатасузвиллин къайдайрал амал авуниз эвер гузва.

Агъалияр чпин хатасузвал хуънин къайгъуда хъун патал “Газпромди” абуруз агъадихъ галай са шумуд къайдадикай менфят къачун теклифзава.

1. Агъалийри чпин газдин приборди, пичинин гурмагъри ва гъава дегишардай алатри кIвалахзавай тегъер гуъзчивилик кутун лазим, гум акъатзавай рекъер вахт-вахтунда михъун гекер я.

2. Газдикай менфят къачузвай ксари акIажариз жедай (гибкий) шланг авай гъал ахтармишун лазим я. Ам вич-вичел элкъвена ва я тахъайтIа, акъаж хъана виже къведач. ГъакIни шланг электрический алатрихъ (приборрихъ) галукъна кIандач.

3. Дараматда газдин ни аваз хъайитIа, ана газдин алатар ишлемишдай ихтияр авач.

4. Хуърекардай кIвале гъава дегишарун патал кардик кутунвай махсус чка (вытяжка) азад хъана кIанда. Ам кIвалин умуми тир гъава ялдай каналдихъ (ре-кыхъ) гилигна виже къведач.

5. Газдин плитади ва я тахъайтIа колонкади кIвалахдай чIавуз дакIардин

вил (форточка) ва я тахъайтIа дакIар ачухун лазим я.

6. Газдин алат эцигдайла ва я ам ремонтдайла, и кардал машгъул пешекарриз (махсус карханадин къуллугъчийриз) эвер гана кIанда.

7. Къайдадик квачир ва сертификат галачир газдин алатар (приборар) ишлемишна виже къведач.

8. КIвале газ тунихъ, газдин приборар ремонт авунихъ, абуру дегишарунихъ галаз алакълу кIвалахар жуваз ийидай ихтияр авач (яни и кIвалахар алакъдай ва къил акъатдай пешекарди авуна кIанда).

9. Газдин турбаяр чеб чпихъ ва я тахъайтIа маса алатрихъ галкIурнавай чкайрин жуфтвал (герметичность) ачух цIалди, месела, спичкадалди, зажигалкадалди, шеминалди ахтармишна кIандач.

10. Газдин алатрив мектебдиз фин тийизвай яшда авай аялар агудна кIандач.

11. Газдин алатар чеб вуч паталди гъазурнавайди ятIа, гъа карда ишлемишна кIанда. Абурукай маса макъсадар аваз менфят къачуна виже къведач. Мисал яз, газдин плитадал пекер къурурун дуъз туш ва я тахъайтIа, кIвал газ ачухдаказ кузвай цIалди чими авуна кIандач.

12. Газ алатдихъ галаз алакълу ийизвай шланг вич вичел элкъуърна, адал илисна ва чукъвена виже къведач.

13. Дараматда газдинни аваз хъайитIа, сифте нубатда газдин кран агална, ахпа ракIарар, дакIарар ачухна кIанда. Электрический алатрик хIлуна виже къведач ва газдин къуллугъдиз (телефондин нумаря: 04,104), “Къутармишдай къуллугъдиз” (телефондин нумра: 112) зенг авун лазим я.

КIвале ва квартирада авай газдин алат къайдадикай хкатай дуъшуъшра, яргъал вегъин тавуна, газдин къуллугъдиз хабар гана кIанда.

Газ ишлемишзавай гъар са касди газдихъ галаз алакълу кIвалахрал машгъул жезвай махсус тешкилатдихъ галаз икъарар кутIунна кIанда - техникадин ва ремонтдин жигъетдай кIвалахар гъавурда авай пешекарри кIиле тухудайвал.

1,5 сеферда артух хъанва

Дагъустанвийри улакъра аваз финай рекъин гъакIи телефонрин куъмекалди гун 1,5 сеферда артух хъанва. РикIел хкин, са варз идалай вилик кардик кутунвай акциядин бинедаллаз, республикада жемиятдин улакъра аваз (автобусар, троллейбусар...) физвай касди рекъин пул смартфондай гуз хъайитIа, адан кIимет 8 манатдин ужуз жезва. Анжах телефона авайди “Мир” карта хъун лазим я. Ихтин серенжемдикай бесконтактный къайдада карта къабулдай терминалар алай троллейбурса ва автобусра менфят къачуз жеда.

Серенжем башламиш хъайидалай инихъ са вацран муддатда икI гъакIи гузвайбурун къадар 1,5 сеферда артух хъанва. Серенжем кардик акатна къвед лагъай варз я, ам алай йисан 30-июндалди давам жеда.

Къейд ийин хъи, и серенжемдикай менфят къачун патал “Мир” системадин карта смартфона “Mir Pay” ва я тахъайтIа гъакIи гудай “Samsung Pay” сервисдин куъмекалди тваз жеда. Чир хъухъ:

телефон NFC функция (функция бесконтактной оплаты) килиз акъудиз жедайди хъун чарасуз я. Гъа са вахтунда карта вич гъи банкуна ва гъи регионда акъуднавайди ятIа, гъадалай аслу тушиз, и серенжемдикай гъам Дагъустандин агъалийривай, гъамни республикадин мугъманривай менфят къачуз жеда. Серенжемда гъакIни банкунин онлайн-приложенида кардик кутунвай виртуальный картайривайни иштиракиз жеда. Амма пластикадин картайривай и серенжемдикай менфят къачуз жедач.

Гатуз эгечIа

“Дагъустандин экономика” телеграмканалди, РД-дин энергетикадин ва тарифрин министерстводин пресс-къуллугъдал асаслу яз хабар гузвайвал, Махачкъаладин гарун электростанция эцигунин кIвалахрив алай йисан гатуз эгечIайвал я. И объектдин гужлувал 12 МВт-дикай избарат жеда.

Проектдин кIимет 1,5 миллиард манатдиз барабар я. Умуд кутазвайвал, ам килиз акъудуни жемят энергиядалди

таъминарунин кар ерилу ийида, гъа са вахтунда кIвалахдин чкаярни арадал къведа. Гарун парк (ветропарк) 2024-йисуз кардик кутун фикирдиз къачунва.

Министерстводин делилралди, алай вахтунда уълкведа виридалайни еке гужлувал авай (315 МВт) гарун парк Дагъустандин Новолар районда эцигзава. Проектдал желбнавай хусуи инвестициярин къадар 50 миллиард манатдилай артух я.

Чехи Гъалибвили - 78 йис

Кавказдай Карпатрал къван

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Клуьд лагъай май, Гъалибвили югъ яргъал алач. Малум тирвал, Гитлеран Германиядал, вагъши фашистрал гъалибвал къачун регъят акъвазайди туш. Ватандин Чехи дяведин йисар советрин халкъ ва Яру Армия патал тежер хътин четинбуруз элкъвенай. Гъалибвилихъ феи рехъни яргъалди, заланди хъана. Советрин Союздин халкъари а залум йисара садвал, дуствал, ватанпересвал, вири хъутлалрай экъечдай жуьрэтлувал, дирибашвал къалурна. Виридахъ галаз санал - чи лезги халкъдин векиприни. Чи рухвайрини рушари гъар са фронтдин къушунрик кваз душмандиз риклелай тефидай ягъунар къуна, халисан игитриз хас къагъриманвал, уткъемвал къалурна. Халкъдин вад хва Советрин Союздин Игит лагъай тварциз лайихлу хъана. Абурукай сад ции вичин 100 йис тамам жезвай **Мирзе ВЕЛИЕВ** я.

Мирзе Кцлар райондин Вини Легер хуьре лежбер Давлетан хизанда дидедиз хъана. Лугъузвайвал, Велиевар аниз Докъузпара райондин Къаракуьре хуьрай куьч хъайибур я. Кесибе еке хизанда Мирзе диде-бубадин куьмекчидиз элкъвена. Майишатдин гъар са кваллах тамамарзавай гададиз клелунрал машгъл жедай вахт амукъзава-чир. Муьжуьд лагъай класс куьтягъай адакай, вичин дах хъиз, колхозчи хъана. Фашистрин Германияди Ватандал вегъейла, гададин 17 йис тир. Вичин жегилвилизни, хизандиз куьмек кланзавайвилизни килиг тавуна, Мирзе 1941-йисан июлдин сифте килерай гуьгъуьллувилелди фронтдиз фена. Ам Украинадин фронтдиз акъатна. Лап куьруь вахтунда ада махсус курсара наводчикдин чирвилер къачуна. 46-армиядин, гвардиядин лишанчивилин 109-дивизиядин аскердал гъа сифте йикъарилай лап четин везифаяр тапшурмишна. Им лезги хва вичин везифайрив эгечлавай тегъердиз килигна авур кар тир. Командирарни ягълалмиш хъанач.

Фашистрин жаллатрихъ галаз киле физвай къизгъин женгерик Мирзени экечина. 45 мм уьлчмедин яракъдин наводчик душмандин техника, аскерар тергунин гъевесдив ацланвай. Сифтегъан чирвилер къачуз лап тлимил вахт ганвайтлани, лезги хци вичивай истемиззавай крар вири хъсандиз чирна. Гъа сифтегъан женгина ада, душман, лишандик куьтаз, яна. Фрицар сад-салан гуьгъуьналлаз къирмишна. Амма тупунин командирдал сагъар тежедай хер хъана. Мирзеди командирдин везифаяр вичин хивез къачуна, женг давамарна. Фашистар къулухъ элкъуьниз мажбур хъана. Ихътин четин гъалдай виклэгъдиз экъечлай Мирзедиз старший сержантвилин чин гана ва ам тупунин командирвиле тайинарна.

109-дивизиядин къушунрик кваз М.Велиева Кубандин, Украинадин, Белоруссиядин чилер душмандикай азад авунин къизгъин женгера иштиракна. Фашистрин тупарин цлук, самолетрай гадарзавай бомбайрик Днепр, Днестр, Дунай вацларилай элячлун четин ва гзаф телефвилер арадал гъизвай гъерекатар тир. Гъар сеферда ам вичин тупни гваз, юлдашарни галаз вацларай экъечина ва душмандин сенгерриз барбатдай ягъунар къуна. Къуд патлахъай гуьллейрин хар къвазвай чкада хер тахъана амукъда жал? Гъар сеферда сержант, хирер сагъар

хъийиз, вичин полкуниз хтана ва Гитлеран чапхунчияр мадни ва мадни терг авунив эгеч хъувуна.

Чи шегъерар, хуьрер азад ийиз, виликди гъужумзавай Яру Армиядик кваз Велиева Румыниядин, Болгариядин, Венгриядин чилерални фашистриз риклелай тефидай ягъунар къуна, душмандин гзаф къадар техника ва аскерарни офицерар тергна. Хайи Кавказдин дагъларилай юзай лезги хци Карпатдин дагълариз къван ериммишна ва вичин женгер Венгриядин чилел куьтягъна. Гъар са женгина командованидин тапшуругъар мукуьфдивди, жуьрэтлувилелди килиз акъудзавай старший сержантдин къегаьлвилер Ленинан, Баркалладин III дережадин орденралди, “Жуьрэтлувилай”, “Кавказ хуьнай” медалралди къейдна. Будапештдин кибле пата авай Вашад хуьруьн къваларив киле феи женгина къалурай къегаьлвилай Велиеваз Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

А женгиниз талуьк тир делилрикай Мирзедихъ галаз къуллугъ авур юлдашди 1965-йисуз “Дагъустандин правда” газетдиз ганвай макъалада ик хъенва: “1944-йисан 6-ноябрь тир. Лишанчивилин батальондин сенгерар старший сержант Велиеван регъбервилек квай дестеди хуьзвай. Ада ара-аратупарай душмандиз цлай гузвай. Экуьнахъ гуьзет тавур гъал арадал атана. Фашистри, къад танкни вилик кутуна, лишанчийрин сенгеррал гъужумна. Душмандин къуватар артух тир. Ятлани чи артиллеристар барабарсуз женгик экечина. Сад-салан гуьгъуьналлаз батальондикай аскерар, лишанчийр хкатзавай. Велиева лагъайтла, вичин кар аквазвай. Сифте ада 250 метрдин яргъа авай душмандин сифтегъан танк яна. Ахпа къвед лагъай танк ва адан гуьгъуьналлаз къвезвай немсерин аскерар авай автомашин тергна.

Фашистриз Велиеван туп алай чкачир хъана ва абуру галаз-галаз тупарай цлай гана. Тупар идара ийизвай аскеррикай са-сад хкатна. Велиевални хер хъана. Ятлани ам мад са танк ва бронетранспортер терг ийиз агакъна. Абур саки Велиеван тупунив агакънавай. Женг барабарсузди тир. Чи виклэгъ командир-лишанчиди эхир нефесдалди килди туп кардик туна, душманар вичив гатлумарнач. Телеф хъайи командирдин 21 йис тир...

Эхъ, фашистри илитлай чапхунчивилин дяведа гъахътин къегаьлар, миллионралди жегил чанар пуч хъана. 1945-йисан 24-мартдиз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указдалди Велиев Мирзедиз Советрин Союздин Игитвилин твар гана.

Баркаллу хциз Вини Легер хуьре тимтал эгичнава. Ахцега, Цийи Къаракуьреда ва Кцлара Велиеван тварцихъ куьнеяр янава. Игитдин тварцихъ школярни гала.

Зегъметдин къагъриманар

Хийир ЭМИРОВ

Гъукум тапан демократрин ва радикалрин, халисан хаинрин гъиле гъатайла, Советрин гъукуматдиз, къурулушдиз, адан регъберриз гзаф къадар тикъетар янатлани, гила Советрин Союздин азадвилер, галайвилер, пулсуз къуллугъар, медицина, образование, ватанпересвилин, ахлакьдин, марифатдин ерияр, чешнеяр гъайифдивди риклел хкизва ва яваш-яваш абурукай бязибур чи уьмуьрдизни хкизва. Им хъсан кар я. Советрин Союзда ва вири республикайра инсанвиллиз, баркаллу зегъметдиз дуьзгуьн къимет гузвай. И кар успатун патал са мисал бес я.

Лугъун лазим я хъи, исятда хъиз, лезги халкъдин векилри гъа члавузни хайи маканрилай яргъара зегъмет члугъазвай. Ватан, уьлкве, халкъ сад тир эхир. Мегъарамдхуьруьн райондин Хуьрелрин хуьрай тир Вилиметов Асалидин руш **ИБРАГЪИМОВА Имамат** Къазахстандиз акъатна. 21 йисан яшда авай рушаз СССР-дин Верховный Советдин Президиумдин Указдалди Социализмдин Зегъметдин Игит лагъай твар гана. Къе, белки, ихътин делилдихъ агъан тийидайбурни хъун мумкин я. Амма гъакъкъат гъахътинди я. Ции адан 95 йис тамам жезва. Гъавилай чаз адан уьмуьрдин уламар, зегъметдин агалкъунар риклел хкун хъсан акуна.

Чехи хизандин кыл, лежбер Асали, хайи хуьрай экъечина, Къазахстандиз физ гъазур жезвай йикъара, адан руш Имаматан килел бирдан риклелни алачир дуьшуьш атана. Гурарай аватна, адан квач хана. Хизанар куьч хъана, анжах Имамат квач сагъ хъжедалди Хуьрелдал бадедин патав гумукъна. 1940-йисан гатуз тамамвилелди сагъ хъхъай Имаматни хизандин патав Къазахстандиз фена. Асали дахди совхоздин тенбеклухъра кваллахзавай, веледрини адаз куьмекар гузвай, югъди-йифди зегъмет члугъазвай. Асалидин гъакъкъагъ зегъмет Зегъметдин

дин!) стаж башламиш хъана. Са тлимил вахтундилай цлувад йисаз квач вегъенвай жегил руш тенбекчийрин звеноводвиле тайинарна.

Вичихъ са жуьредин тежриба хъанвай, шад, зирек лезги руша звенодин членар зегъметдал руьгъламишуниз килин фикир гана. И карди адан звено кивенквечийрин жергедиз экъудна. 1948-йисуз къазанмишай нетижайри Имаматан твар неинки совхоздиз, гъакъни Алма-Атадин областдиз, вири республикадиз машгъурна. И йисуз адан звеноди квачихъ галкълурнавай гъар са гектардай, план 25 центнер яз, 32,4 центнер къурурай тенбекар вахкана. “Алма-Атинский” совхоздин тенбекчийрин гъакъкъагъ зегъмет Ватандини Чехи шабагъралди къейдна. И майишатдин 8 кас кивенквечияр, абурун жергедай яз Ибрагъимова Имаматни, Социализмдин Зегъметдин Игит лагъай тварциз лайихлу хъана. А вахтунда Имаматан 21 йис тамам жезвай. Амма жегилдиз дамахун чидай кар тушир. Ада

Жегилвилин гъунар

Яру Пайдах ордендиз лайихлу хъанай. Сифте атай йикъарилай Имаматани хизандиз куьмек гузвай. Фад акахъдай къилихрин жавандиз чкадин рушарикай, вичин таяр-туьшерикай дустарни хъана. Зегъметдиз вири къуватар гузвай хизандин гъал-агъвални пир тушир.

Гитлер лугъудай фашистди вири члурна. Совхоздин итимрин Чехи пай душмандикай уьлкве хуьз рекъе гъатна. Вири зегъмет дишегълийрал, яшллубурал ва жаванрал ацалтна. Ватандин вилик акъвазай залан имтигъандин йисара советрин инсанрин дуствал мадни мягкем ва лигим хъана. Гъалибвал патал женг неинки фронтда, гъакъни гъар са хуьре, колхоздин, совхоздин никера, чуьллера къизгъин хъанвайди Имаматаз аквазвай. Гъавилай адани совхозда кваллахун къетина.

Ам тенбекар битмишарзавай Амрагъов Саттаран бригадиз ракъурна. Ципуд йиса авай, яш тамам тахъанвай руш. Адаз зегъметдин книжка ганачир. Закондалди и кар авун къадагъа тир къван. Амма майишатда жаванрин куьмекдихъ еке игътияж авай. “Алма-Атинский” совхоздин майишатдин килин хел тир туьтуьнчивал регъят кеспи туширди Имаматаз кваллах атай гъа сифте юкъуз акуна.

Имамата кваллахзавай звенода жуьреба-жуьре миллетрин векилар тир ругуд дишегълиди зегъмет члугъазвай. Цийи кеспидив вердиш тушир лезги рушаз тежрибалу тенбекчийр тир грекви Махатова Еленеди, урус Манатилова Аннади, бригадир азербайжанви Амрагъов Саттара вири жуьредин куьмекар гана. Зегъметдал рикл алай зигинлу руша са куьруь вахтунда и четин пешедин сирерай кыл акъудна. Са тлимил вахтарилай ада гъам бригадир Саттар, гъам тенбекар алцумзавай учетчица Лысенко Мария вичин нетижайралди гъейранарна. Йикъан норма тир 800 метрдин чкадал Имамата 2000 метрдин мензилра тенбекдин штитар акъуриз хъанай. Тенбекар атлудайла, набататрин арадай таквазвай руша, план 350 кг яз, йикъа 600-700 кг тенбек ганай. Амай кваллахарни чешнелудаказ килиз акъудзавай рушан далудиз кап яна, совхоздин директор Петр Федоровича лагъанай: “Аферин! Вун халис зегъметчи я, чан руш! Гила чна ваз зегъметдин книжкани гуда”. Гъа ик, 1942-йисалай Имаматан зегъметдин (гъихътин зегъмет-

вичин зегъметдиз гайи еке къимет цийи тапшуругъ, вичиз авур еке ихтибарвал яз гъисабна. Ик тирди Имаматан гуьгъуьнин йисарин кваллахдин нетижайри ачуьдиз субутна.

1949-йис. Имаматан звеноди планда къалурнавай 28 центнердин чкадал гъар са гектардай 34 центнер тенбек къачуна. Имамат къвед лагъай сеферда Ленинан ордендиз лайихлу хъана.

1950-йис. Звеноди план тир 30 центнердин чкадал гъар са гектардай 35 центнер къурай тенбекар кватина. И.Ибрагъимовадин зегъмет Зегъметдин Яру Пайдах ордендалди къейдна.

Шак алач, шабагъар Имаматахъ мадни гзаф жедай. Амма залан уьзуьрди Имаматаз мад вичин рикл алай кеспидал машгъл хъжедай мумкинвал ганач. Совхоздин директор Петр Камаровскийдин теклифдалди Имамат майишатдин туьквендиз кваллахал фена.

Ингъе ам къазран муг къван дарискъал туьквендин дезгедихъ акъвазнава. Ина дарни, хъуьтлуьз, зулуз меккини я. Кар алайди ам я хъи, цийи туьквенчидихъ и кеспидин рекъай са жуьрединни чирвилер, вердишвилер авачир. Ятлани Имаматан алахъунри, ада муьштерийрихъ галаз ийизвай хуш рафтарвилери нетижаяр гана. Имамат къвез-къвез цийи кваллахдив вердиш хъана, адан гъавурда акъуна, ахпа и кеспидал ам лап рикивай ашукъни хъана.

Тенбекдин чуьллера члугур зегъметдай ам Къизилдин Гъетрез лайихлу хъана, алишверидин кеспидай - “Знак Почета” ордендиз. Ибур, гъелбетда, зегъметда жагъай бахтунин крар я. Виликан дарискъал туьквендин чкадал универмаг эцигъайла, адан директорвиле Имамат Асалиевна тайинарна. Масакла хуьн лазим тушир. Къанни цлуд йисалай виниз алишверидин хиле кваллахзавай дишегълиди планар ацлур тавур йисар хъанач. Гъа са вахтунда адан квачихъ атай, ада муьштерияр бейкеф, алдатмиш авур дуьшуьшарни хъанач. Намуслу, къени, дамах гвачир туьквенчидин зегъмет “СССР-дин потребкооперациядин отличник” значок гуналди къейднай.

Имаматан уьмуьрдин юлдаш Ибрагъимов Ибрагъимани хейлин йисара “Алма-Атинский” совхозда гараждин заведующий, механик яз кваллахна. Эхъ, баркаллу зегъметдиз кутугай къиметни гудай йисар тир абуру...

Президентдин Чарчин цIарцIеваз

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин ва культурадин
отделдин редактор

ЧIулав кIвале чIулав
кац жагъурун четин я,
лугъузва халкъдин ми-
салда. Амма вучда? Бя-
зи келлегуьзар гъа чIу-
лав чкада чIулав затIар
жагъуриз алахъда. Гагъ-
гагъ абур ана авачирди
чиз хъайитIани.

И мисал зикIел
атунин себебар садни кьвед туш. Эхирим-
жи вахтунда Америкадин (Лацу кIвалин)
ампаярни, абурухъ галаз зил къуна, Евро-
падин гъилибанарни, гагъ кылди-кылди,
гзаф вахтара санал кIватI жез, хордалди
дуьньядиз хаталу азарарни, чапхунчияр-
ни, акъалтIай келлегуьз вагъшиярни, иви-
дихъ къанихбурни, зайифбурун душманар-
ни ина, Россияда, ава лугъуз, а кар гъатта
тестикъариз алахъзава.

Амма рикIел гъизвач, вич арадал атай
ийкъалай инихъ гъа чапхунринни тарашун-
рин рекьералди вич варлу ийиз алахъна-
вай уьлкве Америка я. Чкадин агъалийри-
кай ана гъикъван аматIа, заз чидач. Аме-
рика арадал гъайибурун киле хъайиди
бинедилай Великобритания (Англия) я.
Дуьньядал жасусрин (шпионрин) вири
тешкилатар арадал гъайибурни, гилани а
крарин килевайбур британияр (англича-

суз чкайриз акъудзава. Америкавийрини
европавийри им геноцид я лугъуза.

2014-йисалай инихъ украинви фашист-
ри ягъиз кьейи къван, гилани, бомбалами-
шиз, барбатIзавай шегьеррин кIвалерани
мектебра, больницайра, базаррал, авто-
станцийрал рекъизвай къван аяларни яш-
лубур такун - им геноцид туш жал?

Фашистар махсус пичера агъзурралди
инсанар (аялар) куз вердишбур я. Амери-
кадин виликан госсекретарь Мадлен Ол-
брайт лугъудай вагъши кафтIарди, 2003-йи-
суз Иракда 1,5 миллион аял Америкадин
кассетный бомбайрик кана, телеф хъана ла-
гъайла, кIусни регъуввал авачиз, "гъагI хъун
лазим тир" жаваб ганай.

Им геноцид туш ман? ЧIулав кац а чIа-
вуз Саддам Хусейн тир жал?

Великобританиядин, Франциядин, Гер-
маниядин, Бельгиядин гилан килер чпи гуз-
вай яракъар гуя "гуманитарный", яни гъа-
къван инсанвал квай къенибур, чпин гьере-
катар "женнетдин малаикринбур" я лугъуз-
ва. Жанабияр! А "къени" яракъар куьне куь
чилел вучиз хъиткъинарзавач? Гъайиф
къевезвач эхир квез чара чилерал я яракъ-
рин, я рекъизвай къван инсанрин...

Куьне Югославия гихътин чиркин яракъ-
рай яна? Малаикар яни куьн? А чилерал
онкологиядин (ракдин) азарар чIанва. Не-
инки инсанар гилани кIирмиш жезва, гъагI
чилерал недай суьрсатарни битмишариз
жезвач. БитмишарайтIани, абур инсанар
агъуламишзава, радиация чIкизва...

ЧIулав кIвале - чIулав кац?..

нар) я. Британви жасусрин кам тахъай чка,
Европадани Америкада хъиз, Азиядани,
Африкадани, Австриядани, масанрани
амайди хъиз туш. Бакудин нафтни, Каспий-
дин кIиметлу балугъарни, Дагъустандин
гамарни, кIиметлу маса затIарни виш йи-
сара тарашайбур англичанар тушни?..

Алай аямдал хквен. Россиядин са пай
яз, агъзур йисара санал хъайи Украина ча-
вай къакъудун патал, ам яракъралдини, пу-
ларалдини таъминариз, маса затIар, илла-
ки Европадин "азадвилер" хиве къаз, кар-
дин киле акъвазайбур, гилани а кар дава-
марзавайбур америкавийрини англичанар
тушни? Киевдинни Тифлисин майданри
ругъламишна? Гилани ругъламишзава...

Югославия, Ирак, Ливия, маса уьлкве-
яр - тикрариз тежер культурадин ивиар
рукваривди ни ругна?..

"Северный поток" турбаяр ни хъиткъи-
нарна? Нел вегъез алахънава?..

ООН-дани а месэла гъализ тазвач. Ни?..
"Са украинви амай къван" яракъ гуда,
герек хъайитIа, "ядерный яракъдилайни
элкъведач" лугъузвайбур вуужар я?..

Украинада урус халкъ, украинвиар чеб-
ни цийи нацистрикай - бандерачийрикай
хуьн паталди махсус серенжем тухунив
эгечайла, и "цивилизаторри" "чIулав кацер"
чинай, Россияда жагъурзава. Гуя чпи бан-
дерачияр ругъламишун патал са яракъни
вугузвайди туш. ВугузватIа, абур Россия-
дикай Украина "хуьн" паталди я лугъуза.

Хуьдайбуру "сад амай къван" лугъудай-
ди я жал? Адетдин яракърални рази тушиз,
гила урандалди къуватлу авунвай яракъар
(бомбаяр), гъакъван яргъаз ядай тупар, йи-
гин самолетар Украинадиз ракъурун патал
"еврокомиссарарни", "европарламентерар-
ни", "къуватлу 20 уьлкведин" килерни са-
нал кIватI жезва. Къабулзава килиз ягъай
вагъши планар, ракъурзава инсанар инсаф-
сузилелди кIирмишдай яракъар. Ибур
"чIулав кацер" - вагъшияр туш жал?

Запорожьедин атомный электростан-
ция тупарай ягъиз, ам хъиткъинариз алахъ-
нава. Тахсирлупур Россиядин къушунар я
лугъуза.

Россиядин аскерри дяведин завалди-
кай хуьн патал Запорожьедин, Херсондин,
Харьковдин, маса областрин аялар хата-

Куьне са къатда Украинадай сифте ну-
батда фу-техил тарашзава. Гъатта чиле ца-
дай тум тазвач. Идални бес тахъана, гъа
чилин къуватлу, миянлу къат машинралди-
ни, вагонралдини куь чилерал дашмишза-
ва. Гитлерчийрини чеб гъа икI тухарайди тир
чпин вахтунда.

Квез гихътин геъигун жагъурда? Куьн
гъакIан "чIулав кацер" ваъ, тух тежедай "чIу-
лав кицIер, чакъалар", "чIулав пилияр - аж-
дагъанар" я. ЧIулав кIвални - къанун-къай-
дадиз, гъейратдиз, инсанвилез гзаф яргъа
чка, Россия ваъ, Европани Америка я. Со-
ветрин Союзди квекай хуьн патал "ракъун
перде" гъавайда гъилик кутурди тушир. Чи
хаинриз - либералриз а кар акваз кIан хъа-
нач. Маса гана гъейрат...

Китайдин метеошар (гъава ахтармиш-
завай) са гъикI ятIа Америкадин цавал акъа-
тайла, Китай чапхунчи я лугъудайбур Евро-
падини, масанрани пара хъана.

Шумуд йисар я Америкадин лап къу-
ватлу дяведин самолетарни, гимиярни Ки-
тайдин саки "руфунга" гъахъна. Тайвань ос-
тров Китайдивай къакъудун, ам антикитай-
диз элкъуьрун патал са куьнлайни элкъ-
везвач. Европавияр, гъаимиша хъиз, гилани
и кар такваз, буьрькуь я.

США-дин разведкадин беспилотникри
Крымдин килел лув гуда - Европада и кар
аквадач. Амма чи истребительар чи цав хуьн
патал экъежайвалди, гич са гъулле къван-
ни ачух тавунмаз, беспилотник ЧIулав гъуьле
батмиш хъана. И кар такур садни амуькдач.
Пара мецери Россия тахсирлу я лагъана.

Америкадин беспилотникдин-жасусдин
Крымда вуч квахънавай?.. Им "чIулав кац"
тахъана, малаик яни?...

"Гила чакъ Европадани Америкада душ-
манар амач" лагъай хаиндиз кье чун гъи
йикъал гъа "дустари" (обамайри, байденри,
шольци, макронри, боррелри, сунакри, ур-
сулайри ва масабурру) гъанватIа акунач.
Аквадач. Гъайиф!..

Ибур чаз, чи къвезмай несилизни не-
тижа хкудун патал вижевай тарсар я. Жу-
ван Ватандал ашукъ садани адакай са нин
ятIа кацерни кифер, цицIер патал "чIулав
кIвал" ийидач. Президент В.Путина и кар
гзаф гуьруьшрал, гъагI вичин нубатдин Чар-
чени лап хъсандиз раижнава...

Гъалабадихъ бине авач

Абад АЗАДОВ

Ватандин ЧIехи дяведин мусибатар,
фашистрин инсансузилер, вагъшивилер
акур ва дяведи советрин халкъдиз гъайи
телефвилерикай, гайи къван зиянрикай
чизвай бубаяр, дидеяр ва къенин несилар
анжах ислягъ уьмуьрдин яшайишдин те-
рефдарар я. Чи инсанри датIана тикрарза-
вай дуьайрикай садни "дуьнья ислягъ
хъурай, чи балайриз дяведин зулумар,
цIаяр-гумар такурай!" я. Гъавилый чи уьл-
кведа чIехидалай гъвечидалди - вири
дяведиз акси я.

Амма дуьньяда дяве чпин фашал, аз-
гъун, чапхунчивилин итижар, мурадар
кылиз акъудун патал герек женг яз гъи-
сабзавай уьлквеяр ава. Абурукайни сад
алемдин агъавал ийиз кIанзавай Амери-
кадин Сад хъанвай Штатар я. Абуру чпин
девлетрин гъамбарар геъеншарун, маса
халкъар чпиз муьтIугъарун патал гзаф
дявейрик цIай кутуна. Куба, Вьетнам, Аф-
гъанистан, Ирак рикIел хкун бес я. Адан
гъил кваз, иштираквал аваз Чилида, Ев-
ропадин, Африкадин, РагъэкъечIдай па-
тан уьлквейра "рангунин инкъилибар"
тешкилна, гъукуматрин кылериз чпиз
къуллугъзавай инсанар гъана. Мисаларни
Гуржистан, Украина, Молдавия, Германия,
Албания ва масабур я. Гъа и къайдада
США-диз ва адан гъилибанриз Россияда,
Белоруссияда, Къазахстанда, Сербияда,
Венесуэлада гъукумрин кылериз чпелай
аслу итимар гъиз кIанзавай, амма алакь-
нач. СакIани тахъайла, Украина вичиз муь-
тIугъарна, стха халкъар, къве республика
- Россияни Украина дяведин цIа туна. И
дяве жезмай къван фад акъвазарун ла-
зим я. Вучиз лагъайтIа, стха халкъарин
жегъил чанар кIирмиш жезва, шегьерар,
хуьрер барбатIзава. Гъайиф хьи, Зелен-
ский киле авай Украинадин гъукумат, ге-
нералар, политикар дяве акъвазарунин
терефдарар туш. США-ди хъиз, абуруни
дяведикай чпиз хийир хкудзава, рекъиз-
вай инсанрикай, харалIайриз элкъвезвай
шегьеррикай, хуьрерикай фикризавач.

США-ди, Европада чилина тунвай Ук-
раинадин гилелди Россиядихъ галаз дя-
ве ийизва. Абурун мурадар, къастар лап
чIурубур я. Идакай Россиядин Президент-
дизни, гъукуматдизни, гзаф миллетрикай
ибарат чи халкъдизни чир хъанва. Чапхун-
чийрин вилик пад къун патал чаз анжах
гъалибвал герек я. И важиблу кар патал
чи халкъ сад хъанва. Ада Яракълу Къу-
ватриз вири жуьредин куьмекар гузва.
Алатай йисан сентябрдиз тамам тушир
мобилизация малумарайла агъзурралди
къегъал рухваря гуьгъуьлувилелди во-
енкоматриз фена. Кье абуру гъалибвал
къазанмишунин мураддалди Украинадин
миллетбазрихъ ва къецепатан жаллатI-
рихъ галаз женг чIугвазва.

Лугъун лазим я хьи, тамам тушир мо-
билизация киле тухвайдалай гуьгъуьниз
гзаф диде-бубайрик армиядин жергейриз
са йисан муддатда къуллугъиз тухузвай
чпин рухварин патахъай секинсузвал
ква - абурни дяведин серенжемар киле
физвай чкайриз тухудай хъиз. Уьлкведин
Президентди, оборонадин министрди
ачухдиз лагъана: "Армиядин жергейриз
звер гана, уьлкведин къушунра къуллугъ-
завай са аскердини военный махсус се-
ренжемда иштиракдач". ЯтIани бязи диде-
бубайри чпин рухваря армиядиз ракъур
тийидай гьерекатар ийизва, армиядикай
кыл баштанзавай жегъилар жавабдарви-
лиз чIугвадай чкадал гъизва.

Алай вахт гатфарин призывдинди я.
И важиблу месэла РД-дин кыл Сергей
Меликован гъар йикъан гуьзчивилик ква.
Призывдин серенжемар закондин бине-
даллаз, нукъсанриз, гъалатIриз рехъ та-
гана, киле тухуниз фикир гузва. ИкI, ада

республикадин сборный пунктна кIвалах
тешкилнавай гъал ахтармишна, ахпа ам
республикадин призывдин комиссийрин
векилрихъ галаз гуьруьшмиш хъана, абу-
рун малуматрихъ, теклифрихъ, арзайрихъ
яб акална.

Региондин килиз акурвал, сборный
пунктунин медицинадин къуллугъ, воен-
новрачебный экспертизадин центр, биомет-
риядин делилар регистрация ийидай комп-
лекс чпин везифаяр кылиз акъудиз вири
патарихъай гъазур я. Суьрсетдинни шейэ-
рин склад армиядиз рекье твазвай жегъил-
риз герек вири шейэралди таъминарнава.
Недай-хъвадай затIаралди, алукидай пар-
талралди, электронный картайралди, тер-
мотерапиядин аппаратдалди таъмин я.
Вахтуналди ксудай кIвалера къулай шар-
тIар тешкилнава.

Диде-бубайрик, жегъилрик акатнавай
къалабулук фикирда къуна, и йикъара рес-
публикадин военный комиссар Дайтбег
Мустафаева, Махачкъала шегьердин ад-
министрациядин килин везифаяр вахту-
налди тамамарзавай Ризван Гъазимега-
медова, меркездин военком Геннадий
Къурбанова журналистрихъ галаз гуьруь-
шар киле тухвана, призывдихъ, контракт
кутIунунихъ, армиядиз финикай кыл къа-
къудунихъ, жаванрин сагъламвал ахтар-
мишунихъ ва абур армиядиз рекье тунихъ
галаз алакьалу месэлайрикай суьгъбетна.

- Гъар са диде-буба ва жегъил гъавур-
да акъун лазим я, - лагъана Г.Къурбанова, -
повестка вугана лугъуналди жегъил арми-
ядиз рекье твазвайди туш. Призывдин ко-
миссияди, сборный пунктунин духтурри
гъар сад тамамвилелди ахтармишзава,
сагъламвал тайинарзава. Начагъбур арми-
ядиз тухузвач. Абуруз сагъламвал мягъ-
кемар хъийидай муьгълет гузва. Мад се-
ферда тикрарзава: са йисан къене армия-
да къуллугъиз звер гузвай садни военный
серенжемдиз ракъурзавач. Абуру чпин час-
тара аскервинин везифаяр тамамарда, вахт
куьтягъ хъайила, абур чпин кIвалериз хъфи-
да. Ахпа къуллугъ давамариз ашкъи авай-
бурувай, контракт кутIунна, Ватан хуьзвай-
бурун жергейрик экечIиз жеда.

Армиядикай кыл къакъудзавайбурукай
ихтилат кватайла, военком Д.Мустафаева
лагъана хьи, алатай йисан зулун призыв-
дила гъуьгъуьниз 220 кас административ-
ный жавабдарвилез чIугуна, 40 касдиз та-
лукъ материалар силсидин органриз рекье
туна. Уголовный кодексдал асаслу яз, суд-
ди абуруз къвезвай жазна тайинарда.

Гъар садаз чир хуьн лазим я, Россия-
дин Конституциядин бинедаллаз, Яракъ-
лу Къуватра къуллугъ авун гъар са гражда-
ниндин буржи я. Уьлкведин талукъ закон-
рал асаслу яз, къуллугъ авуникай катун,
кыл къакъудун тахсиркарвал яз гъисаб-
зава. Дагъустанда армиядиз фин инкар-
завай дуьшубушар лап тIимил хъайиди я.
Инанмиш я, гилани абур гзаф жедач. Идан
гъакъиндай призыв киле физвай гъалди
шагъидвалзава. Шегьеррин ва районрин
военкоматриз повесткаяр вуганвай жегъи-
лар къвезва, медицинадин комиссийри
абур ахтармишзава ва сагъламбур респуб-
ликадин сборный пунктуниз рекье твазва.

Мярекатдал армиядиз начагъвал квай
жегъилар рекье твазвай дуьшубушарни
жезвайдакай рахана. Военкомри хиве
къурвал, абур тек-туьк жезвай крар я. ГъикI
лагъайтIа, жегъилар районрин ва я шегьер-
рин, ахпа сборный пунктунин медкомис-
сийри ахтармишзава. Идалайни гъейри,
жегъил акъатай военный частунани ам
духтурри ахтармиш хъийизва.

Дагъустандай жегъилрин сифтегъан
дестеяр армиядин жергейриз рекье тунва.
Абуру уьлкведин военный вири округра
къуллугъда. Санлай къачурла, 15-июн-
далди республикадай Яракълу Къуватрин
къушунриз 4000 жегъил тухуда. Хъсан
рехъ хъурай абуруз.

Шихнесир Къафланован - 100 йис

Вичин мектеб хъайи шаир

Мердали ЖАЛИЛОВ

Майдин вацра лезгийрин машгъур лирик, лагъайтIа жедда “Лезгийрин Блок”, Шихнесир КЪАФЛАНОВАН 100 йис тамам жезва. Хайи чIалал ва эдебиятдал рикI алайбур патал им чIехи вакъиа - литературадинни культурадин сувар я.

Шихнесир Къафланов, чи къатIунрай, хайи чIалан хази-надив эгечIунин ва шиир туь-кIуьрунин устадвилин жигъет-рай милли эдебиятда анжах са Етим Эминав гекъигиз жедда. Адалай инихъ хайи чIал раху-рунин жигъетдай дережадив агакьариз хъанвай маса устад лезги шииратда аватIа малум туш. СтIал Сулейманакай ра-хайтIа, ам маса ариш, маса алем я. Гекъигун авачирди...

Шихнесир Къафлановахъ лезги шииратда вичин мектеб, яни вичивай устадвилин тарсар къачур сукхтайрин къеф-леяр хъайиди, гилани авайди

гъисаба къун кутугнава. А къефледа чал Къадир Рамазанов, Чепер Касбуба, Абдулла Рашидов, Жамидин, Ибрагъим Гъуьсейнов, Тажидин Агъмедханов, Мердали Жалилов, Арбен Къардаш, Гуьлме-гъамед Шугаев, Ражаб Ражабов, Нуьсрет Агъакеримов, Айнар Султанова, Алуван Шагъмирова, Ибрагъим Муратов хътин ва маса тIварар гьалтзава.

Шаирдин къулав 4 хва - 4 шаир чIехи хъана: Александр, Руслан, Мевлуд, Зульфигъар Къафлановар... Эхъ, гъахътин бажарагъдин иеси тир ам. Къе адан ученикри ва багърийри устаддин 100 йис тамам хъун къейдзава, сада-сад тебрикзава. Устад газетда рикIел хъунин везифа чна адан хва Зулфи-къаран хиве тунва.

Шадзава за ви гуьгъуьлар
Пашман рикIин саламралди.

Чна зи бубадин, шаир Шихне-сир Къафланован Манидик са гъихътин ятлани гъамлувал ква ла-гъанай. Дугъриданни, девирдин зидвилер, са бязи алчакхрин писви-лер акваз, адан михъи Манидин, къени Манидин руьгъ шехъзава. Адан накъвар ара-бир кIелзавайдан рикIин цIални аватзава. Амни, ли-рикадин игит хъиз, экуь гъамунин иеси жезва...

Бубадин Мани гъамлу хъунихъ вичин себебар ава. Сад лагъайди, ам уьмуьрдиз етим яз (ам бубади-кай дидедин руфуна амаз магърум хъанай) атунихъ галаз алакълу я. Къвед лагъайди, ам, са тахсирни квачиз, муьжуд йис кар гана, дус-тагъда тваз клан хъунихъ галаз. Обкомдин сад лагъай секретарь А. Даниялов къаришмиш хъаначир-тIа, адан жегил йисар дустагъда акъатдай. Суддал вичиз эхиримжи гаф гайила, зи буба, залдихъ элкь-вена, цIай-ялав квай шиирралди ра-ханай. Ингъе а шиир:

ЧIуру ният авай къилел хар
къванайтIа, кландай рикIиз,
Камаллудал вичиз лайих тIвар
хъанайтIа, кландай рикIиз.
Са тахсирни квачир инсан
русвагъ ийиз алахъдайдан
Уьмуьрдин рехъ вичин рикI хъиз
дар хъанайтIа, кландай рикIиз.
Дуьз къекъевезни тежез чилел,
вич цавун кард яз гъисабдай
Чурчулрин мез кIтай цуькIуьн
твар хъанайтIа, кландай рикIиз.
Чарадан дерт мехъердай къаз,
бахтсуз йикъал хъуьредайдан
КIула даим хажалатдин пар
хъанайтIа, кландай рикIиз.
Экуь йикъак хъен кутадай цифер
хътин ярамазар
Чилелай руг хъиз шиткидай гар
хъанайтIа, кландай рикIиз.
Шихнесиран къелем хъел я,
алчакхар, куь пеле къадай,
Куь уьмуьрдин гъалар вири клар
хъанайтIа, кландай рикIиз.

Къулухъ багъри кас галачир етимдиз и гъахъсуз суд-дуванри чIурукIа таъсирна. Ичкидин ялни течир бажарагълу касдикай “шуь-шедин” дуст авуна. Ичкиди - рикIиз регъатвал, яратмишунар, къуллугъ вилик финиз екез къецI гуз эгечIна. А йисара - им гъакъикъат я - Расул Гъамзатовахъ галаз поэзиядин са мертебада аваз хъайи зи бубадин къисметдин чарх михъиз терсина элкьвена. Ам са шумудра уьмуьр-дай хъфизни кIвачин хъанай. Чи гафарин гъахълувал агъадихъ га-лай цIарарини къалурзава:

Хъсан тир зун хъаначиртIа,
Шаирдин мез ганачиртIа,
Эхир бедбахт хъаначиртIа,
РикI гъапа къаз, алагуьзли.

Бубадин чин такур касдин пе-ришан гуьгъуьл гуьзлемиш тавур гъахъсузвилин ялавди михъиз кар-машна. Адан сузаламиш хъайи ри-кIай, са квек ятлани умуд кваз, гъа-рай акъатзава:

Эй, рикI! Чка бес тахъайла,
манияр
ВацIар хъана авахъзавай
хура ваз,
Лагъ кван: чка бес жедани
цав таквар
Къве юкI алай даим мичIи
сура ваз?

Девирдин чалкечирвилери, абурулайни пара мирес-варисрин мунафикъвилери зи буба Шихне-сиран вичив вири уьмуьрда гваз хъайи етимвилин гъисс генани къа-

ти авуна. Гележегда и тIал адан Ма-нидихъни галуькьна... Гила абур къведни етимар я:

Вацра - йифен гуьзчиди
Зунни Мани бизарлу
Къаршиламиш ийизва
Къве етим хъиз азарлу.

ИкI ятлани, шаирдин руьгъди ви-чин кар ийизва. Ада сагъибдин ил-гъамдик гьерекад, ялав кутазава. Мани етимвилей акъудиз тазва. Нетижанда чун, кIелзавайбур, ихъ-тин цIарарин - жавагъиррин шагъи-дар жезва:

Айиб авач, фана дуьнья, хъуй икIа,
Уьмуьрдикай зи кеф, лугъун,
хуй икIа,
Зун гъамунин къизмиш тир цIа
куй икIа,
ЧаратIайла, амуькдаибур
чIалар я.

Бубадин уьмуьр, чна къейднай, рикI тIаз акъатна. Гъавилей ада вичин эхиримжи ктабдални “ТIазва зи рикI” тIвар эцигнай. Амма ада гъич садра-ни, ажувилин есирда гъатна, така-бурвал квадарнач. Адан эхиримжи “Физва зун” шиирда ихътин цIарар - философиядин веревирдер ава:

Атанва югъ зун дуьньядай
хъфидай,
Эхиримжи са ихтилат хъийидай.
Сагърай, дуьнья, заз гайи къван
виридай,
Такабур къил вине аваз физва зун.

Заз жуван ихтилат, гуььрметлу кIелзавайбур, вири макъамра ин-санпересни ватанперес хъайи ша-ирдин къве цIарцIин шиирдалди, поэмадалди лагъайтIа, мадни дуьз жедда (ам гъакъван гегъенш ва де-рин я), акъалтIариз кланзава. ГъикI лагъайтIа, ана зи бубадин - Инсан-дин, зи бубадин - Шаирдин уьмуьр-дин рехъ, къисметдин гъакъикъи шикил чунуьх хъанва:

Зун, Шихнесир, цIайлапандин
са пад я,
Дигмиш хъана, кIватIиз тахъай
са гад я.

Шаирдикай
фикирар

* * * * *
Миграгъар чи патара гам-ха-личадин устад дишегълирайди машгъур я. Шихнесир Къафла-нован чIалара хуьруьн агъалийрин пешедин тIвар садрани къведра къунва. “Миграгъжуван руш” ши-ирдин (манидин текстинин) бен-дина-припевда Шихнесир Къаф-ланов поэзиядин устадвилин вини куклушрив - тек-тек шаир агакь-дай куклушрив - гва:

Цуьквер хразвай
Миграгъжуван руш,
Вилер ргазвай
Зи рагъ - жаван руш...

Ибрагъим ГЪУЬСЕЙНОВ

* * * * *
Ш.Къафлановахъ гзаф назик рикI авай. Са сеферда суфрадихъ ацукънавайла, завай адаз “вун чи девирдин Етим Эмин я” лугъун хъанай. Ам гъиле авай фан клусни, сивиз тухуз тахъана, тупIара экъуьриз, чин са къвалахъна, туьтуьнихъ къван къагъарди къунай. Назиквилиз шагъидвалза-вай и лишанди адак вичин пата-хъай тIалабдай хесетни буьр-куьлли кутуначир. Писателрин Союздин жергейризни ам гъави-лей гъахъначир...

Тажидин АГЪМЕДХАНОВ

“Ви чигедал кланда
уьмуьр, ви тепедал - сур...”Къафланрин Зульфигъар,
РФ-дин писателрин Союздин
член

Зун лезгийрин чIехи шаир Ших-несир Къафланован гъевечи хва я. Жув еке жердавай за бубадиз къве жуьреда килигиз ва къимет гуз хъа-на. Сад лагъайди, хизандин къилиз, зи дидедин уьмуьрдин юлдашдиз хъиз. Къвед лагъайди - шаирдиз хъиз. И карди зак кичIни кутун тавуна тушир: заз уьмуьрда - са, яратми-шунра маса касдин шикил акваз къурху тир. Аллагъдиз шукур, гена акI хъанач. Аксина, заз акурди бу-бавилин пак тIварцIиз эбеди вафа-лу хъайи инсандин, шаирдин суь-рет я. Адан сая, битав къамат - об-раз я, са чIавузни вичин Намусдиз, Виждандиз хаинвал тавур.

Рагъметлудаз алчакхилин, ял-тахвилин гъисс, душман хъиз, та-кландай. ИкI тирвилай, вири уьмуьр-да мердвилезни жуьрэтдиз къул-лугъна. ТуширтIа, ада къхидачир:

Къилиз фидач хиялар буш.
Жуьрэт вуна клева твамир.
Жанлу къиникъ мусибат туш,
Мусибат я къенвай уьмуьр.

Куьне гъиссзавайвал, зи буба Шихнесира мягкъем, уьткъем уьмуьр тухвана. Адан суьрет, адан девлет гъейридан гъил галачирди хъана. Ада легъедани ажувилиз, ужузвилиз рехъ ганач. Чарадан шекер хътин уьмуьрдал пехил та-хъана, вичин туькьуьл къисметдин ва кхьинрин алемда лув гана:

Пехил туш зун чара касдин
бахтунал,
Зи бахтуна тIурфан ава, цIай ава.
Хкаж хъанва зун зи шивцел -
вахтунал,
Гележегдин куклушра захъ пай ава!

Чна винидихъ лагъайвал, зи бу-бадиз пехилвал кландачир. Ам гъахъсузвилин душман тир. Амма адал пехилбурун тум-къил хъанач:

Бязибур заз цIун вилерай
тамашна,
Бязибуруз клан хъана хъвер
къакъудиз.

Бязибурун буьгъетени зун
кармашна,
Шиирди заз куьмекна гъам
алудиз

Зи бубади, къейд тавуна жедач,
вичин къисмет, яшайиш хъендик
таз, чарадан гъарайдиз чукурдай.
Вич къулухъ туна, ам вилик кутаз
алахъдай:

Гъикъван чиркер рикIин хци
чукIулдив
Уьмуьрдилай алудна, яб къуна, за.
Гзаф тIварар машгъурна
зи акъулди,
Амма жуван тIвар машгъурсуз
туна за.

Им вирибуруз тестикъ хъанвай
гъакъикъат я. ИкI хъунай ада зер-рени гъам чIугунач. Аксина, вичин руьгъдин, ахлакъдин чIехивал тес-тикъарна:

Тажир хъиз зун физвачтIани
уьмуьрдай,
Пашман туш зун и дуьньядиз
атунал.
ЦIакул тазва за секинсуз
девидра,
Яшамиш хъуй зи тIвар алай
затIуна.

Зи сагъибди вири дуьшуьшра,
фикирда Мани (и гаф за чIехи гъар-фунилай къхизва) аваз, къисметдин зидвилерал гъалибвал къазанмиш-на. Килиг садра ада и барадай гъикI къхизватIа:

Яшайишдин зидвилерик хъанач
зун гуььргъуь,
Дуьзвиликай, куркур хъана,
рахай кас я зун.
Михъи хъана, шагъ-чарчар хъиз,
уьмуьрда яргъи,
Манидикай рикIин лувар жагъай
кас я зун.

Ам паталди Мани вири тир: фу-ни, ядни, югъни, йифни, турни, туь-резни ва икI мад... Уьмуьрдин эхи-римжи нефесдалди ам Манидиз, Мани адаз вафалу яз амуькна. Абу-рун дуствилин нев кIелзавайдан рикIихъни галуькьзава. Адаз са гъихътин ятлани къезилвал багъиш-зава.

Халкъдин алатрин оркестрдин - 45 йис

Агалкъунрин лишан

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

И мукъвара Къадим Дербент шегъердин музучи-лишедин актовый залда инин халкъдин алатрин оркестрдин 45 йис тамам хъунин юбилейдиз талукъарнавай концерткбиле фена. Оркестрдин руководитель, РД-дин искусствойрин лайихлу деятель, композитор, дирижер Насир Бабаевич ШАГЪМУРАДОВ я.

Шад мярекатда РД-дин халкъдин артист, Дагъустандин халкъдин алатрин оркестрдин дирижер Новруз Шагъбазова, РД-дин халкъдин артист Хан Баширова, РД-дин искусствойрин лайихлу деятель Мавлудин Хийирова, РД-дин культурадин лайихлу работник Бахтияр Хандадашева, шегъердин культурадин, жегъилприн сиясатдин ва спортдин управленидин начальник Самия Нажафовади, Лезги театрдин директор Динара Эминовади, шегъердин ветеранрин советдин председатель Гъажимурад Гъажимурадова, музучилишедин директор Камиля Магъмудовади, и царарин авторди, Насир муаллимдин ученикри, музыкадин ва искусствойрин школайрин директори, студентри ва масабур иштиракна.

Н.Шагъмурадов 1953-йисуз Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмайрин хуьре дидедиз хъана. Адан аял вахтар Баку шегъерда акъатна. Юкван школа куьтгъай 1969-йисуз ам Махачкъаладин культпросветучилишедин хор патал дирижерар гъазурдай отделенидиз гъахъна. Училище чешне-лудакъ акъалтларна, рикле килин образование къачунин къаст авай ам 1972-йисуз Москвадиз фена, культурадин искусстводин госинститутдин оркестрдин дирижердин факультетдик эгечина. Халкъдин алатрин рекъай килин образование авай жегъил пешекар 1976-йисуз Дербентдин музучилишедиз ракъурзава. Къвалахдив эгечай къве вацралай адаз армиядин жергейриз эверзава. Са йисуз къуллугъна хтай ам, мад вичин рик алай къвалахдив эгечина.

Алай вахтунда оркестрди хъ репертуарда Насир муаллимди арадал гъанвай зурба ирс ава. Училишедин образованидин программади истемизавайвал, студентрин чирвилер гегеншару-

нин мураддалди ада, халкъдин музыкадилай гъейри, оркестрдин программдик урус халкъдин, классикадин ва къецепатан уьлквейрин алатрин авазарни кутуна. Н.Шагъмурадова, халкъдин алатрин оркестрдилай гъейри, эхиримжи йисара училишедин директордин талабуналди урус халкъдин алатрин оркестрни тешкилнава.

Халкъдин алатрин оркестр Дербент шегъерда, Дагъустанда кыле фейи жуьреба-жуьре конкурсрин ва фестивалрин гъалибчи, Кеферпатан Кавказдин музыкадин училищейрин халкъдин алатрин оркестрдин арада кыле фейи конкурсдин дипломант, Дагъустандин телевидениди тухвай "Чна бажарагълубур жагъурзава" конкурсдин лауреат я.

Насир муаллимди акъалтзавай несилдиз халкъдин алатар кьанариз, абур пропаганда ийиз, ягъиз вердишариз, алатрин сирер чириз, халкъдин музыка хуьз ва раиж ийиз, бегъерлудакъ къвалахиз ингъе 47 йис хъанва. И концертни Насир муаллимдин зегъметдин зурбавилин ва яратмишунрин агалкъунрин лишан я. Са сятни зура давам хъайи концертдин программдик лезги, азербайжан ва грек халкъарин авазар, композиторар тир П.Киберован, Н.Шагъмурадован, А.Бабаеван, Т.Къулиеван, Ж.Бизедин, А.Новикован, гъаки лезги халкъдин манияр квай. Наиля ва Мадина Шагъмурадовайри, Айгуьн Нажафовади, Людмила Айрапетяна, Нажмудин Шагъбанова, оркестрди хъ галаз манияр лугъузвай "Элегия" ансамблди устаддиз тамамарай манияр, балабандай Самур Эмирбегова ягъай халкъдин аваз тамашачийри пара хушдиз къабулна. Концерт маэстро ди хъенвай "Лезгинка" макъамдалди акъалтларна.

Н.Шагъбазова, Х.Баширова, М.Хийирова, С.Нажафовади, халкъдин маниярал рик алай Гъ.Гъажимурадова ва масабур чпин рахунра келдай вахтар рикел хкана, оркестрдин коллективдин къвалахдив, Насир муаллимдин зегъметдиз еке кьимет гана. Училишедин директордин ва ветеранрин советдин патай Н.Шагъмурадов ва оркестрдин солистар шабагъриз лайихлу хъана.

Эхирдай Камиля Магъмудовади ва Насир Шагъмурадова мярекатда иштиракай виридаз сагърай лагъана.

“Эвленмиш хъун” тамаша

Дильшад ВЕЛИЕВА,
Лезги госмуздрамтеатрдин
къуллугъчи

Лезги театрдин сегънеда Россиядин машгъур режиссёр-постановщик Дмитрий ПАВЛОВА (художественный ва музыкадин рекъай туькълуьрайдини гъам я) Гоголан пьесадай “Эвленмиш хъун” тамаша эцигнава.

Рикел хкин: Н.В.Гоголан яратмишунриз Лезги театрдин репертуарда икван гагъдин чка гайиди я. Ик, 1938-йисуз режиссер Агъабалаева художник М.Османова хъ галаз санал “Эвленмиш хъун” тамаша эцигнай. 40 йис ала-тайла, актер ва режиссер Багъиш Айдаевани и пьеса сегънеламишнай.

Ингъе гила Д.Павлова вичин устадвал къалурун къетина. Лугъун лазим я хъи, ада классикадин сюжетда гъам къаматриз, гъамни инсанри къабулунин тегъердиз талукъ яз цийивилер тунва, амма Гоголан тебиатдиз вафалувал хвенва, алай аямдиз хас гъаларни алава хъувунва.

Перде. Ярумчух мичивал. Къетивал, инанмишвал авачир камар, манидихъ галаз язавай макъам гужлу жезва. Сегъне дикъетдивди тамашавай Подколесина ачухзава. На лугъуди, ам кеферпатан шегъердин кикларай чилелай галчур жез физва. Тамашада Надворный советникдин роль Гемзебег Эмиралиева тамамарзава. Ада вичин игитдин кичевал, риклин къалабулукъ ва тарихдин яргъал тир сергъятдал алай мехъерин шадвал куьлукъ-шуьлукъри кваз, кылиндени, вичин игитдилай са карни алакъ тавун къалурзава. Сегънедал вилерикай карагъавай ада хъ галаз куьгъвазвай ва адак кичи кутазвай рушарин къаматри тамашачийрин фикирар яргъариз акъудзава. Цаварилай атанвай къаматар Гоголан эсерриз адетдин, хас хъанвай кар я. Гъ.Эмиралиева Подколесиназ таниш уьмурдин тегъер - субай итимдин гъамша сад хътин уьмурда къве риклин хъунухъ, суствал, бушвал, къецепатан вакияяр гъисаба кьун тавун инанмишвилелди къалурзава. Ам, на лугъуди, гъавада куьрс хъанва, вичел илитизавай эвленмиш хъуникай хъатдай са гъихътин ятлани хъсанвал акъваз чалишмиш жезва. Сегънеда Кочкарёв пайда хъуникай виридал садлагъана чан акъалтзава. Ада Фекладивай (Фекла Ивановнадин роль Фаришат Зейналовади тамамарзава) ил-

чидин роль ягъсуздаказ ва векъидакъ къакъудзава. Казбек Думаева Кочкарёван роль итижлудакъ тамарзава, адан кылихдин ерияр - вичел кьенерар веъез тун тавунин къетивал, муьтлуьгъариз тежервал, итимдиз хас тушир жуьредин хътин къайгъударвал галай-галайвал агъариз алакъзава. Адан хизандин уьмуьр са акъван шадвал авайди туштлани, вичин дуст-юлдаш эвленмишунив ам риклин хушвал аваз эгечзава. Амма ада хъ тайин са макъсад ва кыл-кылел алаз фикирнавай план авач. Подколесиназ къарши кылихдин кас яз, Кочкарёв активный къаматрикай сад хъанва. Ада хъ

ажайиб кылих ава. Ада гъиле кьур гъи кар хъайитлани, акъалтлай регъатвилелди, клусни гуж ацалт тавуна, кылиз акъатзава: Подколесин вичин гъута кьуна, “пехилвал ийидай хътин” чамарик кичи кутуна, свас чалал гъана, мехъер саки тешкилна, амма эвленмиш хъун са кьилиз акъатзава.

Амалия Керимовади тамамарзавай Агафья Тихоновнадин къамат гуьгъуьл хжаждидиз элкъевенва. Адав аялдиз хас тир наз, дугъривал ва са гъихътин ятлани гъевеслувал ва туьнтвал гва. Ада вичин гъевчи кьвач чиле эцъада ва лугъуда: “Ваъ, ахътинди заз кьандач!” Гъихътинди вичиз кьан ятла, адаз вичизни чизвач. Дворянвилдин дережадиз хжаж хъун патал ада вичин кьисмет ахтармишун къетизава: Никанор Иванович, Балтазар Балтазарович, Иван Павлович, амма садазни адан чам хъун кьисмет жезвач...

Тамашада, санлай къачурла, Гоголан гъар са игитдин къамат театрдин устадри тамашачийрин фикир желбдайвал ачухарнава. Сюжетдик хъуьруьнарни, мистикани, бедбахтвилдин тахни ква эхир. Декорациядин гъар са элементдини итижлувал артухарзава. Са гафуналди, тамашачийриз сугъулвалдай вахт гузвач.

Чн мухбир

И йикъара Ахцегъ районда РСФСР-дин халкъдин артист Р.Гъажиевадин тварунихъ галай, районрин арада тешкилзавай “Жегъил пианист” IV конкурсда Дербентдин, Мамедкъаладин, Дербент, Къурагъ, Докъузпара ва Рутул районрин мушколайра келзавай гадайрини рушари чпин устадвал къалурна. Багъа мугъманрин арада Ахцегъ райондин килин везифаяр тамамарзавай Р.Гъамзаев ва райондин депутатрин собранидин председател А.-К. Палчаевни авай.

Р.Гъамзаева, кватл хъанвайбурухъ элкъевена, чими келимаяр лугъу-

“Жегъил пианист”

гъунихъ галаз сад хъиз, районрин арада и конкурс кыле тухузвайди сад лагъай сефер туширди, ам просвещенидин “Люминари” центрада тешкилул адет хъанвайди къейдна. Ада конкурсдин иштиракчийри хъ агалкъунар, яратмишунрин рекъе хъсан идеяра ва гележегда пешекарвилдин къвалахда абур кылиз акъуддай алакъунар хъун алхишна.

- Мумкинвиликай менфят къачуналди, за мергъяматлувилдин “Просвещение” фондунин президент Магъмуд Абдулжелиловичаз медениятдин хиле и мярекат кыле тухудай майдан гунай, члугъазвай

зегъметдай ва жегъилприн яратмишунрин теклифрин тереф хуьниз гъазурвилляй риклин сидкъидай чухсагъул лугъуззава, - алава хъувуна ада.

Районрин арада кыле тухузвай конкурсдин жюридин член, РФ-дин искусствойрин лайихлу деятель Хан Баширова райондин кыле авай ксариз ва и конкурсдин тешкиллувилдин комитетдиз, гъаки муниципалитетдин медениятдин ва образованидин месэлайрив пешекарвилелди эгечлунай чими келимаяр лагъана.

Мярекатдин нетижайриз килигна, конкурсда гъалиб хъайибуруз ва приздин къяар кьурбуруз кубокар, дипломар, вири иштиракчийриз кьиметлу пишкешар гана.

Шагъбала ШАГЪБАЛАЕВ

Зурба ва къудратлу Ватандин - СССР-дин ва Россиядин илимдин лайихлувилерик ва агалкъунрик лезги алимри кутунвай пайни екеди, дережалуди ва гысс ийиз жедайди я. И жигъетдай Социализмдин Зегъметдин Игит, Ленинан ва СССР-дин Госпремийрин лауреат, технический илимрин доктор, профессор Генрих Алиевич Гасанован, Георгий Михайлович Лезгинцеван, контр-адмирал Михаил Михайлович Лезгинцеван, цин кланикай фидай атомный "Курск" луткведин конструктор хъайи Мамед Гъажиеван ва цудралди масабурун тварар къаз жеда. Абурун илимдин ва ахтармишунрин кваллахрикай чи уьлкведин прессада, эдебиятдин чешмейра, къилдин гегъенш макъалайра кхъенва, лагъанва.

Нубатдин кваллахдин югъ тир. За кваллахзавай Докъузпара райондин "Эренлардин сес" газетдин редакциядиз Усугъчайдин Х.Заманован тварунихъ галай умуми образованидин мектебдин тарихдин муаллим, хъсан суьгъбетчи Руслан Абасагъаевич Агъаметов мугъман хъана. Адан "гъебейр" ичибур тежедайди за гыссна. Муаллимди зун вичи жуьреба-жуьре чешмейрай кватнавай материалрихъ галаз танишарна. Абур чи районгъгли рагъметлу **АРАБОВ Араб Якубовичан** пешекарвили, тешкилатчивилин ерийриз, тѣбиат хуьнин, адан кхайгъударвал авунин месэлайриз талуькарнавайбур тир.

РАН-дин Академик А.М.Обухован тварунихъ галай ИФА-дин (Институт физики атмосферы) сифтегъан ахтармишунар дагъдин (Горный) астрономический станциядин майданда, къилди къачуртла, Пулковский обсерваторияда 1971-йисуз башламишна. Ам ИФА-дин (вини патан атмосферадин) отделдин сергъятра киле фена. Фотометрдин алцумунар Ю.Трутцеди, Т.Юрченкоди, В.Соболева, М.Шагеева, Л.Седовади, В.Лихачевади киле тухузвай. Вич тешкил хъанвай ва алай чкадин гзаф кутугай алакъайриз килигна, и илимдин майданди Институтдин амай къурулушрин экспедициярни вичел желб ийиз хъана.

Гъавадин океанда ва я тахъайтла, илимдин гафаралди, атмосферада муракъ гьерекатар киле физва. Абуру Чилин

техникадин ва илимдин мягкем, дуьз гелехъди еримишна. Ада тѣбиат хуьнин месэлаяр курортдин регион патал гыкъван менфятлу ятла аннамишиз туна. И надир курортдин регионда пландик кваз маршрутрин комплексный (галай-галайвили) ахтармишунар киле тухвана. КВНС-дин тадаракрин алай девирдин комплекс, адан вири дуьньяда сейли хъанвай дережа ва нуфуз, атмосферадиз газдин чиркер кватл тахъунин рекъай кардик квай лабораториядин ахтармишунрин куьмекдалди киле тухузвай серенжемар кьимет эцигиз теже

дай хътинбур тир. Гележегдин инсаниятдин ва тѣбиатдини месэлаяр гъалзавай илимдин станциядин киле Арабов Араб Якубович авай. Яргъал йисара члугур намуслу зегъметдин нетижайрай 2020-йисан 4-декабрдиз Араб Якубович академик А.Обухован тварунихъ галай къизилдин медалдиз лайихлу хъана. Бажарагълу алим, технический илимрин кандидат Араб Якубович Арабов 2022-йисан 4-октябрдиз рагъметдиз фена. Ам хайи Усугъчайдин сурара кучукнава.

* * *

Гъеле вичел чан аламаз киле фейи ихтилатра Араб Якубовича кьейднай: "Вучиз алатай асирдин 70-йисарин эхирра КВНС (Кисловодская высокогорная научная станция) арадал гъана? А вахтунда зун физикадин атмосферадин инсти

Академикдин сухта

Араб Якубович Арабов 1950-йисуз Докъузпара райондин Усугъчай хуьре къуллугъчидин хизанда дидедиз хъана. 1968-йисуз Усугъчайдин мектеб акъалтларай жегъил Москвадин М.В.Ломоносован тварунихъ галай госуниверситетдин физикадин факультетдиз гъахъна. 1973-1975-йисара Советрин Армиядин жергейра ПВО-дин частуна къуллугъна. 1976-йисуз Араб Якубовича МГУ-дин физический факультет акъалтларна. А вахтундани анин декан Александр Обухов яз амай. Академикди жегъил пешекаррин арадай Араб Якубович Арабов тафаватлу ийидай. Ик, университетдин выпускникдикай Подмосковьедин илимдин станциядин институтдин къуллугъчи хъана. Ина кваллахиз хъайи са йисан къене саки гъар юкъуз Араб Якубовича Ил-14 самолетда аваз, чилел ацукъ тийиз, 7-8 сятда цава лув гузвай. СССР-дин жуьреба-жуьре регионрай гъавадин "пробаяр" кватлзавай, абур авай газрин къадарар, озон кватл хуьнин кхайда чирзавай.

Алцумунар иллуминатордай ийизвай. Илимдин ахтармишунрин сергъятарни, Украинадилай эгечина, Красноярскдин крайдин Норильск шегъердал къван тир. 400 сятдилай артух лув гана. Ада гъавада азотдин двоукись квайвили ва чилин винел озон артмиш хуьниз талуь ахтармишунар Антарктикада "Мирный" станциядални киле тухвана. И важиблу ахтармишунар полюсдин гъавадин (атмосферадин) сирлувили гъавурда гъатунин мураддалди тухванвайбур тир. Атмосферада озондин мягкем ва керчек къадарар чирунин рекъай информация герек я. И рекъай Москвади михи гъава авай Кавказ хъана.

РАН-дин киле авайбуру А.М.Обухован тварунихъ галай физикадин атмосферадин Институтди ина илимдинни ахтармишунардай станция ачухун къарардиз къачуна. И жуьредин цийи станция ачухун ва ана кваллах тешкилун патал 1977-йисуз Москвадай са вацра Кеферпатан Кавказдиз Араб Арабов рекъе туна. Ам гъевеслудаказ рази хъана, гык лагъайтла, Дагъустанда фадлай такунвай адан диде-буба яшамиш жезвай. Вацран вахтунда ам мураддив агакънач. Гуьгъуьнин 45 йисузни алим Араб Якубович Кисловодск шегъерда амукъна. Ахтармишунрин тема дегиш хъанвачир.

уьмуьрдин ериш тайинарзава. И сирерай къил акъудун патал гъеле 1956-йисуз СССР-дин илимрин Академияди физикадин атмосферадин институт арадал гъана, ахпа къад йисан ара аваз - Кисловодскдин къакъан дагъдин илимдин станция (КВНС).

Кисловодск шегъердивай кьерехда, дагъдин рекъе, алай вахтунда дагъдин лыжайрин курорт арадал гъунин кхайгъуйрик квай Эльбрусдин кеферпатан куклушра, са къад километр рехъ фейила, Шаджатмаз платодиз гъахъда. Ина, саки 2070 метрдин гуьлуьн дережадилай вине авай чкада, Эльбрус дагъдин ценерив илимдин шегъер экия хъанва. Кеферпатан Кавказдин надир и пипле Москвадин Госуниверситетдин Штернберган тварунихъ галай астрономический институтдин (РАН-дин) къилин (Пулковская) обсерватория кардик ква. Физикадин атмосферадин Институтда, юг арадай рукъуриз, сада муькуьди звезд ийиз, пешекарри 1978-йисалай кваллахзава. Гъавурда гъатда: ина михи гъава ава. Километрйиралди гыи патахъди рехъ атлайтлани, са жуьрединни къацлайвилер авач. Ина гъавада чиркер кватл хун, куьлуь руг ацукъун регъятдиз кватлуз жеда. Малум я, атмосферадин гьерекатра чиркер Африкадай гъизва!.. Шаджатмаздин платоди экспериментрин кваллахрай (ахтармишунар) виниз тир нетижаяр къазанмишна. Адан тереф ИФА-дин директор, академик А.Обуховани хвена.

Алатай асирдин 70-йисарин эхирра икьардин бинедаллаз ГАО-дин (Горная астрономическая обсерватория) начальнивиле М.Н. Гневышев тайинарна. Обсерваториядин сергъятра сифте яз ИФА-дин яшайишдин гъевечи кве квал, абурун къваларив лабораториядин вагонарни эцигна. СССР-дин илимрин Академиядин Президиумди, академик А.Обухован теклифдиз килигна, 1978-йисуз къарар къабулна. Ам СССР-дин илимрин Академиядин ИФА-дин Высокогорный илимдин станциядиз ва адан дарамат арадал гъуниз талуькиди тир. А.Обухова КВНС-дин кваллах виликди тухуниз датлана таъсирна. Ам мукъвал-мукъвал Кисловодск шегъердиз къвез хъана. Экспериментрилай ва ахтармишунрилай гъейри, Александр Михайловича КВНС-дин ва институтдин

тутдин къуллугъчийрикай сифтегъанди яз, Антарктидадин экспедициядиз рекъе туна. Ана америкавийри "озондин хъалхъам" дуьзда ал акъуднавай. Абуру арадал гъанвай институтда атмосферадин озондин умуми алцумунар ийидай лабораторияни кардик квай. Ахпа адаз тешпигъди Кисловодскдани арадал гъана. Ажайиб кар я, ракъини ишигъ чуьлурунихъ галаз санал озондин 3 миллиметрдин къат чиркер квачирди хъана кланзава. Амма а къат виринра сад хъиз арадал къвезвач. Алатай асирдин 70-йисарин эхирра америкавийри ачухай "озондин хъалхъам" (озоновая дыра) гъаькиьатда авайди туш. Ана озон авайвилдин Добсонан текар (единицы) 3 вишелей вишел аватун мумкин я. И жуьредин гьерекат чна Якутиядин винелни кватланай. Амма кьейдна кланда, атмосферада бес тежезвай озондин къат арадал хквезва...

Къе инсаниятдин къуллугъда Дуьньядин озон алцумдай сетъ кардик ква. Адан къурулушда КВНС-ни 282-нумрадик кваз регистрация авунва. Идалай вилик Араб Арабова, кве адан хва Камила, станциядин къуллугъчийри чпин алцумунрикай гъахъ-гъисабар гъазурзава, абур Дуьньядин озонметрдин сетдин штаб-квартира авай Канададин Торонто шегъердиз рекъе твазва. Маса жуьредин газни атмосферада авайди ашкара я. Адал датлана пешекарри гуьзчивалзава. Адалай чи планетадин ва гележегдин инсаниятдин къисметарни аслу жезва. Ам двоукись углеорода я.

Рагъметлудал чан аламаз киле тухвай са интервьюдай гъизвай мисал я: -Машинда тадаракар кардик кутунва. Минеральные Воды шегъердилай эгечина, Георгиевскдал къведалди гъавадин "пробаяр" къачузва. Курортдин и регионда атмосфера чиркинарзавай санайидин карханаяр авач. Амма газ кузвай къазанханаяр (котельня), транспорт газф хуьн себей яз, гъавадиз клизвай углекислый газдин ва маса ракъуцрин, чиркерин къадарди гъавадин къабулиз жедай концентрация виниз хкажзава, яни чиркинарзава. И месэлаяр гъялун патал чна курортологиядин Институтдихъ ва Минеральные Воды шегъерда кардик квай Роспотребнадзордин къурулушрихъ галаз саналди кваллахзава...

Агалкъунар ава

Чи мухбир

РД-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министр Гъажи Султанов республикадин "Дагъустандин правда" газетдин майдандал журналистрихъ галаз гуьруьшмиш хъана. Мярекат региондин экономикадин хилел 2022-йисан нетижайриз ва 2023-йис патал вилик эцигнавай месэлайриз талуьк тир.

Министрдин гафаралди, 2022-йисуз Дагъустанда экономикадин хел гъатта садрани тахъай хътин йигинвилелди виликди фенва, гъаьки яшайишдини экономикадин жигъетдай хъсан нетижайрив агакънава.

"Дагъустанда гегъенш майданра аваз килиз акъудзавай инвестициярин проектар уьмуьрдиз кечирмишна. Абуру кваллахдин цийи чкаяр арадал гъидай, республикадин бюджетдиз алава такъатар желбдай мумкинвал гана. Идалайни гъейри, алай йисуз производсдин члехи са жерге объектар кардик кутаз алакънава. Абуру республикадин экономикада хъсан патахъ дегишвилер тваз куьмекда", - кьейдна идарадин кили.

Экономикадин ва мулкар виликди тухунин министрди гъаьки кьейд авурвал, 2022-йисуз региондин агъалийрин дуланажагъдин дережа хкаж хъанва. Килди къачуртла, госкъуллугъчийрин ва социальный работникрин мажибар хкажна, гъаьки яшайишдин рекъай алава тир пособиар ганва.

"Килди къачуртла, регионди, сиягъатчивилин цийи маршруттар кардик кутаз ва мугъманриз республикадин куьлуьрадин рекъай девлетлу тежриба теклифиз, туризмдин хиле еке камар къачунва. И хел квердавай гегъенш жедайвал я. Туризм виликди тухуни и хилехъ галаз алакъалу маса къурулушрихъ хъсан патахъай таъсирда. Гъаьки чна промышленность, иллаки хуьруьн майишат виликди тухун патал хейлин кваллахар киле тухванва. Санлай къачурла, вири и серенжемири Дагъустандин экономика еримлу хуьниз куьмекзава", - кьейдна Гъажи Султанова.

2022-йисуз республикади региондин 52 проектдик кутунвай серенжемарни кваз милли 13 проект килиз акъудунин карда иштиракна. Гъа са вахтунда киле тухузвай вири кваллахар тамамдаказ икьаррин бинедаллаз киле тухванва, харжнавай такъатри чара авунвай финансрин санлай къачур къадардин 91 процент тешкилна. Санлай къачурла, алатай йисуз РД-дин 44 госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишунин кваллахар киле тухвана.

Министрди хабар гайивал, экономикадин бинелу жуьрейрай акъудзавай метягърин ва къуллугърин индекс 2,2% хкаж хъанва.

"Виридалайни йигинвилелди промышленностдин хел вилик фенва. 2022-йисуз промышленный производсдин индекс 108,5% барабар хъана. Хусуи производсдин метягъдин ва тамамарнавай къуллугърин къадарди, санлай къачурла, 72,7 миллиард манат тешкилна. И хиле агалкъунар хуьн Гособоронказдин гъисабдай (2022-йисуз ам 6 миллиард манатдиз барабар тир) таъминариз хъанва.

Алай йисан планрикай рахадайла, Гъ.Султанова хабар гайивал, Дагъустанди 2023-йисуз 220-далай гзаф яшайишдин объектар кардик кутада.

"Объектар эцигунин кваллах региондин инвестициярин программадин сергъятра аваз киле тухуда. Абурун арада мектебриз фидалди тир образованидин идараярни, школарыни ава. Санлай къачурла, инвестпрограммаяр финансралди таъминарун патал Дагъустанда 20 миллиард манат фикирда кьунва, идакай 9 миллиард федеральный бюджетдай тир такъатар я", - лагъана РД-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министрди.

Инсан ва адан кар

Чпин хивез игитвили
еке везифа къачуна

Шихмурад ШИХМУРАДОВ

Агъур имтигъан

Ислягъ атомди инсаниятдиз фадлай къуллугъзава. АЭС-арни дуьньядин уьлквейра тлимил авач. Чехи алимири абурун хатасузвал заминламишзавай. Амма таквар баладивай Аллагъди вичи хуьрай - гъавайда лугъузвайди туш. Гъайиф хьи, АЭС-рал аварияр - бедбахтвилер хъана. ИкI, 1986-йисан 26-апрелдиз Украина ССР-дин Припять шегъердин патав гъай Чернобылдин АЭС-дин къуд лагъай энергоблокдин реактор, 2011-йисан 11-мартдиз Япониядин Фукусимадин АЭС-дин къуд энергоблок хъиткъинна. Мусибатдин нетижада гзаф къадар радиоактивный шейэр клана, телефвилер хъана. Чернобылдин патаривай 30 километрдин зонадай 115 агъзурдалай гзаф агъалияр яргъаз хатасуз чкайриз куьчарна.

Зурба авариядин чIуру нетижаар арадай акъудун патал 500 агъзурдалайни гзаф ксар желбнай. Гъарайдиз сифтени-сифте гъай лагъайбурукъ сад лезги халкъдин уьтквем хва, чехи ватанперес Нисрет Сейфуллагъович ИСМАИЛОВ тир - 28-апрелдиз ам авария хъайи чкада авай. Генерал Омар Муртазалиева вичин "Намусдин буржидалди. Тарихдин очерк" ктабда Н.Исмаиловас" Дагъустандин сад лагъай чернобылви" гъавайда лагъанвач.

Авария хъайивилин гъакъиндай акъалтIай чIуру хабар а чIавуз старший лейтенантдив Молдавияда, Тирасполь шегъерда къуллугъзавайла, агакънай. 28-йиса авай офицер кьве йикъалай хаталу чкада авай.

Субьбетдайла, ада рикIел хкизвайвал, АЭС-дал сифте Киевдин военный округдин гражданвилин оборонадин полк рекъе тунвай. Герек приборар авай машинрин ва маса техникадин винелай анжах ших (тент) тир вегъенвайди. Радиация авай чкадиз ихътин техника ракъурун чи ватандашди еке гъалатI ва я течирвал яз гъисабзава. Нетижада вири состав - тамам полк (450 кас кван) радиацияди басмишна, госпиталдиз агакъарна. Ротадин командир Исмаилов Чернобылда 15-июналди хъана. 15-майдиз ада 150 рентгендилайни гзаф радиация къачунвай. СССР-дин оборонадин министерстводин химический къушунрин начальникдин къарардалди гуьгъуьнлай жергедин ватандашар патал - 25, военныйриз 50 рентген "норма" яз эцигнай, ахпа лагъайтIа, мадни тлимил - "15", "25". Гъакъикъатда хаталу зонада кIвалахдайбурук акатай радиациядин (доза облучения) къадар идалай гзаф тир. Нисрет Сейфуллагъовичан медсправкада лагъайтIа, 25,4 рентген къалурнавай. Ада зонада кIвалах тади гъалда, кардин гъавурда аваз тешкилна. ИкI, кьвез-хъфизвайбурук патал кIеви режим, радиациядин разведка, дозиметриядин гуьзчивал, чкадал алайбурук ва зонадай хъфизвайбурук санобработка, Припятьдай акъудзавай техникани яракъар хатасуз авун (санитарная дезактивация) ва гзаф маса серенжемар килиз акъудиз эгечIна. И ва маса кIвалахар тамамардайла, Н.Исмаилован гъилик 250 кас квай. Адаз абурун къисмет, гележег гъихътинди хъанатIа, малум туш. Абур вири Украинадай тир.

Варзни зуралай гзаф вахтунда, жуван сагъламвал, уьмуьр еке хаталувилик кутуна, мусибатдин авария хъанвай чкада зегъмет чIугун, къутармишунин, чIуру нетижаар арадай акъудунин кIвалахар тешкилун еке игитвал я. Зонадай хтайла, Н.Исмаилов гъасятда Одессадин военный госпиталдиз рекъе туна. Ина пуд вацран кьене адан вири иви дегишарна. Къейдна кIанда хьи, кьегал офицер, игит дагъви госпиталдин медикрин пешекарвили, абур чпин хиве авай везифайрив жавабдарвилегди эгечIуни, иви дегишаруни къутармишна. "Зи

дамарра исятда кьекъвезвайди зи иви туш!" - ара-бир хъуьрез-хъуьрез хиве кьада касди ихтилат кватай вахтунда. "Чернобылда чкай садани я тIварар, яшабагъар патал иштиракиди туш, - къейдзава полковникди. - Чи аскерри, офицерри, гражданвилин къуллугърилай атайбуру - вирида чпин хивез игитвилин еке везифа къачуна".

Къуллугъдин рекъер ва
дережаяр

Ахцегъ райондин Фиярин хуьр. Ам гуьлуьн дережадилай кьве агъзур метрдин кван къакъанда дагълара ава. Лекъеринни уьтквем рухвайрин кьетIен дуьнья. Чи дуст Нисрет ина 1957-йисан 29-сентябрдиз гзаф аялар авай хизанда дидедиз хъана. Диде Магъиятани медениятдин хиле, галатун тийижиз, кIвалахай буба Сейфуллагъа чпин веледар намуслубур, уьтквембур, зегъметдални чирвилер къачунал рикI алайбурук, халис ватанпересар яз тербияламишна. Нисрета 1976-йисуз ДагОгнида 2-нумрадин юкъван мектеб, ахпа ГПТУ акъалтIарна. Шуьшедин заводда кIвалахна. Жегил Ашхабаддиз химикрин-инструкторин школадиз рекъе твазва. 1981-йисуз Костромада химзачитадин военно-командный училище лап хъсан кьиметралди акъалтIарай офицер Монголиядин Халкъдин Республикадиз акъатзава. Ана ада взводдин командирвилин, ахпа килдин разведбатдин РХБЗ-дин къуллугъдин начальникдин везифаяр тамамарзава. 1985-йисуз Н.Исмаилов Одессадин военный округада 14-армиядин радиациядин, химиядин ва биоразведкадин командирвилин къуллугъдал тайинарна. 1994-йисуз ада Москвада Советрин Союздин Маршал С.Тимошенкодин тIварунихъ галай РХБЗ-дин (радиационно-химбиологическая защита) Военный академия акъалтIарна, адаз подполковникдин чин гана.

Кар алакьдай офицер, къуллугъ давамариз, Москвадин военный округдиз, Курск шегъердиз килдин бригададин батальондин штабдин начальниквиле рекъе твазва. Ина ам АЭС-дал разведка, гуьзчивал авунал, махсус ученияр, вердишардай кIвалахар кьиле тухунал машгъул жезва. Инани яргъал фенач, къуллугъдин рекъяй хкажун яз, Москвадин патав гъай танкарин Кантемировский дивизиядин Андропован тIварунихъ галай гвардиядин 13-полкунин химкъуллугъдин начальниквиле тайинарзава. Гъиниз рекъе тунатIани, Нисрет Сейфуллагъовича вичин хиве тунвай жавабдар везифаяр, гъар са кIвалах, кар чиз, гъакъисагъвилелди килиз акъудзава, ам киле авай подразделение тафаватлу жезва.

1995-йисан январдилай 1998-йисан апрелдалди РФ-дин оборонадин министерстводин

къушунрин сад авунвай дестедик кваз Н.Исмаилов СКФО-да (Чечняда) къушунар герек тир махсус такъатралди, радиохимразведкадин приборралди, Чечен Республикадин сергъят тирвал блокпостар лазим тадаракаралди таъминарунал машгъул хъана. Бандитрин геллегар Дагъустандиз сухулмиш хъайила, сад авунвай дестедик кваз кьайдаяр ва жемиятдин хатасузвал хуьнин месэлаяр гъалунин кардани еке активвал кьалурна (1999-2000-йисар).

Дагъустандин МЧС-да кIвалахай 1998-2002-йисара лагъайтIа, Нисрет Сейфуллагъовичан регъбервилик кваз республикадин са жерге районрани шегъерра кьери хлордихъ, аммиакдихъ, живедихъ (ртуть) ва маса шейэрихъ галаз алакьалу хаталу гъалар арадай акъудунин кIвалахар авуна. Республикада ада тамамарай, хатасузвал таъминарай ихътин кIвалахар мадни пара я. Ботлих, Цумада, Новолак района, Къарамахидани Чабанмахиди женгинин гъерекатар куьтягъ хъайидалай къулухъ хъиткъин тавуна амуькьай минаяр, авиабомбяр, снарядар жагъурунин, хатасуз авунин, тергунин кIвалахарни Н.Исмаилован регъбервилик кваз кьилиз акъудайди я.

2002-2006-йисара чи дирибаш ватандашдин чирвилер, алакьунар Россиядин МЧС-дин ЦРЦ-да (центральный региональный центр) герек атана. ИкI, ам сифте Липецкдин областдин Данков шегъердин ва райондин ГО ЧС-дин управленидин начальниквиле, ахпа Москва шегъердин ЦРЦ-дин управленида Россиядин МЧС-дин кьетIен гъаларикай хуьдай ва вилик пад къадай управленидин начальниквиле тайинарзава.

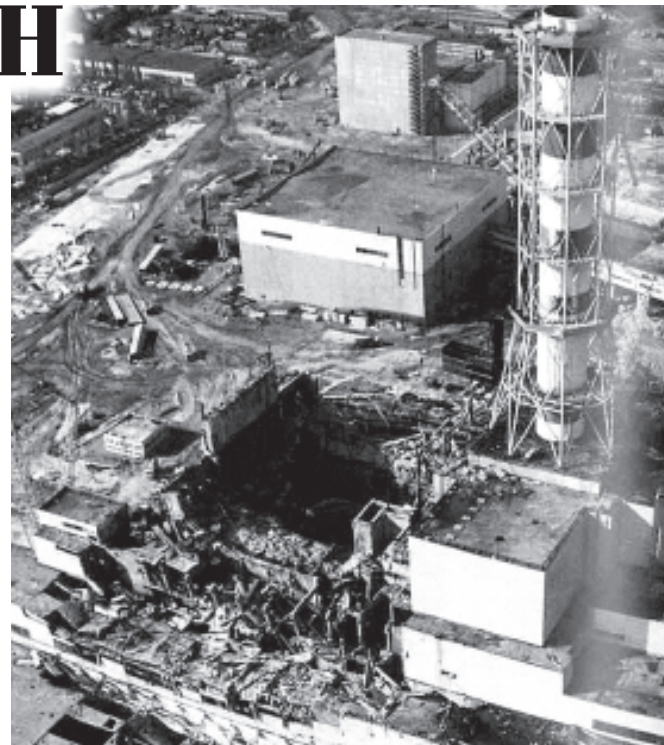
2006-йисан мартдилай 2007-йисан июналди Нисрет Сейфуллагъович Тольятти шегъердин илимдинни производстводин "Челнок" фирмадин Дагъустанда авай филиалдин директор тир. И девирда медицинадин, химиядин гадарнавай амуькьайрикай, кьери живедикай, аккумуляторин батарейрикай, машинрин чархарикай (ва мсб) маса шейэр гъазурунин (утилизация) кIвалахар кьилиз акъудунал гуьзчивална. ГО ЧС-дин управленидин начальник, гвардиядин полковник Н.Исмаилова хаталувилик акатай инсанар къутармишай дуьшуьшарни малум я.

2007-2012-йисара ам Дагъоспедуниверситетдин ГО ЧС-дин зегъмет ва цIаяр кьуникай хуьнин управленидин начальник тир. Гуьгъуьнлай та 2020-йисалди республикадин меркездин ГО ЧС-дин кравай управленидин начальниквиле кIвалахна.

Нисрет Сейфуллагъовича жегил - жаванар ватанпересвилин руьгъдаллаз тербияламишун патал общественный еке кIвалах тухузва. ИкI, ам республикадин мектебра, вузра ва маса идарайра мукьвал-мукьвал аквада.

Заргардин гъар са тIуб устIар я лугъудайвал, гъихътин четин уламра гъатнатIани, чи уьтквем дагъвиди вичин хиве тур, тапшурмишай гъар гъи кIвалах, везифа хъайитIани, намуслувилелди, уьзягъвилелди кьилиз акъудна. Зегъметди гуьрметни гъида. Гъавилей Н.Исмаилов ихътин шабагъризни лайихлу хъана: "СССР-дин Яракьлу Къуватра къуллугъ авунай", "Россиядин МЧС-да агалкъунрай", "Генералиссимус И.Сталин", "Генерал-полковник М.Танкаев" орденриз, "Военный къуллугъда тафаватлу хуьнай" медалдиз, "Дагъустандин Игит" къизилдин гъетрез, "Чернобылдин Игит" гъетрез, гъаI хейлин маса шабагъризни гуьрметдин грамотайриз.

Гуьрметлу хизанда кьве рушни са хва халис ватанпересар яз тербияламишнава.

Жанлу руьгъ

Жуьреба-жуьре гзаф чкайра хъанвай, къуллугънавай, дуьнья, инсанар акунвай, цIаярайни вацIарай экъечIнавай, беденда мягкем руьгъ авай, женгеринни имтигъанрин яцIа хъанвай чехи офицердихъ, гъелбетда, вичин веревирдер, лугъудай гафар - яратмишунарни тахъана амуькьад. Нетижада адан гъиликай шириар, очеркар, рикIел хкунар, вакъайрикай, багъри ерийрикай - гъвечли ватандикай, дагъвийрин, кьилдин ксарин уьмуьрдикай (ва икI мад) кхъенвай шейэр хкатнава. Абур са шумуд ктабда гъатнава: "Фий: дагълара ихътин хуьр ава", "Илиф, дустар", "Офицердин кхъинар", "Куьгъне дустар".

Са жерге шииррай автордин вичин къамат, къени кьилихар кьатIуниз жезва: дустарал, тIебиатдал рикI хуьн, сабурлувал, жумартлувал, регъимлувал, мугъманпересвал, мергъяматлувал ва икI мад. Месела, Нисрет Сейфуллагъовичан и ерияр, гъаIкни къенивал, дуьзгуьнвал, бажарагълувал 2021-йисан июндиз Махачкъалада "Илиф, дустар" ктабдихъ галаз танишардайла, мярекатдал рахай гзафбуру къейдна. Ингъе куьрелди а чими келимаяр, "лувар квай" хътин ибараяр: "хъсандиз къени рикI, девлетлу руьгъ авайда кхъида", "бажарагълуди вири краа бажарагълу я", "кар бажармишдай, гзаф дустар авай савадлу кас я, адаз вирида гуьрметзава; чи государство ихътин дирибаш, уьтквем рухвайрихъ муьгътеж я", "лезги халкъдиз гъа ихътин рухваря герекзава", "ахътин ксар ава хьи, гъар юкъуз са гъихътин ятIани хъсан кардин гуьгъуьна жедай", "эркек хва я, адаз хайи ерияр, ярардустар гзаф кIанда", "рикIе, чина берекат авай и кас чи намус, чи дамах я. Нисрет Сейфуллагъовичан рикI, дуьнья хъиз, ачух я" ва икI мад.

Багъри ерийриз ада ихътин цIарар бахшнава:

*ТIебиатдин нур авай хуьр,
Еке чил - абур авай хуьр,
Мал-къара, тIанур авай хуьр,
Девлетрин дагъ - Фиярин хуьр!*

*Къуд пад я ви къакъан дагълар,
Дере, чуьллер, чар булахар.
Пуд патяхъай вацIар-селлер,
Дагълариз хас дигай кIвалер,
Ашукьрин къул - Фиярин хуьр!*

*Ашукь Ширин - билбилдин ван.
Манидин хва тушни Тарпан!
Сазандар я гъар са жаван,
Манийрин чан - Фиярин хуьр!*

Дирибаш полковник, Россиядин Федерациядин писателрин, РФ-дин журналистрин союзрин член Нисрет Сейфуллагъовичахъ чаз мягкем сагъламвал ва мадни агалкъунар, хизанда хушбахтлувал хуьн кIанзава. Къуй дуьнья ислягъ ва саламат хуьрай!

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Алатай гъафтеда Дагъустандин здравоохраненидин министр Татьяна Беляева, Роспотребнадзордин Дагъустанда авай Управленидин регъбер Зелимхан Омариёв республикадин массовый такътарин векилрихъ галаз мад сеферда гуьрушмиш хъана. “Дагъустандин правда” газетдин редакцияда (гуьруш газетдин килин редактор Бурлият Токболатовади кыле тухвана) тешкилай гуьруш алай вахтунда республикада ярариз (корь) акси рапар ягъуниз талукарнавайди тиртлани, анал, адет хъанвайвал, здравоохраненидин хилен маса месэлярни веревирдна.

Макъсад - азардин вилик пад къун

Пешекарри тестикъарзавайвал, азардикай сагъардалди адан вилик пад къун регъят я. Азаррин вилик пад къунин килин серенжемикайни сад рапар ягъун - вакцинация я. И кардиз талукъ месэла эхиримжи са шумуд йисуз республикада хцидаз элкъвенвайди, гзаф диде-бубайри чпин аялриз рапар ягъуникай кыл къакъудзавайди сир туш. Дагъустандин здравоохраненидин министерстводи хаталу хейлин азаррин вилик пад къунин макъсаддалди лазим серенжемар къабулзава, гъа гысабдай яз аялрин диде-бубаяр гъавурдик кутунин кваладизни фикир тагана тазвач. И жигъетдай мукъвал-мукъвал журналистрихъ галаз пресс-конференция, гуьрушар кыле тухун хъсан адетдиз элкъвенва.

Гуьрушдин сифте кыляй Зелимхан Омариёва Дагъустанда ярариз талукъ эпидгъалар четинбур ятлани, абур гуьзчивилик квайди къейдна. Къенин юкъуз 200-далай виниз аялар, гъа гысабдай яз Махачкъаладани, начагъ хъанва. Амма, адан гафаралди, чи республикада арадал атай са шумуд “муг” (“очаг”) туьхуриз, гзаф аялар санлай начагъ хъунин вилик пад къаз алакьна.

- Къенин юкъуз аялар начагъ хъайи дуьшуьшрин къадар артух хъунилай гъейри, азардиз акси серенжемар кыле тухудайла, инсанар абурев эгъчизавай тегъерди чак мадни еке къалабулук кутазва. Абуру и серенжемардин важиблувал аннамизшавач, рапарикай отказзава... Чалай аялрин бахчайра, школайра, интернатра, сагъламвал мягкемардай идарайра эпидгъалар пайгардикай хкатуни вилик пад къаз алакьна. Риклел хкин: чакъ ярарикди начагъ хъайибурун къадар 1000-дав къван агакьай вахтар-

ни хъана. Гъаниз килигна, кичлевилин къалабулук акатна кландач, гъар са диде-буба вичин аялдин сагъламвилил жавабдарвилелди эгъчлун лазим я. Вилик акъвазнавай месэла аялрин сагъламвал мягкемарун, абур арадал атун мумкин тир члуру гъаларикай хуьн я, - къейдна ада.

Ярарикай, азардин вилик пад къадай рекъерикай рахадайла, министрди кьетендаказ къейд авурвал, члуру азардикай хуьн патал авайди анжах са рехъ я - азардиз акси раб яна, аялдин беденда имунитет арадал гъун.

- Ярар - садакай масадак акатдай азар - члехи пай дуьшуьшра аялриз 5 йисалди къведа. Амма и азар члехи хъайилани акатун мум-

Дуьньядин статистикадин делилри шагъидвалзавайвал, и азардикди начагъ хъайибурун 0,2% кьинни мумкин я.

Гуьрушдал къейд авурвал, вакцинадикай зарар авач. Абуру къенин юкъуз неинки са гъевчи аялриз рапар ягъуни месэла къарагъарна, гъакни, эгер члехи хъанвай аялдиз, къенин йикъан жавандиз (мисал яз, 14-16 йиса авай), ярариз акси раб янавани, янавачни риклел аламачтла, ам мад сеферда ягъуникай зарар авачирдини лагъана. Идалайни гъейри, 35-далай 55 йисалди яшда, чеб датлана аялрихъ галаз алакьада авай ксариз - муаллимриз, тербиячийриз, сагъламвал мягкемардай идарайра кваллахзавайбуруз (ва икI мад), гъакни гележегда аял хун пландик кутазвай дишегълийриз азардиз акси рапар ягъуниз звер гузва. ИкI, дуьньядин здравоохраненидин тешкилатдин (ВОЗ) делилри тестикъарзавайвал, квачел залан тир дишегълидик ярар акатуни дидедин бедендик кумай аялдиз члурукIа таъсирзава, бицек 100 % дуьшуьшра бедендик нукъсан кваз дуьньядиз къведа.

Мугъманрин гафарай мадни малум хъайивал, начагъ аялдрихъ галаз алакьа хъанвай, амма азардиз хас лишанар пайда тахъанвай дуьшуьшри иллаки къалабулук кутазва. ГъикI хьи, и вахтунда гъеле азардин лишанар авачизни ахътин аялди сагъламбурни начагъарзава. Къенин юкъуз ярарикди азарлу жезвай аялрин гъал жуьреба-жуь-

ре я. Бязи дуьшуьшра, эгер квалеле ис жедалди яшда авай, раб янавачир аял (-ар) аватла, гъелбетда, гъакI азар кыле физвай гъалдилай аслу язни, ам стационарда къаткурзава.

- Ярар акатай гъатта са дуьшуьшдини эпидемиядин члуру гъалар арадал гъун мумкин я. Республикадин здравоохраненидин министерстводин, Роспотребнадзордин чи региондин Управленидин, РД-дин образованидин министерстводин ва куь, журналистрин сообществодин, куьмекни галаз чун эпидгъалар гуьзчивиликай худ тийиз, аялрин диде-бубаяр гъавурдик кутаз алахънава. Эхъ, килин роль и месэлада диде-бубайри чпин аялрин сагъламвал ва уьмуьр хаталувилик кутуниз рехъ тагуникай ибарат я. Ярарин азардин мадни са члуру таъсир ам я хьи, ада аялдин санлай вири бедендин имунитет “михьи ийизва”. Генани ачуьдиз лагъайтIа, эгер аял ярарикди азарлу хъанатIа, ам са тIимил вахтунилай маса азаррини гъелкъда, гъикI хьи, абуроз дурум гун патал адан бедендрихъ виликдай аваз хъайи имунитет (мисал яз, полиомиелитдиз акси яз эгер раб яна, беденда имунитет арадал атанвайтIа) михъиз квахъзава, - алава хъувуна З.Омариёва.

Мугъманривай журналистри ярариз акси раб ягъун къадагъа тир себебар гъихътинбур ятIа хабар къуна. ИкI, кылди къачуртIа, ВИЧ, онкология, гъакни какадин лацадиллай (белок) аллергия авай аялриз (эгер виликдай ягъай рапунилай пис хъанватIа) ярариз акси рапар язава.

Гуьрушдал журналистри полиомиелитдиз талукъ суални гана. Малум хъайивал, Дагъустанда (рапар яна кланзавай аялрин 95 процентдикай) 88 процент аялриз рапар янава.

Фикир тагана тамир!

Регина СЕМЕДОВА

Вилерин азарри эхиримжи вахтара, члехибур хъиз, жегъиларни, гъатта аяларни кеве твазвайди сир туш. Вилерин ярувал чна галатунихъ, ахвар тахъунихъ, яргъалди компьютердрихъ кваллахунихъ ва телевизордиз килигунихъ галаз алакьалу ийизва. Гъакьикъи себебар гъихътинбур ятIа, чна духтур-офтальмолог, РОБ-дин (Республикадин офтальмологиядин азархана) сетчаткадин патологиядин отделенидин заведующий, медицинадин илимрин кандидат ТАГЪИРОВА Гизела Къазанфаровнадивай хабар къазва.

- Вилерин ярувал жуьреба-жуьре себебрихъ - нервийрин ва физический жигъетдай гуж ацалтунихъ, стрессрихъ, компьютердрихъ яргъалди кваллахунихъ, ахвар тахъунихъ галаз алакьалу я. Ахвар хъайила, ял ягъайла, бязи вахтара и гъал алатда. Амма и лишан чеб вирусри ва я бактерийри арадал гъизвай конъюнктивитрихъ, вилин кьебекъриз ва вилин дамарриз меки хъунихъ (воспаление), вилиз къум, руг (инородное тело) финихъ (ва икI маса себебрихъ) галаз алакьалу хъунни мумкин я. Эгер вилерик, ярувал хъиз, квалални кватIа, - аллергиядрихъ. Къа-ти гар, пIапIрусдин къалин гум акъурлани, вилер яру жеда.

■ **Ихътин вахтара гзафбуру, духтуррал алуькъ тавуна, вилериз вегъедай стIалприкай менфят къачузва. Абурулай къулухъ ярувал, вилерилай гуж (напряжение) алатзава...**

- Дугъриданни, алай вахтунда вилериз вегъедай стIалпар гзаф ава. Амма абур духтурди меслят тавунмаз ишлемишун къадагъа я. Абуру ярувал алудун мумкин я, амма члуру са азардин лишан хъайитIа, азар дериндиз фида.

■ **“Синдром сухого глаза” вуч лагъай гаф я? Адакди вилер яру хъун мумкин яни?**

- Мисал яз, компьютердрихъ кваллахдайла, гъакни клелдайла, телевизордиз килигдайла, инсандин вилери амай вахтарилай тIимил сеферра лупI-лупI ийизва. Нетихада вилерин накъвадин плёнка къуразва ва адак кьеж кумукъзавач.

И синдром арадал гъизвай гъаларик пIапIрусдин къалин гум, квалин гъава къурайди хъунни (хъуьтIуьз кондиционер, чимивал гудай тадаракар ишлемишуналди) акатзава. Инсандин яшлувливихъ галаз алакьалу яз, бязи дарманрини ихътин гъал арадал гъун мумкин я. Ихътин вахтунда вилик къум кваз гъиссда, кузвай, тIазвай хъиз жеда. Ихътин гъалара вилериз тIебии тушир накъвадин дарманар (препараты искусственной слезы) яргъалди ва я гъамиша вегъин лазим къведа.

■ **Гзаф инсанрик къалабулук кутазвай тIал вилерай нагъв атун я. Ам сагъариз жедани?**

- Вилерай нагъв атун жуьреба-жуьре себебрихъ - инсандин анатомиядрихъ галаз (хам буш, накъвадин дамар (канал) гуьтIуь хъун, жукIумрин атрофия ва мсб) алакьалу я. Гъайиф хьи, ихътин дуьшуьшра, инсан иллаки яшлу хъайила, куьмек гуз жезвач. Бязи вахтара операция ийизва, амма ихътин къайдадини гъамиша хъсан нетиха гузвач.

Вилерихъ галаз са акъван алакьалу тушир азаррикдини (мисал яз, насморк, хронический зуьквем, синусит, аденоиды ва мсб.) нагъв атун мумкин я. ГъикI хьи, вилерни нер чеб чпихъ галаз (носослезный каналдалди) сих алакьада ава. Гъавилай нерин азарар сагъарун герек я.

Чна винидихъни къейднавайвал, “синдром сухого глаза” авайлани, вилерай нагъв атун мумкин я. Ихътин вахтунда тIебии тушир накъвадин дарманри куьмекда.

Мадни са кар къейд ийиз кланзава: гзафбуру вилер члурукIа михъзава. Накъвар, нер михъдай яйлук ишлемишуналди, вилерин пипIехъди (нер авай патахъди) михъна кланда. ТахъайтIа, вилерин кьебекъ алчуд хъун мумкин я.

■ **Компьютердрихъ яргъалди ацуькун лазим къевезвай ксариз куьне гъихътин меслятар къалурда? Вилер гъикI хуьда?**

- Сифте нубатда, жуван кваллахдин режим дуьз туькIуьрна, гъар са сятдилай гъатта 10 декьикада хъайитIани, вилерин ял ягъиз туна, четин тушир упражнениар кылиз акъудна кланда. Абурук акатзава: вилерал капашар эцигна, сад-кьве декьикада абур кIевун, пенжердай килигун, кьекъуьн...

Вилерилай ярувал алатун патал абурал кьебекърал, ара-ра къайи ций кьежирна, салфетка эцигун хъсан я. Ксудалди вилик менфят къачудай мадни хъсан са къайда ава: кьве къапуна сада къайи, муькуьда са тIимил кузвай хътин яд цада. Сифтедай памбагдин клусар са тIимил кузвай хътин це кьежирна, шуткъунна, са декьикада вилерал эцигда. Ахпа гъа и жуьреда абур къайи це кьежирна, шуткъунна, са декьикада вилерал эцигда. Гъа икI са шумудра тикрарда, кузвай целди акъалтIарда.

Эхирдайни заз газет клелзавайбуруз вилер - инсан патал важиблу орган - фикир тагана тамир лугъуз кланзава. И ва я маса лишанар авайла, духтурдин патав фин яргъал вегъемир!

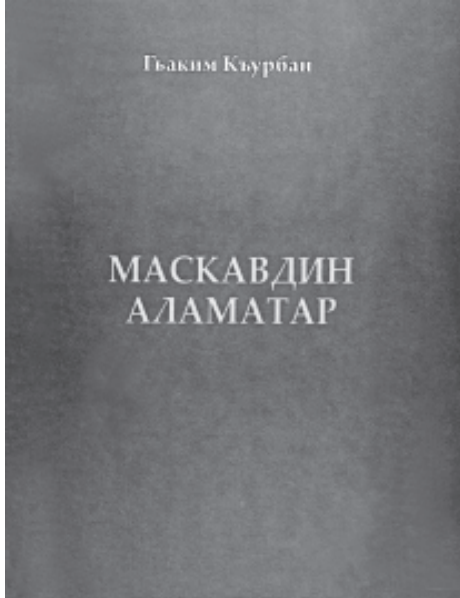
Максим АЛИМОВ

Вилик вахтара вини дережадин устадвал авай устлардикай рахадайла, адан аламатдин алакунрикай ик! лугудай: “Ада чилелай къачур къванцикайни сун гьал ххудда!” Дагъустандин халкъдин писатель, хейлин яратмишунрин эсерин автор **Гьаким КЪУРБАНАН “Маскавдин аламатар”** (ООО “Мавел” ктабханада чапнавай) тIвар ганвай нубатдин роман клелайла, зи рикIел и тарифдин гафар хтана. Гь.Къурбанан гьикаятчивилин дережа, зигиндин алакунрилай гьейри, и рекъай кIватI хъанвай дерин тежрибадини виниз хажнава.

Чаз, адетдин инсанриз, сада роман хъизва, хъенва лагъайла, им хкажиз тежедай пар хъиз аквада. Ана авай къван дуьшуьшар, вакъиаяр, инсанрин тIварар, абурун арадавай рахунар, алакъаяр, тарихдин делилар, абуруз дуьз кьиметар гунар - ибур, дугъриданни, дерин чирвилер, зигин, кьатIун, ирибур куьллубурукай чара авун, клелчиди регъятдиз ва хушвилелди къабулун, хъенвай роман тайин яратмишунин дережадаваз арадал гъун регъят кар туш. Гъавилай роман хъин гъиле къуна, ам теснифна, эхирдал къван гъидайбур, виликамаз лугъун, зурба ксар я. Им сад.

Къвед лагъайди, гьихтин аламатар акъазва чаз Маскавдай? Квел желбзава чи фикир роман хъенвай авторди? Гъилер сад-садавай гуьцIна, чим гана хъиз, чIехи гевесдалди башламишна за клелиз. Ктабдин сифте чина клелчийар патал баянар ганва: “Дагъустандин халкъдин писатель Гьаким Къурбанан “Маскавдин аламатар” роман лезги халкъдин XX асирдин тарихдикай хъенвай художественный эсер я. Адай уьлкведа Октябрдин инкйлаб кърумишай ва социализм

яшдив агакъзавай жегъил итим...”. Имни чIал алкIурнавай суьрет хъиз ганвач, Манчар хуьруьн агъалийрин яшайишдин са пай я. Хуьруьн яшайиш лагъайтIа, ргазва: “...дишегълийри кIвалер михъзава... Килерал лацу фитеяр, къацу генжеяр алай рушар, сусар, къуьнерихъ лацу кварар галаз, булахрин рекъева... Рагъул фитеяр, шуткъуяр алай къарийри гъаятра авай къулар, куьруьгра цIаяр хъувунва: лежберриз нисинрихъ таза фарни къафунар ракъурна кланзава. Къе хуьре Сад лагъай рагалдин сувар я...” Хуьруккай рахайла, инал мад са шикил тагъана къарай къевезвач: “...ХарапIайрин арайрай хкатна акъазвай кIвалерин гурмагърай пакаман кьери гумар акъатзава. Хъач акъатнавай куьчейриз юхсул кицIер, кацер, верчер экъечIзава. Гъаятрай гуьгъуьна клелер авай хипер, дана-

Аламатрин хазина

эцигkай къагъриманрин жанлу къаматар, гьерекатар ва кьисметар акъазва. Эсердик милли адетар, майишатар, къилихар, азадвал патал чIугур женгер, сиясат, философия ва Лезгистандин гуьзел шикилар ква”.

Чун сифте Лезгистандин гуьзел шикилрал акъвазин, вучиз лагъайтIа, абур авторди чIехи устадвилелди къалурнава: “Къацу чIу-рал лацу хипер кланва... И нехишар чи Самур вацIун мублагъ дугунра дуьзмиш хъанвай багълариз ухшар я. Ингъе фараш теьенг-рикай женнетдин емишрин жанлу кулар куьрс хъанва.... Емишривни дамах гва: пад яру Агъмед ичер, хъипи чIухлумI чухъерар...”. Маса шикил: “...Хуьреринни, тамаринни дагъларин гъяркъуь цIиргъ, гимишдин манатар алкIурнавай дишегълидин камари хъиз, Каспий гуьллубвай ЦIахуриз къван экIя хъанва. Дагълар хкаж хъанвай зурба тепейрин кланивай, лежбердин цIил хъиз, гагъ дуьз, гагъ какур жез, вацI фенва...”. Ихътин устадвилелди “чIугунвай” шикилар ктабда гзаф ава, амайбур кьез клелайла аквада.

Аламатдин кар ам я хъи, авторри, художникри къалурзавай шикилар тIебиатдай чаз виридаз акъазвайбур я, анжах чун, абур къатIун тавуна, яб тагана, тади кваз, къвалавай гуьцIна, физва. Яратмишунрин цIай-цIарапI квайбур гуьрчегвилин къвалавай фидач, абур гьейран жеда, ашукъ жеда ва чпиз авунвай тагъсир, чпин эсер-гъиссер жумартвилелди чаз пайда. ГьакI хъайила, чна ихътин инсанрин тIварар гуьрметдалди къазва, рагъметдиз феиила, абуруз тимталар, гуьмбетар эцигзава.

Гь.Къурбанан романдин кьетIенвилерикай рахун давамарун патал чна адан устларханадиз са вил вегъин герек къведа. Килигин чун, ада вичин романда игитар гьикI арадал гъизватIа. Эгер авторди яратмишзавай ксар къелечI, деринвал авачир, са рангуналди хъенвай, акунмазди, кьил акъатдайбур хъайитIа, клелчийрин гевес рекьиде, клелун даварар тавуна, ктаб агалда. “Маскавдин аламатра” игитрин клалубар, са шумуд патяхъай “экв яна”, акунринни, рахунринни, кра-ринни хесетрин куьмекдалди ачухарзава.

Къилин игитрикай сад Суванан хва Манчарахъ галаз клелчи романдин сифте къилай икI таниш жезва: “Къакъан буйдин, лацу кIурт ва чал рангунин хипен шишкIукI бармак алай, юкьвара гъанефар кутIуннавай, мехъердай

яр галай калер акъатзава, чеб чпиз, иесияр галачиз, таза къежел векъ авай яйлахриз кагъулдаказ физва”. Хуьре чIехи хъайи клелчийар, кьез и шикилар таниш яни, жегъил вахтар рикIел хтанани, рикIиз чим атанани? Са им кьикI я?

Гила чун килигин Суванан Манчаран итим-вилиз. Са юкьуз ам почтадиз фена, газетдай атанвай гонорардин пул вахчуз. Кассирди вугай пул, гьисабни тавуна, жибинда туна, клелиз хтайдалай куьлукъ чир жезва хъи, кассир дишегълиди къевезвай къадардилар ар-тукъ 70 манат ганва: “Почтадин къуллугъчи дишегъли, кIвалахдин вахт куьтягъ хъана, клелиз хъфиз гъазур жезвай. Вичел чарчин пулар авай гъил яргъи авуна, гъяркъуь камаралди кьетIивилелди къевезвай таниш итим акурла, Меседу гъасятда гъавурда акъуна: клвачел акъалтна, вилер накъварай ацIана, рахана:

- Я чан стха, вун гьикъван мергъямат-лу я?!

- Я чан вах, бес за пуд бала хуьзвай диде клеве твадайни?! Куьн ахътин гьалда аваз, и пул зи туьтуьнилай фидайни?! - лагъана Манчара.

- Я чан стха! - кассирдин шуькIуь яхун гилер итимдин пул авай гъилерик кланва. - Яраб дуьнеда вун хътин рикI гегъенш инсанар мад аватIа?!

- Ава, ава...”.

Литературадин яратмишунра чпиз хас къайдаяр, тегъерар авайди я. Абурун арада метафораяр, гекъигунар, тешпигъар ава. Акван гила, Гь.Къурбана вичи лугъудайвал, а мегъешар авторди гьикI ишлемишзаватIа. Чна абур ктабдай къачунвай мисалрин куьмекдалди ахтармишда: “...тик рагал алкIанвай Ругул хуьр вирт акъуднавай куьнуьдин регъ хъиз акъазва...”, “Советрин гьукумат яваш-яваш бураздикай ххудна... Ам ахпа буд хайи араба хъиз амукъна, инихъ-анихъ юзана, михъиз чIкана...”, “Къуьзуь серкер, гару авадарзавай бармак хъиз, суван къуьздай бередал хъфена”, “Заз акъазва, яшлу туристар, гъилер хкажиз, къуьлукъник экечIзава: садбуру, клвачер вергери кайибуру хъиз, хкадарзава; садбурун рикIелай, гъилер хкажайла, клвачер къекъуьрун, клвачер къекъуьрайла, гъилер хкажун алатзава...” ва икI мад. И мисалри чаз къалурзава, сад лагъайди, лезги чIалахъ авай мумкинвилер; адалайни

алава, гъа хайи чIалан мумкинвилер устадвилелди ишлемишун, арадал атанвай шей клелчийри иштагъдивди къабулун. Эхиримжи вахтара сиве мез юзазвай къанбур лезги чIал чируникай рахазва. Ингъе чIал чирдай хъсан чешме, имни кьез виридалай хъсан Къурбан муаллим. Яргъариз фин герек къевезвач.

Гъелелиг чун “Маскавдин аламатар” романдин лайихлувилерикай рахазма. За къатIузвайвал, хъинин хатI, ихтилат физвай дережа, сюжетдин цIарцIин туькIвейвал, кьиле физвай вакъиайрин субутлувал, халкъдин сивера адет хъанвай мисалар, мисклалар герек чкайрал ишлемишун писателдин бажарагълувилин лишанар я.

Инсанри лугъудайвал, ракъинални лекеяр жеда. ЧIехи алимривайни, гьакимривайни устIарривайни гъалатIар жедайди я. Ихътин фикир Гь.Къурбанани вичин романда раиж ийизва. Гъар са хъизвай касдихъ вахтариз, вакъиайриз, инсанриз кьимет гудай вичин хсуси уьлчме ава. Гь.Къурбанан уьлчмедай килигайла, чи гьукумдин кьиле хъайибурук дуьзбурни, чIурубурни хъана. Марксан ва Энгельсан пайдах гъиле къуна, Советрин Союз тешкилай Ленини Сталин дуьзбур, Сталин мавзолейдай акъудай Хрущев ва СССР чукурай Горбачевни Ельцин чIурубур я. Гъамиша мукъаят, терефкар тушир, гъакъна-гъакъдай, са патазни майилвал авачиз, кьил акъудиз алахъдай, уьмуьр тек кьве - чIулавни лацу - рангунинди туширди тестикъарзавай авторди и жуьре кьетIивилелди пайи-паяр авунал зун тажуб жезва. Гъа са чIавуз килиг ада вуч хкъизватIа:

“...Совет гьукуматди дагъви жематар арандиз куьчарна, къадим бубайрин никIер-векъер, яйлахар-къишлахар, булахар-клмар галай хуьрер къавар аламачир клалубриз, харапIайриз, векъ-хъач акъатнавай куьчейриз, цаз-вал акъатнавай жигъирриз элкъенва... Инсанар тахъайла, Алпан дареда малкъарадин нехирар, хиперин суьруьярни амач, абур тахъайла, дагъларин цIарара уьфтер язавай сваларни, шимера къакъра язавай къветерни, никIера къушарин лужарни акъамач...”

ИкI хъайила, Совет гьукуматдивайни гъалатIар хъанвайни? Им гила лацубурук акатзавани, чIулавбурук? Мад клелин: “Аферин чеченар! Абурун сад лагъай президент генерал Дудаев халис къагъриман тир. Ам тарихда амукъда”. И цIарариз за баянар гудач, къуй Рамзана гурай.

Гъелбетда, гъар са автордиз вичин акункъатIун жезвайди я, анжах ада вичин тереф ачухдиз къалурун адет туш. Авторди тарих лукIвиле къуна виже къведач, ам вич тарихдин лукI я. ТахъайтIа, эхиримжи вахтара тарих, къезил хесетар квай дишегъли хъиз, гъарда вичиз кландайвал ишлемишзава. Адалай гьейрини, яратмишнавай шейинихъ, адет яз, тайин тир адрес жезвайди я. Чи гъилевай роман гьихътин къатар патал хъенва? Телефонар гъилевай жегъилрикай рахайтIа, чарараллай хъинар абурун рикIелни аламач. Чебни, чIулав чуруяр виликна, мискиндин рекъева. Вилер зайиф къуьзуьбурукай рахайтIа, абуру “Лезги газет” са гуж баладалди клелзава. Амукъзавайбур югъди чпин хийирдихъ калтугнавай карчийрни, СтIал Сулеймана лагъайвал, “гъар патахъди тум къекъуьрзавай” интеллигентар я. Де вун ибур гъавурда тваз алахъ!

Зи рахунар яргъи хъуниз килигна, инжиклу хъанвай клелчийар, куьне са тIимил эх хъия. Заз ктабдавай са бязи куьлукъ гъалатIрикайни кьве келима хълагъиз кланзава. Автордин тахсир туштIани, романдин чира лезги грамматикадин, морфологиядин рекъай чIурукIа хъенвай хейлин гафар галтзава. Мисал, салан **жемят** хъенва, муькуьнал - **жемягъат**. Гзаф гафара гъарфар ахъайнава (месела, - девлетлуьрин гафуна **“т”** гъарф ахъайнава) ва икI мад. Ктабдин эхирда, редактор яз, вири клелчийриз хъсандиз чидай шаир Зулфикъар Къафланов къалурнава. Яраб, адаз и гъалатIар акунач жал?

Са гъевчеи макъалада чIехи романдикай дерин ерилу ихтилат авун четин я, адаз вири патарихъй килигунни еке везифа я. Зи къенин рахунин килин макъсад Дагъустандин халкъдин писатель, чи машгъур алим, тарихчи-энциклопедист ва гзаф рикIиз хуш инсан Гьаким Къурбанан нубатдин эсер чапдай акъатнавайдакай клелчийриз хабар гун, ана къарагъарнавай са жерге месэлайриз килигун я.

Са кIус хъвер Аптекада

Ибрамхалил РАМАЗАНОВ,
Дагъустандин халкъдин артист

(Нубат къари-бадедал атана. Пенжердин а пата авай рушав ада са вили чар вугуда).

- Ма, чан руш, ина вуч кхъенватIа, азни це.

- Ваз за гъи дарман гун, баде? Ви рецептда духтурди кхъенвайди “дермид-рол-фенолангид рум суспензия” я. Ам гъа ви вилик кваз куьтягъ хъана. Ваз за “аргидрематоген - ацентригенал” гудани? Гъа кьве дармандин макъсадни сад я.

- Диагналарни генералар вучтинбур я, чан руш?

- Я баде, чахъ чи чIал авайди я. За лугъузва “дермид рол - фенолангид рум суспензия” амач. Куьтягъ хъана. Чахъ амайди “аргидрематоген - ацентригенал” я.

- Гъа...а...а...

- Вуч ийида, баде, гудани?

- Ам гьихътин азардин дарман я, чан руш?

- Заз акъван кIвалах чидач! Ви гъи чка я тIазвайди?

- Вири, чан руш, вири: юкъни купулри кунва, хуьрекдин кIвални тIазва, рикI-жигерни пайгардач, и мукъвара гарданда хундузни гъатнавалдай...

- Я баде!.. Ви вири тIазвани?

Ваз духтурди кхъенвайди лацу тухулдин дарман я.

- ГьикI, чан руш? ГьакI хъайила, зи тухулни тIазва ман?

- Адалай къецIай ам къеняй иви фидайлани, ишлемишда.

- Вуч? Ивини физва?

- Тажуб жемир, баде. Зи вилик квайди ваз духтурди кхъенвай рецепт я. “Аргиндрематоген” гьакI маса чкаяр тIа хъайилани ишлемишда. - Я?! АкI хъайила, за сифте гъи азардин клан пад цавалда? Са-сад хъвадани, тахъайтIа, капашдал чуькъведани?

- АкI ваъ, я баде. Йикъа пуд чIавал са-сад хъвадай адет я. Гъан, вучда, баде? Вуна “аргидрематоген - ацентригенал” къачузвани? Гзаф менфят авай дарман я, фикир ква-хъайла, туьтуьх атайла, клвачер тIа хъайила... Гъан, уьчуьр ваз килигиз акъвазнава, баде.

- Къачу, баде, къачу! Чазни акъван вахт авайди туш. Куьтягъ та-хъанмаз, къачу! - рахана гуьгъуьна авайбур.

- Мад вучда? Эгер куьмек гудайди ятIа, куьтягъ тахъанмаз це заз, чан руш. Эцигда жуван клвачерал. Яру яц ярузмаз рекьиде, лугъуда халкъдин мисалда. Зазни зун сагъ акъазвай. Гъакъикъатда беден михъиз азарлу я... А-агъ! Зун азарлу я, чан руш!.. Заз пис жезва!.. Аман, чан бала! Зун рекъизва! Ама...ан... Мес! Мес! (Са шумуд декъикъадилай аптекадин вилик тади куьмекдин машин атана акъатна).

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

* * *

Чаяр хъваз ацукънава. Тарифар ийизва, и куьлукъ кьенфетар ширинбур я лугъуз. Къуд-вад йиса авай бицIи руша, дидедин гъилел гъил эцигна, жузава:

- Бах-бах, зунни бицIиди я, кьенфет хъиз ширинди яни?..

* * *

Са бицIи руша, гъилерни юзуриз, лап рикI гваз, хци сесиналди шиир клелзава, урус чIалал. Адан викIегъ сесинал къару хъайи зи фикирдиз атана: “Ажеб жедай, чан бала, а ши-ир вуна дидед чIалални клелнайтIа!..”

Тафар хурай ширин шекер

Нажмудин ШИХНАБИЕВ

Мани лугъун

Мани лугъуз ахтин кланда,
Зурзун гъатин ярдин чанда.
Ашкъи гъатуй ви вилера,
Къекъвезвай зун фей гелера.

Мани лугъун ширин, ширин,
Гъатдай ярдин рикле дерин,
Шад хурай чи къведан риклер,
Гафар хурай ширин шекер.

Бахт къисметдин ятла бине,
Гъидач адал чна гъич леке.
Мани лугъун къизгиндай цай
Рикле авай гъиссерикай.

Мани лугъун, чукурдай йиф,
Аваздини юзурдай киф.
Кланибурун риклер шаддай,
Муьгъуббатдин сирер саддай.

Мани лугъун, яр риклеваз,
Ярдин тиварни лап клеваз.
Ярдин тиварцел алазва зар,
Гъич тахурай ам бедназар.

Зи ярдиз

Зав рахамир гила, рушар,
Заз зи клани яр авайд я.
Авач адаз куьн сад ушар,
Гуьрчегвили ад авайд я.

Мез ширин вирт, акъул дерин,
Ихътин яр я зи кланиди.
Чим гудай заз юкъуз серин,
Сагъ хъуй, яллагъ, вич хайиди.

Вич акурла, фидай темягъ,
Зи хиялрин хъайи панагъ.
Клан хъана заз и руш, валлагъ,
Амукъна зун, атлана пагъ.

Тиварни гуьзел, вични гуьзел,
Риклел къвезва мани, гъезел.
Ширин гафар алаз мецел,
Къаршидиз зун физва гъенел.

Гъатна рикле клани ярни,
Хияларни тиртла дарни,
Сагъ хъана зи риклин тални,
Атлана за ярдиз чални.

Кланибуруз

Низ апайда вуна шадвал,
Гъелбетда, ви клани ярдиз.
Вуж я къведайд акваз садвал,
Разивилелд ви дидардиз...

Кланиди я, кланиди я
Дерт дуьгъумни алцумдайди.
Адан фагъум къениди я,
Ви цуьквед багъ эчледайди.

Гъина ава зи кланиди,
Яргъал, мукъвал - вуч я мензил?
Зун тухуда зи маниди,
Ашкъи аваз рикле къизил.

Садрани гъич тахъуй курвал
Кланибурун арада гъич.
Дуьнья ятлан фидай къурвал,
Фитне тавуй чарада гъич.

Дуьнья сад я, муьгъуббатни,
Жедач инсан ашкъи такур.
Темен тагай тахъуй садни,
Кланибур хъуй са бахт акур.

Чал хуьх!

Чалар ава агъзурралди дуьньяда,
Гъар са миллет вичин чал гваз
уьзгъда.
Лезгийризни вичин дидед чал ава,
Къе лезгидин хура вучиз тал ава?!

Сулейманан, Эминан чал кваз
такъаз,
Хайи чал вучиз ятлан усал акваз,
Чара чаллаз къадарсуз на
гуььрметиз, -
Хайи диде къекъведа вахъ,
туьгъметиз.

Рекьидайла, гвачиз хайи
лезги чал,
Вун кабабда Эминан цларарин цал.
Чал ватан я, гъам я хайи чилни цав,
Негъиз тамир вун багърийрив,
чарадав.

Лезги чал ви къул я, ам виждан хъиз
хуьх,
Тапан хиялар, гъиссер вири
чуьнуьх,
Лезги хуьхъ, чални ватан,
диде чидай,
Сурун къванцел "халис лезги тир"
кхьидай.

Бине лезги, эхирни хъуй лезги яз,
Ви веледриз аманат хъуй
дуьзгуьн яз,
Лезги мани, лезги чални веси яз,
Тур веледриз, фал кьин къуна,
лезги яз.

Ракъинин чархачи

Гъеле уях хъанвач чил-цав,
Ачух хъанвач перде мичи.
Экуьнин гъед, дамах гва вав,
Ракъинин нур къуна живи.

Рехъ къалуриз ракъиниз на,
Чархачи яз, вилик ква вун.
Чил тирвал экв чуьлуриз на,
Ракъин нурар клан я акун.

Ахварикай кудна вуна,
Йифди лал тир тиебиатни.
Чубан гъед яз вун акуна,
Гъатна рикле шииратни.

Дегъ девирдин гъуцран тивар
Ажеб къуна ваз - Венера.
Зуьгъре гъед яз, чи чилин шар,
Къужахдава ви эквера.

Гъикъван тиварар гайитлани,
Яргъа ава вун, Венера.
На гуьгъулар хайитлани,
Гъед хъиз ава чи риклера.

Сад я цава вун, Венера,
Вучиз гъатна зи вилера...
Чархачи бахт я, Венера,
Къекъвезвай чи чиг гелера.

Агъ, дуьнья

Яраб, дуьнья, шумуд вуна ханатла,
Яраб, дуьнья, шумуд вуна канатла...
Жегъил рушар такланз гъуьлуьз
ганатла,
Чиг гадайриз такур сусар гъанатла...

Хажалатдин парар рикле хъайила,
Эсли Керем халкъдин сиве
хъайила,
Кланибурун дидар гъиле хъайила,
Акуначни къисмет геле хъайила.

Михъи гъиссер рикле авай кана на,
Атир галай цуькведиз клур
гана на,
Къени рекъе авайдан къил
хана на,
Ашкъидин цуьк уьленда куьз
цана на.

Дуьнья, дуьнья, къил акъатун
четин я,
Ви терсеба хияларни кешкин я.
Бес вучиз вун икъван гагъда
секин я,
Муьгъуббатдин гъалар вучиз
къиргъин я?

Агъ, дуьнья, дуьнья, пай ая кван
бахтар,
Аквадаивал тямни бес тир къван
вахтар.
Чаз герек туш пачагърин къакъан
тахтар,
Къилиз акъатуй чи гъар садан
къастар.

Клани ярдиз

са руша

Гъар акурла, зав рахамир,
Зи дидедиз хъел къведайд я.
Нубатсуз вун зав агатмир,
Зал паркутрин сел къвадайд я.

ПРИПЕВ:

Зун къведа ваз,
Я чан гада.
Вун багъа я
Заз, чан гада.
Вун зун клани гада ятла,
Зи дидедиз ая минет.
Эгер ваз зун багъа ятла,
Туплал акал, гана къимет.

Лап рикливай я вун заз хуш,
Вун къастунал клеви хуьхъ, чан.
Валай гъейри яр авайд туш,
Зун ви рикле туна хуьх, чан.

Авачиртла вун

Авачиртла вун дуьньяда,
Зун нихъ галаз таниш жедай,
Югъди-йифди шиир кхъиз,
Зун нихъ галаз вердиш жедай.

Жагъана заз вун яргъарай,
Нини хътин гуьзел са руш.
Гъакъван ширин мез сивевай,
Яд уьлкведай гъай тлавус къуш.

Хиял я ви къисмет хъун бахт,
Кланид галаз гъатай рикле.
Квез я къизил, пачагъдин тахт,
Муьгъуббатдин авай рекъе.

Анжах ашкъи, гъевес я гъахъ -
Уьмуьр нурлу ийизвай рагъ.
Кланиди хъун жуван къвалахъ -
Гъа им тушни женнетдин багъ.

Авачиртла вун, низ кхьидай
Шиирра гъиссерин цларар...
Вун чир хъайи сифте къалай
Жегъил хъхъана зун, клани яр.

Кудани бес

Хабарсуз зи къуьд элкъуьрна
гатфариз,
Заз ашкъидин назиквили
туьмернай.
Заз акл хъанай, яб гайила
гафариз,
Муьгъуббатдин тахт багъишиз
эвернай.

Фенай риклелай мад кхверди
саврухар,
Рагъни, варзни са геренда
клевирай.
Ачух цавуни авуна къуькъумар,
Назиквили гелни галаз
туьхуьрнай.

Цай амачир къайи къул хъиз
хъана рикл,
Секинвал амач, санал къвезвач
къарай.
Бес гъикъван хъуй, сес амачиз,
зун гъарикл,
Низ арзайин, ничхирди хъиз я
гъарай...

Гъиниз фена тавазивал виликан,
Гафар-чалар руьхъ хъана
ашкъидин цал.
Тахсир кватла, гудани ви вилик
чан,
Дердер-гъамар гадардани,
рагъулриз, вацал

Гатфарни къуьд алчударна
заважди,
Кудани бес зайиф хъайид
мусалди...

Яраб вучиз икл жезватла?

Накъ гайи гаф хиве такъаз,
Зун тийижир инсандай къаз,
Накъ ачух рак агална таз,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Къур кьинерни алатна фад,
Рикле амач ашкъидин дад,
Низ ялварда дуьньяда мад,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Ачух чинни хъайила члур,
Амачирла вилера нур,
Мад кламачтла, лагъана тур,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Накъ зи риклини тир хъи акл шад,
Заз хъуьтлуьккай хъанвайла гад,
Атлана хъи риклин са пад,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Кланивили пар эх тахъун,
Кайибурун жергеда тун,
Хаинвили тарс ятла гун,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Зазни кландай зи яр галаз,
Уьлчуьдай физ рахаз, къугъваз,
Бес кланиди вилиз такваз,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Кланиди югъ, зун хъанан йиф?
Кланда лагъай гафар гъайиф,
Гъиниз фена зи лацу лиф...
Яраб вучиз икл жезватла?..

Вучиз вун зав хъанватла хъел,
Къвезвачни гъич са гаф мецел?
Зун кланид тир вазни эвел,
Яраб вучиз икл жезватла?..

Клани Лейли

Сивел мили хъвер алай руш,
Икъван назик акурди туш.
Икъван гагъди такваз ерли,
Вун гъинавай, гуьзел Лейли?

Гъейранарна зун ви хъверди,
Гила вучда за, иерди.
Туш зун Керем, вун яз Эсли,
Заз клан я ви са хъвер, Лейли.

Нур аватай чулав вилер,
Шумудан ханатла риклер?
Зи риклени тамир хирер,
Ашукъ хъанва зун вал, Лейли.

Шаирдинни назик я рикл,
Плузарраллай ви хъвер хъиз икл,
Хатадайни хаз тахъуй рикл,
Къефесда хъиз авай Лейли.

Зун ашкъиди тавуй дили,
Муьгъуббат къачунач гъили.
Рикликай кхвахъ тавуй тили,
Вун гъатнавай, клани Лейли.

Инсан яз атанатла

Инсан яз атанатла вун дуьньядиз,
Хатур, гуььрмет ая гъар са инсандиз.
Атайди хъиз, хъфидайд я,
тура тивар ви,
Инсанри давамардай хъсан са
кар ви.

Са цуьк

Къакъан синел са цуьк алай,
Темягъ хъана ам атлудай.
Ам юзурдай шагъвар галай,
Къил агъуиз заз икрамдай.

Цуьк атлуз заз язух хъана,
Синелайгъуз атир чиклиз.
Рикле са цуьк артух хъана,
Клани рушан зун кый риклиз.

Зи цуьк, зи яр гена гуьрчег,
Гъатна чанда, гъелекзава.
Ам клан хъана цуьк хъиз керчек,
Зи ашкъидиз герекзава.

Гъил къачуда дуьньядилай,
Гъайиф къведач са зеррени.
Рази я зун къисметдилай,
Цуьк-руш туна зи гелени.

Са цуьк синел, садни рикле,
Ашкъи, гъевес гуььндуьрдава.
Зун гъатнава бахтлу рекъе,
Зи цуьк-ярни дуьгъурдава.

Гъил зав гице

Чан ширин яр, катмир гъич вун
Зи хиялрай лап яргъариз.
Зи мурад я гъар къуз акун,
Хутахин вун чи дагълариз.

Ви вилерай аквазва заз
Муьгъуббатдин цлун ялавар.
Гъич ви хатур кландач хъи хаз,
Ширин я ви мез дилавар.

Ви суьгъбетрин жедач а къил
Кланивили цлелхемрикай.
Ви манийрихъ гала зи вил
Ашкъидин цлун дердерикай.

Гъил зав гице, чан клани яр,
Фин къеледиз бахтар авай,
Чазни ава пак мурадар,
Къисмет жедай вахтар авай.

Рекьер... Рекьер...

Рекьер ава бахтунихъ руьгъ
къекъведай,
Яд уьлквейриз тухуда вун
къисметди.
Йисар, вахтар регъвери хъиз
регъведай,
Жагъидалди эризиман рак
Женнетдин.

Анжах агакъдалди кас Женнет
багъдиз,
Умудрикай руг жеда а рекьера.
Авур къван минетарни элкъведа
дагъдиз,
Цуьк ахъайдач бахтунни гъич
риклера.

Ирид дагъдин, ирид гъуьлуьн
далдадик
Чуьнуьхтайтлан риклин сирер
деринра,
Са рехъ ава акат тийир баладик,
Хайи чилел хъархъу тарцин
серинрик.

Са рехъ ава: яргъини я, куьруьни,
Элкъвена вун хайи квализ жкидай,
Виждан тахъуй гъич садрани
къуьруьни,
Хайи квал я хуз хъиз адак кикидай.

Рекьер...Рекьер...
Са рехъ ава хайи квализ
элкъведай...

Куь ихтиярар

Яшайишдин икьрар

Яшайишдин икьрар яшайишдин рекъай хуьнин органри къвезвай къазанжидин къадар, чпелай аслу тушир себебралди, яшамиш хуьнин агъа кланин къадардилаи тӀимил тир ватандашрихъ, хизанрихъ галаз кутӀунзава.

Эменни тӀимил тир хизанривай яшайишдин икьрардин такъатар парталар, кӀвачин къапар, аялриз мектебда герек жедай метъгар маса къачун патал ишлемишиз жеда.

Пулунин куьмек гъар вацран пособие хъиз ва я са сеферда гуналди кьилиз акъудзава. Ихътин мумкинвилаикай менфят къачун патал МФЦ-да арза вугуз жеда.

Уьлкведин гзаф регионар яшайишдин икьрардин бинедаллаз кӀвалах жагъурзавайбуруз ва я чеб цӀийи пешедив вердишарзавайбуруз, гъакӀни чпин хуси кар кьилиз акъудиз кланзавайбуруз 350 агъзур манатдив агакъна такъатар гуз гъазур я.

Яшайишдин икьрар 3 вацралай 12 вацрал къван муддатда (вахт мадни артухар хъийидай мумкинвал аваз) кутӀунзава.

Эменни тӀимил тир хизан

Яшамиш хуьнин агъа кланин къадардилаи тӀимил къазанжи къвезвай хизан эменни тӀимил авай хизанрик акатзава. Субъектда тайинарनावай яшамиш хуьнин агъа кланин къадар гъисаба къазва. Малум тирвал, Дагъустанда яшамиш хуьнин агъа кланин къадардин пул 13081 манатдикай ибарат я.

Эменни тӀимил авайбуру тайинардайла, хизандин эхиримжи пуд вацран умуми къазанжидиз фикир гузва.

Эменни тӀимил авай хизан я лагъай справка МФЦ-дай къачуз жеда. Ада агъалийриз яшайишдин рекъай са къадар къезилвилерикай менфят къачудай ихтияр гузва. Справка туькӀуьрун патал МФЦ-диз ихътин документар гваз фена кланда:

- ▶ диде-бубайрин паспорттар;
- ▶ аялар хайивилин гъакъиндай шагъадатнамаяр;
- ▶ эхиримжи пуд вацран къазанжидин гъакъиндай справка (эгер кӀвалахзаватӀа);
- ▶ зегъметдин книжка (эгер идалай вилик кӀвалахнатӀа ва алай вахтунда кӀвалахзаватӀа).

МВД-дин хроникадай

Угърияр тайинарна

14-апрелдиз Махачкъаладин Кирован райондин полициядин отделдиз арза гваз меркездин са ресторандин администратор (дишегъли) атана. Адан гафаралди, ала-тай йифиз малум тушир ксари ресторандин кьене дезгедилай 12 агъзур манатдин кьимет авай ички ва пӀапӀрусар чуьнуьхна. Идакай РД-дин МВД-дин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Полициядин къуллугъчийри шак физвайбуру - 20 ва 25 йисарин яшара авай Махачкъаладай тир кьве агъали (дишегъли-яр) - тайинарна ва отделдиз хкана. Абуру чеб ресторандин дараматда таниш ксарихъ галаз хъайидакай ихтилатна. Чуьнуьхунин патахъай виликамаз меслят хъана, абурукай сада са вуч ятӀани заказ авуна. Ресторандин къуллугъчи умуми залдай экъечӀайла, къвед лагъай дишегъли, бардин дезгедихъ фена, пул жагъуриз алахъна. Пул жагъун тавурла, ада а патахъ галай дезгедилай ички авай 4 пулукла ва пӀапӀрусин 2 къвати къачуна. Идалай къулухъ а кӀеретӀ тадиз ресторандай экъечӀна.

Суд-дуван авун патал материал кӀватӀзава.

Къад йисалай къуна

Полициядин къуллугъчийри 20 йис идалай вилик къчагъвилелди гъужумай

ва рекъиз клан хуьналди тепилмиш хъайи тахсиркарвал авунай шак физвайди къуна ва Дагъустандиз хкана.

Россиядин СК-дин Дагъустанда авай СУ-ди республикадин 46 йисан яшда авай агъалидиз талукъ яз къарагъарнавай уголовный делодай силис тухунин кӀвалах акъалтӀарна.

Силисди малумарнавайвал, 1998-йисан 17-июндиз вичик тахсир кутунвайди муьштеридин еринда Махачкъала шегъердин М.Гъажиевани Толстойн куьчейрин пипӀел кардик квай "Хлеб" тӀвар алай туьквендиз гъахъна, туьквенчи дишегълидал гъужумна, адал гзаф къадар хирер-къацӀар авуна. Хирери зайифарай дишегъли чилел ярх хъана. Тахсир кутунвайдаз туьквенчи кьейиди хъиз хъана, туьквенда аваз хъайи 1500 манат пул чуьнуьхна ва тахсиркарвал авур чкадай катна. Амма тади гъаларин серенжемералди ам къуна, суддинни психиатриядин экспертизадин къарардал асаслу яз, ам РПНД-диз ракъурна. Анай 1998-йисан 25-декабрдиз ам катна. Къад йисалайни гзаф вахтунда тахсир кутунвайди чарадан паспортдалди Калугадин ва Брянскдин областра далдаламаш хъана.

Силисдин управленидин ва Россиядин МВД-дин подразделенийрин къуллугъчийрин саналди тир кӀвалахрин нетихада 2022-йисан мартдиз ам къуна ва РД-диз хкана.

Квез чидани?

Виридалайни гъвечӀи маймун

Шикилдай аквазвай гъайвандиз лап гъвечӀи беден авай игрунка лугъузва. Адан къакъанвал 15 сантиметрдив къван агакъда, заланвал - 100-120 граммдив.

Игрунка Кьиблепатан Америкада, Бразилияда, Боливида, Перуда ва Эквадорда яшамиш жезва. И маймунри яшайиш кьиле тухун патал тамун, вацӀун кьерехар, уьленар авай кӀачӀицӀлухар хкъазва. Чинеруг ва я маса вагъши муькуь пайда хъайила, игрунка чӀарни юзан тийиз акъвазда.

Игрункаяр, гъвечӀи жендек авай бязи маса (тамарин, мармозетка) маймунар хъиз, инсанри къазва ва маса гун патал зоотуьквенра эцигзава. И кар себеб яз, тӀебиатда игрункайрин къадар эхиримжи вахтара тӀимил жезва. Идалайни гъейри, къиздирма, цӀаярин азар санай масаниз

тухузва лугъуз, вилик вахтара гъвечӀи маймунар тергзавай.

Игрункадин йикъан чӀехи пай вахт ем жагъуруниз акъатзава. Туьуниз и гъайванри тарарин миже, емишар, хушраканар ва маса гъашаратар ишлемишзава. Бязи вахтара игрункайри гъатта гъвечӀи къушарални гъуьрчзава. Амма игрункайрин виридалайни рикӀ алай ем тарарал жедай шкъакъ я.

Гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Спорт

Россиядин кӀвенкӀвечияр

АЗАДДАКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Са шумуд югъ идалай вилик Москвадин областдин Нарофоминск шегъерда азаддаказ къуршахар къунай Россиядин кӀвенкӀвечивал патал 18 йисал къведалди яшда авай жаванрин арада акъажунар кьиле фена. Ана чи уьлкведин 54 субъектдай тир 500-дав агакъна спортсменри иштиракна. Дагъустандин векилри 20 (кьилди къачуртӀа, кьизилдин - 7, гимишдин - 4 ва буьруьнждин - 9) медаль къазанмишна.

Рагъман Малагъмедов

Шадвилелди а кардикай мадни хабар гуз кланзава хъи, Россиядин кӀвенкӀвечивилин тӀварар къазанмишайбурун жергеда машгъур спортсменар - чи халкъдин векиларни ава: муькъвара Чечнядин Грозный шегъерда СКФО-дин кӀвенкӀвечивал, Дагъустандин хъянавай командадик кваз иштиракдай ихтияр къазанмишай Рагъман МАЛАГЪМЕДОВ (110 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада), гъакӀ Москвадин патай экъечӀзавай Алимирза АБДУЛКАДИРОВ (92 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада) ва Агъаширин АГЪАШИРИНОВ (45 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада).

Уьлкведин жегъилрин арада кьиле тухузвай и акъажунрин кесерлувал мадни хжаж хъана. ГъикӀ хъи, UWW-дин (къуршахар къунай Сад хъанвай алем) бюроди и йикъара къабулай къарардилай гуьгъуьниз чи уьлкведин командадини дуьньядин спортдин майданра кьиле фидай акъажунра иштиракда. Гила Россиядин спортсменри, гъа гъисабдай яз чи ватангъилийрини, Албаниядин меркез Тирана шегъерда июндиз кьиле фидай Европадин кӀвенкӀвечивал патал акъажунра иштиракда.

РикӀел хкин: Рагъман Малагъмедован ери-бине Къурагъай я. Ам Махачкъалада дидедиз хъана. Меркезда Олимпиададин резервдин 3-нумрадин спортшколада тре-

нер Гъасан Абдубасирован гъилик вичин уstadвал хжажзава. Азаддаказ къуршахар къунал машгъул жез са тӀимил вахт ятӀани, ада вичихъ алакъунар авайди къалурнава. Россиядин кӀвенкӀвечивал патал акъажунрин финалда адаз Осетиядай тир Вильям Валиев кумукъна.

Вичин ери-бине Белиждай тир Агъаширин Агъаширинова тренер Вагиф Къазиеван гъилик уstadвал хжажзава. Россиядин кӀвенкӀвечивал патал акъажунра ада алаатай йисузни 1-чка къуна. ЦӀи адаз Москвадай тир Эскендер Дагиров кумукъна. А.Агъаширинов республикадин, СКФО-дин дережада аваз кьиле феийи акъажунрани са шумудра кӀвенкӀвечи чкайриз лайихлу хъана.

Малум хъайивал, Алимирза Абдулкъадирован ери-бине Хив райондин Цлахъай я. Ам Дербентда дидедиз хъана. Алай вахтунда ада 10-классда кӀелзава. "Компромисс" тӀвар алай 10-нумрадин ДЮСШ-да жегъилди тренерар - Мирза Наврузован ва Вагиф Къазиеван гъилик уstadвал хжажзава.

Алимирзадин буба Рамис Абдулкъадировични азаддаказ къуршахар къунай спортдин мастер я. Жавандин 7 йис тирла, ам, сифте яз, тренировкайриз бубади гъана. Алай вахтунда Рамис Абдулкъадировични винидихъ тӀвар къунвай ДЮСШ-диз регъбервал гузва. Ана 8 йисалай 18 йисалди яшда авай 400-лай виниз жаванри вердишвилер къачузва. Чаз Рамис Абдулкъадировичан тӀалабунни кьилиз акъудиз кланзава. ИкӀ, ада "Компромисс" ДЮСШ вичин хуси такъатрихъ эцигай къурушви, меценат, Дербентда яшамиш жезвай Исмаил ШЕКЕРАЛИЕВАЗ газетдин чинилай рикӀин сидкъидай сагърай лугъун тӀалабна. Гаф кватай чкадал лугъун хъи, гъа и спортзалда чи машгъур спортсменри - Даурен Куругълиева, Шамиль Мамедова ва масабурни чпин уstadвал хжажна.

Алимирзадихъ галаз давам хъайи суьгъбетдай малум хъайивал, алаатай йисуз ада Дагъустандин, Москва шегъердин

кӀвенкӀвечи лагъай тӀварар къазанмишна. Россиядин кӀвенкӀвечивал патал акъажунра ам буьруьнждин медалдиз лайихлу хъана. Санлай къачурла, адахъ жуьреба-жуьре турниррани акъажунра къазанмишнавай 60-далай виниз медалар ава.

Россиядин кӀвенкӀвечивал патал акъажунра ада вири санлай 6 бягъс кьиле тухвана. Къейд авун лазим я хъи, 92 кг-дин заланвал авайбурун арада виридалайни гзаф, саки 40-дав агакъна, спортсменри иштиракна. Финалда адаз дагъустанви Мегъамед Гъасанов кумукъна.

Къуй чи ватангъилийрихъ спортдин рекъе мадни еке кукӀушар муьтӀугъардай къуватар хъурай!

ИСЛЕН, 24-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги		05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости.	09:00 Канал националь-ного вещания «Пол-истан» на азербайд-жанском языке	04.40 Т/с «Пляж. Жаркий сезон». (16+).	06.30 «По делам несовер-шеннолетних». (16+).	06.00 «Настроение». 12+).	05.20 Т/с «Внимание, го-ворит Москва!», 3 и 4 с. (16+).
08:00 Мультфильм 0+		09.20 «АнтиФейк». (16+).	14:30 Местное время Ве-сти Дагестан	06.30 «Утро. Самое луч-шее». (16+).	07.55 «Давай разведем-ся!» (16+).	08.10 Х/ф «Шерлок Холмс и доктор Ватсон».	07.00 «Сегодня утром».
08:20 Х/ф «Улыбка Бога, или Чисто одесская история» 12+		09.55 «Жить здорово!»		08.00 «Сегодня».	08.55 «Тест на отцовство». (16+).	08.50 Т/с «С небес на землю». (12+).	09.00 Новости дня. (16+).
10:40 Д/ф «В горах мо-сердце» 0+		12.00 Новости.		08.25 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	11.05 Д/ф «Понять. Про-стить». (16+).	10.45 «Петровка, 38». (16+)	09.20 Х/ф «Человек-амфибия». (12+).
11:05 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок» 0+		12.15 «Информационный канал». (16+).	21:05 М естное время Ве-сти Дагестан	10.00 «Сегодня».	12.10 Д/ф «Порча». (16+).	10.55 «Городское собра-ние». (12+).	11.20 «Открытый эфир».
12:30 Время новостей Дагестана		15.00 Новости.		10.35 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	12.40 Д/ф «Знахарка». (16+).	11.30 «События».	13.00 Новости дня. (16+).
12:50 «Выходные на коле-сах» 55 с. 6+		15.15 «Информационный канал». (16+).	05.00 «Утро России».	13.00 «Сегодня».	13.15 Д/ф «Верну люби-мого». (16+).	11.45 Т/с «Психология пре-ступления. Дуэль».	15.00 Военные новости.
13:15 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+		16.00 «Мужское/Жен-ское». (16+).	09.55 «О самом главном». (12+).	13.30 «Чрезвычайное про-исшествие». (16+).	14.30 Мелодрама «Ког-да спадет пелена». (16+).	13.40 «Мой герой». Екате-рина Волкова. (12+).	15.05 Т/с «Слепой». (16+).
14:30 Время новостей Дагестана		16.50 «Информационный канал». (16+).	11.00 «Вести».	14.00 «Место встречи». (16+).	15.00 Д/ф «Кровные вра-ги». (16+).	14.30 «События».	18.00 Новости дня. (16+).
14:50 Передача на агуль-ском языке 12+		18.00 Вечерние новости.	11.30 «60 минут». (12+).	16.00 «Сегодня».	16.55 Д/ф «Кровные вра-ги». (16+).	14.45 «Город новостей».	18.20 «Специальный ре-портаж». (16+).
15:30 Т/с «Чужая кровь» 5 с. 16+		18.20 «Информационный канал». (16+).	14.55 «Кто против?» (12+).	16.45 «За гранью». (16+).	17.50 «Сегодня».	15.00 Х/ф «Я знаю твои секреты. Хамелеон».	18.55 Д/с «ЦСКА. Спор-тивный щит родины». (12+).
16:30 Время новостей Дагестана		19.50 «Куклы наследника Тутти». (16+).	16.30 «Малахов». (16+).	17.50 «ДНК». (16+).	19.00 Мелодрама «Ког-да спадет пелена». (16+).	18.05 Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	20.30 Новости дня. (16+).
16:55 Д/с «СССР. Знак качества» 7 с. 12+		21.00 «Время».	17.30 «60 минут». (12+).	19.00 «Сегодня».	22.05 «Забота о важном». (12+).	22.00 «События».	21.15 «Открытый эфир». (16+).
		21.45 Т/с «По законам военного времени».	20.00 «Вести».	22.15 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).	22.10 Мелодрама «Ког-да спадет пелена». (16+).	22.35 «Библиотека. Второе дыхание». (16+).	22.55 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+).
		22.40 «Большая игра».	21.20 Т/с «Дорога к сча-стью». (12+).	23.35 «Сегодня».	23.15 Мелодрама «Рай-ский уголок». (16+).	23.05 «Знак качества».	23.25 Х/ф «Экипаж маши-ны боевой». (12+).
		23.40 «Подкаст.Лаб».	23.25 «Вечер с Владими-ром Соловьевым». (12+).	00.00 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).	03.10 Д/ф «Порча». (16+).	00.30 «Петровка, 38».	00.55 Х/ф «Человек-амфибия». (12+).
		00.20 «Подкаст.Лаб».	02.05 Т/с «Дуэт по пра-ву». (12+).	00.55 Т/с «Алекс Лютый». (16+).	03.35 Д/ф «Знахарка».	00.45 Д/ф «Хозяин Белого дома». (16+).	
		01.05 «Подкаст.Лаб».	03.55 Т/с «Пыльная рабо-та». (16+).				
		01.50 «Подкаст.Лаб».					
		02.35 «Подкаст.Лаб».					

САЛАСА, 25-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
Махачкала							
07:00 Время новостей Дагестана		14:30 Время новостей Дагестана	09:00 Канал националь-ного вещания «Ма-гудуре» на агульском языке.	04.35 Т/с «Пляж. Жаркий сезон». (16+).	06.30 «По делам несовер-шеннолетних». (16+).	06.00 «Настроение». (12+).	05.10 Т/с «Слепой». (16+).
07:20 14.50 Передача на табасаранском языке «Мил» 12+		15:30 Т/с «Чужая кровь» 10 с. 16+	09.20 «АнтиФейк». (16+).	06.30 «Утро. Самое луч-шее». (16+).	08.20 «Давай разведем-ся!» (16+).	08.10 «Доктор И». (16+).	07.00 «Сегодня утром».
08:00 Мультфильмы 0+		16:30 Время новостей Дагестана	09.55 «Жить здорово!»	08.00 «Сегодня».	09.25 «Тест на отцовство». (16+).	08.45 Т/с «С небес на землю». (12+).	09.00 Новости дня. (16+).
08:30 Время новостей Дагестана		16:55 Д/с «СССР. Знак качества» 8 с. 12+	10.45 «Информационный канал». (16+).	08.25 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	10.35 «Забота о важном». (12+).	10.40 Д/ф «Я хулиганил не только в кино». (12+).	09.20 Х/ф «Крепкий орешек». (12+).
08:55 Т/с «Чужая кровь» 9 с. 16+		17:45 Т/с «Экспроприа-тор» 10 с. 16+	12.00 Новости.	10.00 «Сегодня».	10.40 «Тест на отцовство». (16+).	11.30 «События».	11.20 «Открытый эфир». (16+).
09:50 «Угол зрения» 12+		18:45 Передача на лак-ском языке 12+	12.15 «Информационный канал». (16+).	10.35 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	11.40 Д/ф «Понять. Про-стить». (16+).	11.50 Т/с «Психология пре-ступления. Перелетная птица». (12+).	13.00 Новости дня. (16+).
10:20 «Удивительные гор-цы» 0+		19:30 Время новостей Дагестана	15.00 Новости.	13.00 «Сегодня».	12.45 Д/ф «Порча». (16+).	13.40 «Мой герой». 12+	13.20 Т/с «Слепой». (16+).
10:35 «Полный газ» 0+		20:00 Время новостей. Махачкала	15.15 «Информационный канал». (16+).	13.30 «Чрезвычайное про-исшествие». (16+).	13.15 Д/ф «Знахарка». (16+).	14.30 «События».	15.00 Военные новости.
10:45 Д/с «СССР. Знак качества» 7 с. 12+		20:20 «Голекан» 0+	16.00 «Мужское/Жен-ское». (16+).	14.00 «Место встречи». (16+).	14.25 Д/ф «Голоса ушед-ших душ». (16+).	14.50 «Город новостей».	15.05 Т/с «Слепой». (16+).
11:30 Т/с «Экспроприа-тор» 9 с. 16+		20:45 «Время есть!» 0+	16.50 «Информационный канал». (16+).	14.55 «Кто против?» (12+).	15.00 Мелодрама «Одна ложь на двоих». (16+).	15.00 Х/ф «Я знаю твои секреты. Хамелеон».	18.00 Новости дня. (16+).
12:30 Время новостей Дагестана		21:20 Ток-шоу «Обще-ственный интерес»	18.00 Вечерние новости.	16.00 «Вести».	19.00 Мелодрама «Нео-конченная свадьба».	16.55 Д/ф «Одинокие звезды». (16+).	18.20 «Специальный ре-портаж». (16+).
12:50 «Выходные на коле-сах» 56 с. 6+		22:30 Время новостей Дагестана	18.20 «Информационный канал». (16+).	16.45 «За гранью». (16+).	22.05 «Забота о важном». (12+).	17.50 «События».	18.55 Д/с «ЦСКА. Спор-тивный щит родины». (12+).
13:10 «Зри в корень» 12+		23:00 Время новостей. Махачкала	19.50 «Куклы наследника Тутти». (16+).	17.50 «ДНК». (16+).	22.10 Мелодрама «Нео-конченная свадьба».	18.10 Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	19.40 «Улика из прошло-го». (16+).
13:45 «Память поколе-ний» 12+		23:20 «Колеса» 12+	21.00 «Время».	19.00 «Сегодня».	22.40 «Закон и порядок».	20.00 Т/с «Красивая подружка». (12+).	20.30 Новости дня. (16+).
		00:10 «Служа Родине»	21.45 Т/с «По законам военного времени».	20.00 Т/с «Невский. Рас-плата за справедли-вость». (16+).	23.10 Д/ф «Красотка в за-коне». (16+).	22.00 «События».	21.15 «Открытый эфир». (16+).
		00:30 Время новостей Дагестана	22.45 «Большая игра».	22.15 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).	23.20 Мелодрама «Рай-ский уголок». (16+).	22.40 «Закон и порядок».	22.55 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+).
			23.45 «Подкаст.Лаб».	23.35 «Сегодня».	00.00 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).	23.00 «События».	23.25 Х/ф «След в океа-не». (12+).
			01.10 «Подкаст.Лаб».	00.55 Т/с «Алекс Лютый». (16+).	00.30 «Петровка, 38».	00.45 «90-е». Крестные отцы. (16+).	01.10 Х/ф «Крепкий орешек». (12+).
			01.55 «Подкаст.Лаб».		03.15 Д/ф «Порча». (16+).		
			02.40 «Подкаст.Лаб».				

АРБЕ, 26-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
01:00 Время новостей. Махачкала		05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости.	09:00 Канал нацио-нального веща-ния «Турчидаг» на лакском языке.	04.35 Т/с «Пляж. Жаркий сезон». (16+).	06.30 «По делам несовер-шеннолетних». (16+).	06.00 «Настроение». (12+).	05.10 Т/с «Слепой». (16+).
07:00 Время новостей Дагестана		09.20 «АнтиФейк». (16+).	14:30 Местное время Вести Дагестан	06.30 «Утро. Самое луч-шее». (16+).	08.10 «Давай разведем-ся!» (16+).	08.10 «Доктор И». (16+).	07.00 «Сегодня утром».
07:20 Передача на лак-ском языке 12+		09.55 «Жить здорово!»	21:05 Местное время Вести Дагестан	08.00 «Сегодня».	09.10 «Тест на отцовство».	08.45 Х/ф «Неразрезанные страницы». (16+).	09.00 Новости дня. (16+).
08:00 Мультфильмы 0+		10.45 «Информационный канал». (16+).		08.25 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	10.35 «Забота о важном».	10.40 Д/ф «Великие об-манщики». (12+).	09.20 Х/ф «Командир ко-рабля». (12+).
08:30 Время новостей Дагестана		12.00 Новости.	05.00 «Утро России».	10.00 «Сегодня».	10.40 «Тест на отцовство».	11.30 «События».	11.20 «Открытый эфир».
08:55 Т/с «Чужая кровь» 10 с. 16+		12.15 «Информационный канал». (16+).	09.55 «О самом главном». (12+).	10.35 Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	11.25 Д/ф «Понять. Про-стить». (16+).	11.50 Т/с «Психология пре-ступления. (12+).	13.00 Новости дня. (16+).
09:50 «Голекан» 0+		15.00 Новости.	11.00 «Вести».	13.00 «Сегодня».	12.50 Д/ф «Порча». (16+).	13.40 «Мой герой». Екате-рина Гамова. (12+).	13.40 Т/с «Слепой 2». (16+).
10:20 «Время есть!» 0+		15.15 «Информационный канал». (16+).	11.30 «60 минут». (12+).	13.30 «Чрезвычайное про-исшествие». (16+).	13.05 Д/ф «Знахарка». (16+).	14.30 «События».	15.00 Военные новости.
10:45 Д/с «СССР. Знак качества» 8 с. 12+		16.00 «Мужское/Жен-ское». (16+).	14.00 «Вести».	14.00 «Место встречи». (16+).	13.40 Д/ф «Верну люби-мого». (16+).	14.50 «Город новостей».	15.05 Т/с «Слепой 2». (16+).
11:30 Т/с «Экспроприа-тор» 10 с. 16+		16.50 «Информационный канал». (16+).	14.55 «Кто против?» (12+).	16.00 «Сегодня».	14.25 Мелодрама «Ког-да спадет пелена». (16+).	15.05 Х/ф «Я знаю твои секреты. Римский па-лоч». (12+).	18.00 Новости дня. (16+).
12:30 Время новостей Дагестана		18.00 Вечерние новости.	16.00 «Вести».	16.45 «За гранью». (16+).	19.00 Мелодрама «От-верженная». (16+).	16.55 Д/ф «Звезды против СССР». (16+).	18.20 «Специальный ре-портаж». (16+).
12:50 Ток-шоу «Обще-ственный интерес»		18.20 «Информационный канал». (16+).	16.30 «Малахов». (16+).	17.50 «ДНК». (16+).	22.05 «Забота о важном». (12+).	17.50 «События».	18.55 Д/с «ЦСКА. Спор-тивный щит родины». (12+).
14:10 «Служа Родине»		19.50 «Куклы наследника Тутти». (16+).	17.30 «60 минут». (12+).	19.00 «Сегодня».	22.10 Мелодрама «Гари-ф на любовь». (16+).	18.10 Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	19.40 Д/с «Секретные ма-териалы». (16+).
14:30 Время новостей Дагестана		21.00 «Время».	20.00 «Вести».	20.00 Т/с «Невский. Рас-плата за справедли-вость». (16+).	23.20 Мелодрама «Моя мама - невеста». (16+).	20.00 Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	20.30 Новости дня. (16+).
14:50 Передача на лак-ском языке «Аьрши ва агьлу» 12+		21.45 Т/с «По законам военного времени».	21.20 Т/с «Дорога к сча-стью». (12+).	22.15 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).	01.10 Мелодрама «Моя мама - невеста». (16+).	22.00 «События».	21.15 «Открытый эфир». (16+).
		22.45 «Большая игра».	23.25 «Вечер с Владими-ром Соловьевым». (12+).	23.35 «Сегодня».		22.40 «Хватит слухов!»	22.55 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+).
		23.45 «Подкаст.Лаб».	02.05 Т/с «Дуэт по пра-ву». (12+).	00.00 Т/с «Фальшивый флаг». (16+).		23.10 «Прощание». Всево-лод Абдулов. (16+).	23.25 Х/ф «Два Федора».
		00.25 «Подкаст.Лаб».	03.55 Т/с «Пыльная рабо-та». (16+).	00.55 Т/с «Алекс Лютый». (16+).		00.30 «События».	01.15 Х/ф «Командир ко-рабля». (12+).
		01.10 «Подкаст.Лаб».		04.15 Т/с «Агентство скрытых камер».		00.45 «90-е». Крестные отцы. (16+).	
		01.55 «Подкаст.Лаб».				01.10 Х/ф «Крепкий орешек». (12+).	

ХЕМИС, 27-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА	
РГВК								
07:00	Время новостей Дагестана	16:55 Д/с «СССР. Знак качества» 10 с. 12+	05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости. 09.20 «АнтиФейк». (16+). 09.55 «Жить здорово!» 10.45 Информационный канал». (16+). 12.00 Новости. 12.15 «Информационный канал». (16+). 15.00 Новости. 15.15 Информационный канал». (16+). 16.00 «Мужское/Женское». (16+). 16.50 Информационный канал». (16+). 18.00 Вечерние новости. 18.20 Информационный канал». (16+). 19.50 «Кукулы наследника Тутти». (16+). 21.00 «Время». 21.45 Т/с «По законам военного времени». 22.45 «Большая игра». 23.45 «Подкаст.Лаб». 00.25 «Подкаст.Лаб». 01.10 «Подкаст.Лаб». 01.55 «Подкаст.Лаб».	09:00 Канал националь-ного вещания «Очар» на кумыкском языке 14:30 Местное время Вести Дагестан 21:05 Местное время Вести Дагестан	04.45 Т/с «Пляж». (16+). 06.30 «Утро. Самое луч-шее». (16+). 08.00 «Сегодня». 08.25 Т/с «Морские дья-волы. Смечр». (16+). 10.00 «Сегодня». 10.35 Т/с «Морские дья-волы. Смечр». (16+). 13.00 «Сегодня». 13.30 «Чрезвычайное про-исшествие». (16+). 14.00 «Место встречи». 16.00 «Сегодня». 16.45 «За гранью». (16+). 17.50 «ДНК». (16+). 19.00 «Сегодня». 20.00 Т/с «Невский. Рас-плата за справедли-вость». (16+). 22.15 Т/с «Фальшивый флаг». (16+). 23.35 «Сегодня». 00.00 Т/с «Фальшивый флаг». (16+). 00.55 «Поздняков». (16+). 01.10 «Мы и наука. Наука и мы». (12+). 02.10 «Основано на ре-альных событиях».	06.30 «По делам несовер-шеннолетних». (16+). 08.00 «Давай разведем-ся!» (16+). 09.00 «Тест на отцовство». 10.35 «Забота о важном». 10.40 «Тест на отцовство». 11.15 Д/ф «Понять. Прот-истить». (16+). 12.20 Д/ф «Порча». (16+). 12.55 Д/ф «Знахарка». (16+). 13.30 Д/ф «Верну любви-мого». (16+). 14.05 Д/ф «Голоса ушед-ших душ». (16+). 14.40 Мелодрама «Нео-конченная свадьба». (16+). 19.00 Мелодрама «Соло-вейка». (16+). 22.05 «Забота о важном». (12+). 22.10 Мелодрама «Соло-вейка». (16+). 23.20 Мелодрама «Отпуск в сосновом лесу». (16+). 03.05 Д/ф «Порча». (16+). 03.30 Д/ф «Знахарка».	06.00 «Настроение». (12+). 08.10 «Доктор И». (16+). 08.45 Х/ф «Неразрезанные страницы». (16+). 10.40 Д/ф «В моей смерти прошу винить...» (12+). 11.30 «События». 11.50 Т/с «Психология пре-ступления. Зона ком-форта». (12+). 13.40 «Мой герой». Анна Каменкова. (12+). 14.30 «События». 14.50 «Город новостей». 15.05 Х/ф «Я знаю твои секреты. Римский па-пач». (12+). 17.00 Д/ф «Битва со све-кровью». (16+). 17.50 «События». 18.10 Т/с «Некрасивая подружка». (12+). 20.00 Т/с «Некрасивая подружка». (12+). 22.00 «События». 22.40 «10 самых...» (16+). 23.10 Д/ф «Дорогие това-рищи. Миллионер из трущоб». (12+).	05.20 Т/с «Слепой 2». 07.00 «Сегодня утром». 09.00 Новости дня. (16+). 09.20 Х/ф «Проект «Аль-фа». (12+). 11.20 «Открытый эфир». 13.00 Новости дня. (16+). 13.40 Т/с «Слепой 2». (16+). 15.00 Военные новости. (16+). 15.05 Т/с «Слепой 2». (16+). 18.00 Новости дня. (16+). 18.20 «Специальный ре-портаж». (16+). 18.55 Д/с «ЦСКА. Спор-тивный щит родины». 19.40 «Код доступа». (12+) 20.30 Новости дня. (16+). 21.15 «Открытый эфир». 22.55 «Между тем» с Н. Метлиной. (12+). 23.25 Х/ф «Двойной кап-кан». (16+). 02.05 Д/ф «Мария За-кревская. Драматур-гия высшего шпиона-жа». (12+).
07:20	14.50 Передача на даргинском языке	18:45 Передача на авар-ском языке 12+						
08:00	Мультфильмы 0+	19:30 Время новостей Дагестана						
08:30	Время новостей Дагестана	19:55 «За скобками» 12+		05.00 «Утро России». 09.55 «О самом главном». (12+). 11.00 «Вести». 11.30 «x60 минут». (12+). 14.00 «Вести». 14.55 «Кто против?» (12+). 16.00 «Вести». 16.30 «Малахов». (16+). 17.30 «x60 минут». (12+). 20.00 «Вести». 21.20 Т/с «Дорога к сча-стью». (12+). 23.25 «Вечер с Владими-ром Соловьевым». (12+). 02.00 45 Московский Международный ки-нофестиваль. Торже-ственное открытие. 03.10 Х/ф «Зойкина лю-бовь». (16+).				
08:55	Т/с «Чужая кровь» 11 с.	20:00 Время новостей. Махачкала						
09:50	«Городская среда»	20:20 Проект «Поколение»						
10:20	«Дагестан туристи-ческий» 0+	20:50 «Культурный код»						
10:45	Д/с «СССР. Знак качества» 9 с. 12+	21:10 «Дагестан туристи-ческий» 0+						
11:30	Т/с «Экспрессио-р» 11 с. 16+	21:25 «Психологическая азбука» 12+						
12:30	Время новостей Дагестана	21:50 «Первая студия»						
12:50	«Удивительные гор-цы» 0+	22:00 «Удивительные горы»						
13:10	«Зри в корень»	22:30 Время новостей Дагестана						
13:45	«Здоровье» 12+	22:55 «За скобками» 12+						
14:30	Время новостей Дагестана	23:00 Время новостей. Махачкала						
15:30	Т/с «Чужая кровь»	23:20 «Молодежный дрейф» 12+						
16:30	Время новостей Дагестана	00:00 «Выходные на коле-сах» 57 с. 6+						

жуьмя, 28-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00	Время новостей Дагестана	14:30	09:00	04:50	06:30	06:00	06:00
07:20	14.50 Передача на аварском языке 12+	Дагестана	Канал национально-го вещания «Шолта-высы на ногайском языке.	Т/с «Пляж». (16+).	«По делам несовершеннолетних». (16+).	«Настроение». (12+)	Т/с «Гайшники. Про-должение». (16+).
08:00	Мультфильмы 0+	15:30	12:00	06:30	07:40	08:05	09:00
08:30	Время новостей Дагестана	Д/с «Война и мифы» 2 с. 12+	Новости.	«Утро. Самое луч-шее». (16+).	«Давой разведем-ся!» (16+).	Х/ф «Неуловимые мстители». (12+).	Новости дня. (16+).
08:55	«Чужая кровь» 12 с. 16+	16:30	09:20	08:00	08:25	08:40	09:20
09:50	«Психологическая азбука» 12+	Время новостей Дагестана	«Жить здорово!»	Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	«Тест на отцовство». (16+).	Х/ф «Метод уборщи-цы». (12+).	Т/с «Гайшники. Про-должение». (16+).
10:15	«Первая студия»	16:55	10:45	08:25	10:35	11:30	11:10
10:45	Д/с «СССР. Знак качества» 10 с. 12+	«Арт-клуб» 0+	«Информационный канал». (16+).	Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	«Тест на отцовство». (16+).	«События».	Т/с «Гайшники. Про-должение». (16+).
11:30	Т/с «Экспроприа-тор» 12 с. 16+	18:25	12:15	10:00	10:55	11:50	13:00
12:30	Время новостей Дагестана	«Арт-клуб» 0+	«Информационный канал». (16+).	«Сегодня».	«Забота о важном». (12+).	Х/ф «Метод уборщи-цы». (12+).	Новости дня. (16+).
12:50	«Выходные на коле-сах» 57 с. 6+	18:45	15:00	10:35	12:00	12:35	13:20
13:10	Проект «Поколение»	«Арт-клуб» 0+	Новости.	Т/с «Морские дья-волы. Смерч». (16+).	«Тест на отцовство». (16+).	Х/ф «Метод уборщи-цы 2». (12+).	Т/с «Гайшники. Про-должение». (16+).
13:40	«Молодежный дрейф» 12+	19:30	15:15	13:00	10:55	14:30	15:00
14:10	«Дагестан туристи-ческий» 0+	Время новостей Дагестана	«Информационный канал». (16+).	«Сегодня».	Д/ф «Понять. Про-стить». (16+).	«Город новостей».	Военные новости. (16+).
		20:00	16:00	13:30	12:30	15:00	15:05
		Махачкала	«Мужское/Жен-ское». (16+).	«Чрезвычайное про-исшествие». (16+).	Д/ф «Порча». (16+).	Х/ф «Метод уборщи-цы 2». (12+).	Т/с «Гайшники. Про-должение». (16+).
		20:20	16:50	14:00	13:05	16:55	16:20
		«Подробности» 12	«Информационный канал». (16+).	«Вести».	Д/ф «Верну любви-мого». (16+).	Д/ф «Актерские дра-мы. Выхить в 90-е»	Т/с «Жажда». (16+).
		20:55	18:00	14:55	13:40	17:50	18:00
		«Мир вашему дому»	Вечерние новости.	«Кто против?» (12+).	Д/ф «Голоса ушед-ших душ». (16+).	«События».	Новости дня. (16+).
		21:25	19:45	16:00	14:15	18:10	18:40
		«Круглый стол» 12+	«Человек и закон».	«Вести».	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	Т/с «Жажда». (16+).
		22:00	19:40	16:30	14:30	20:05	22:00
		«Время спорта» 12+	Телеигра «Поле чу-дес». (16+).	«Прямой эфир».	Д/ф «Порча». (16+).	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	«Здравствуйте, то-варищи!» (16+).
		22:30	21:00	17:30	19:00	20:55	23:00
		Время новостей Дагестана	«Время».	«60 минут». (12+).	Мелодрама «От-верженная». (16+).	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	«Музыка+». (12+).
		23:00	21:45	20:00	19:00	22:00	00:10
		Время новостей. Махачкала	«Голос» весны в об-новленном составе.	Т/с «Дорога к сча-стью». (12+).	Мелодрама «Еще одна жизнь». (16+).	«В центре событий».	Х/ф «Дураки уни-рают по пятницам». (16+).
		23:20	23:55	21:20	23:15	23:00	01:55
		«Глобальная сеть» 16+	«Вызов. Первые в космосе». (12+).	«Своя правда».	Мелодрама «Успеть все испривить». (16+).	«Приют комедиан-тов». (12+).	Х/ф «Двойной кап-кан». (16+).
		00:00	00:55	23:25	02:50	00:35	04:10
		«Выходные на коле-сах» 58 с. 6+	«Подкаст.Лаб».	Х/ф «Я подарю тебе рассвет». (12+).	Д/ф «Линия огня».	Х/ф «Неуловимые мстители». (6+).	Д/ф «Живые строки войны». (12+).
			01:40	03:25		01:50	04:40
			«Подкаст.Лаб». (16+).	Х/ф «Свой-чужой». (16+).		Х/ф «Новые приклю-чения неуловимых».	Х/ф «Два Федора».

киш, 29-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00	Время новостей Дагестана	06:00	05:00	05:15	06:30	05:55	06:05
07:20	14.50 Передача на кумыкском языке 0+	«Доброе утро». Суббота. (12+).	«Утро России». Суб-бота.	«Военно-историческое марш-руты». (16+).	Мелодрама «Верю. Люблю. Надеюсь». (16+).	Х/ф «Укротительница тигров».	Х/ф «Иван да Ма-рья». (6+).
08:00	Мультфильмы 0+	09:00	08:00	05:30		07:30	08:00
08:30	Время новостей Дагестана	«Умницы и умники». (12+).	«Вести». Местное время.	Т/с «Пляж». (16+).		«Православная энци-клопедия». (6+).	Новости дня. (16+).
08:55	Х/ф «Где это вида-но, где это слыхано»	09:45	08:20	07:20	10:00	08:00	08:15
10:30	«Время спорта»	«Слово пастыря».	Местное время. Суббота.	«Смотр».	10:15	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	Х/ф «Свадьба с приданым». (12+).
11:00	«Мир вашему дому» 12+	10:00	08:35	08:00	10:15	09:45	11:45
11:30	«Мой малыш» в прямом эфире	10:15	09:00	08:20	10:15	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	«Легенды музыки». «Группа «Мираж».
12:00	«Время есты!» 0+	10:15	08:35	09:20	10:15	11:30	12:10
12:35	Фестиваль «Зеле-ный свет» Финал.	11:10	09:25	11:00	10:15	«События».	«СССР. Знак каче-ства».
15:30	«Подробности»	12:00	10:10	12:00	10:15	11:45	13:00
16:05	«Арт-клуб» 0+	12:15	10:30	12:00	10:15	«Петровка, 38».	Новости дня. (16+).
16:30	Время новостей Дагестана	14:00	11:00	13:00	10:15	11:55	13:15
16:55	Дагестанское кино. Х/ф «Тучи покидают небо» 12+	18:00	11:00	13:00	10:15	Х/ф «Молодая жена». (12+).	«Не факт!» (12+).
18:30	Д/ф «Махачка-ла» 0+	19:20	12:00	13:00	10:15	Х/ф «Женщина с ко-том и детективом».	Д/с «Война миров».
		«Сегодня вечером». (16+).	«Доктор Мясников». (12+).	«Страна талантов. Новыйт».	10:15	14:30	14:30
		21:00	13:05	15:20	10:15	«События».	«Легенды кино».
		Время новостей Дагестана	Х/ф «Токсичная лю-бовь». (12+).	«Игры разумов».	10:15	14:45	15:15
		22:50	17:00	17:00	10:15	Х/ф «Женщина с ко-том и детективом».	«Время героев».
		Х/ф «В шесть час-ов вечера после во-йны» 6+	18:00	16:00	10:15	17:30	15:35
		00:30	20:00	16:20	10:15	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	«Черный четверг».
		Время новостей Дагестана	«Вести».	«ЧП. Расследова-ние». (16+).	10:15	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	16:20
		01:10	21:00	17:00	10:15	19:10	Д/с «ЦСКА. Спор-тивный щит родины».
		«Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инса-нар» 12+	«Вести».	«Следствие вели...»	10:15	Т/с «Некрасивая под-ружка». (12+).	17:25
			21:00	19:00	10:15	21:00	Т/с «Благословите женщин!» (16+).
			Х/ф «Очень плохая невеста». (12+).	«Центральное теле-видение». (16+).	10:15	22:05	18:00
			03:50	16:20	10:15	23:20	Новости дня. (16+).
			Х/ф «Белое платье». (16+).	«Международная пирамора». (18+).	10:15	23:30	Т/с «Благословите женщин!» (16+).
				«Квартирник. НТВ у Маргулис». (16+).	10:15	00:10	22:30
				02:10	10:15	00:10	Всероссийский во-кальный конкурс «Звезда-2023». Отбо-рочный тур. (6+).
					10:15	00:10	00:05
					10:15	00:10	Т/с «И снова Ани-скин». (12+).

гьяд, 30-апрель		ПЕРВЫЙ	РОССИЯ 1	НТВ	ДОМАШНИЙ	ТВ-ЦЕНТР	ЗВЕЗДА
РГВК							
07:00	Время новостей Дагестана	06:00,10.00,12.00	06:15	04:55	06:30	06:30	07:00
07:20	Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инса-нар» 12+	«Подкаст.Лаб».	Х/ф «Личные сче-ты». (16+).	Т/с «Пляж». (16+).	«6 кадров». (16+).	Х/ф «Молодая жена».	Х/ф «Проект «Аль-фа». (12+).
08:00	«Мой малыш» 12+	06:55	08:00	06:35	06:55	08:05	09:00
08:30	Время новостей Дагестана	«Играй, гармонь любимая!» (12+).	Местное время. Воскресенье.	«Центральное теле-видение». (16+).	Мелодрама «Следуя за серд-цем». (16+).	Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	Новости недели
08:55	Х/ф «В шесть часов вечера после войны»	07:40	08:35	08:20	10:40	09:45	09:25
10:30	«Время есты!» 0+	«Городская среда»	«У нас выигрыва-ют!» (12+).	«Следуя за серд-цем». (16+).	10:40	Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	«Военная приемка»
11:00	Ток-шоу «Обще-ственный интерес»	15:30	10:10	10:00	10:40	11:30	10:45
12:10	«Арт-клуб» 0+	15:55	10:30	«Сегодня».	10:40	«События».	«Скрытые угрозы». «Альманах 140».
12:30	Детские новости	16:45	11:00	10:20	10:40	11:45	11:30
12:45	«Дагестан туристи-ческий» 0+	17:05	11:00	11:00	10:40	Х/ф «Укротительни-ца тигров».	«Код доступа».
13:05	«Психологическая азбука» 12+	17:25	12:00	11:00	10:40	13:40	12:20
13:30	«Колеса» 12+	18:30	13:05	11:55	10:40	Д/ф «Бельмондо и Делон. Невидимый поединко». (12+).	«Легенды армии».
14:20	«Мир Вашему дому» 12+	18:45	15:00	12:00	10:40	14:30	13:10
		Передача на но-гайском языке 12+	Комедия «Бриллиан-товая рука».	«Чудо техники». (12+).	10:40	Т/с «Московская неде-ля». (12+).	«Специальный ре-портаж». (16+).
		Время новостей Дагестана. Итоги	17:00	13:00	10:40	15:00	14:05
		20:35	18:00	13:00	10:40	«Смех без причи-ны». Концерт. (12+).	Т/с «Жажда». (16+).
		«Служу Родине»	«Песни от всей души». (12+).	14:05	10:40	15:40	18:00
		Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+	20:00	15:00	10:40	Х/ф «Ученица чаро-дея». (12+).	Главное с О.Беловой
		22:00	22:00	16:00	10:40	17:30	19:40
		Обзор газеты «Да-гестанская правда»	«Москва. Кремль. Путин».	16:20	10:40	Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	Д/с «Легенды со-ветского сыска».
		22:10	00:30	17:00	10:40	19:10	20:30
		Х/ф «Рисунки до-ждем» 12+	«На футболе с Д. Казанским». (18+).	17:00	10:40	Т/с «Некрасивая подружка». (12+).	«Просто Жизнь».
		00:15	01:00	18:00	10:40	20:55	21:40
		«Дежурная часть»	«Подкаст.Лаб».	18:20	10:40	Х/ф «Чувство прав-ды». (12+).	Праздничный кон-церт, посвященный 100-летию ЦСКА.
		Время новостей Дагестана. Итоги		19:00	10:40	00:10	23:00
				02:10	10:40	00:25	«Фетисов». (12+).
					10:40	00:25	23:45
					10:40	00:25	Д/с «Неизвестная война. Великая Оте-чественная». (16+).
					10:40	00:25	05:30
					10:40	00:25	Д/с «Перелом. Хроника Победы». (16+).

КУЛЬТУРА 24-апрелдилай - 30-апрелдалди		АРБЕ	ХЕМИС	ЖУЬМЯ	КИШ	ГЬЯД	РАДИО
ИСЛЕН							ислен
06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30,23.30	Новости культуры.	06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,17.00,19.30,23.30	06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30,23.30	06.30,07.00,07.30,10.00,15.00,19.30,23.30	06.30	06.30 М/ф:	11.10 Вести «Дагестан»
06.35	«Пешком...» Москва купеческая.	06.35	06.35	06.35	07:05	08.10 Х/ф «Вратарь».	13.30 Радиоспектакль
07.05	Невский ковчег.	07.05	07.05	07.05	М/ф:	09.25 Диалоги о животных.	
07.35	Д/ф «Шигирский идол»	07.35	07.35	07.35	07.30	Анимаци. фильм «Ли-бретто».	Ташкентский зоопарк.
08.25	«Жизнь и судьба».	08.25	08.25	08.25	07.45	Х/ф «Дождь в чужом городе».	10.10 Х/ф «Старший сын».
08.50	Телеспектакль	08.50	08.50	08.50	10.00	Новости культуры.	12.20 Невский ковчег.
10.15	«Наблюдатель».	10.15	10.15	10.15	10.15	Х/ф «Формула любви».	12.50 Д/ф «На холстах летая».
11.15	XX век.	11.15	11.15	11.15	11.40	Исторические курорты России.	13.30 Юбилейный концерт Госакадемического Во-роневского русского народного хора.
12.15	Д/с	12.15	12.15	12.15	12.10	Д/с «Даты, определившие ход истории».	14.30 «Три минуты тишины».
13.00	Д/ф «Аттракционы».	13.00	13.00	13.00	12.35	Анимаци. фильм «Ли-бретто».	14.35 Х/ф «Флибустьер».
13.25	Линия жизни.	13.25	13.25	13.25	12.50	Д/ф «Все краски мира».	16.30 «Картина мира с Михаилом Ковальчуком».
14.20	Д/с «Половой».	14.20	14.20	14.20	13.40	«Три минуты тишины».	17.15 Больше, чем любовь.
14.35	Х/ф «Летние гастроли».	14.35	14.35	14.35	13.45	«Рассказы из русской истории». В. Мединский.	17.55 Х/ф «Гусарская баллада».
15.55	«Агора».	15.55	15.55	15.55	15.15	Х/ф «Подкидыш».	19.30 Новости культуры.
17.15	Д/ф «Тунис. Дворец Эссаада».	17.15	17.15	17.15	16.25	Д/ф «Театр имени Моссавета. По-прежнему вместе...»	19.45 Х/ф «Красавец-мужчина».
17.50	Оркестры России.	17.50	17.50	17.50	17.25	Спектакль «Шекспир-гамлет».	21.50 Пятая церемония вручения Международной профессиональной музыкальной премии «BraVo» в сфере классического искусства.
18.45	Д/ф	18.45	18.45	18.45	19.30	Новости культуры.	23.10 «Три минуты тишины».
19.45	Главная роль.	19.45	19.45	19.45	19.45	«Романтика романаса».	23.15 Х/ф «Флибустьер».
20.05	«Семинар».	20.05	20.05	20.05	20.50	Х/ф «Девушки из Рошфора». (Франция).	(США).
20.45	«Спокойной ночи, малыши!»	20.45	20.45	20.45	22.55	«Три минуты тишины».	01.15 Диалоги о животных.
21.00	Больше, чем любовь.	21.00	21.00	21.00	23.00	Клуб Шаболовка 37.	
21.45	«Сати. Нескучная классика...»	21.45	21.45	21.45			
22.30	Д/ф «Последнее путешествие викингов»	22.30	22.30	22.30			
23.20	«САС. Те, с которыми я... , ч. 1.	23.20	23.20	23.20			
23.50	XX век.	23.50	23.50	23.50			

Дин

Мукъвавал

Гъасамудин СЕФИБЕГОВ,
ДаркIушрин хуъруьн мискIинда
худбаяр кIелзавайди

(Эвел - 15-нумрада)

Инал суал арадал атун мумкин я: гьикI жедай кар я, хъсанвал авуналди, мукъвабу-рун сивер кузвай рухъведив ацIурун?.. Им акI лагъай чIал я хьи, ваз са касди хъсанвал ийиз хъайитIа ва вуна гъадаз писвал ийиз хъайитIа, чир хъухъ, ви сив кузвай рухъве-дай ацIуда. Аллагъди инсандин дережа, маса затIарив гекъигайла, хкажнава, адаз акъул ганва. Иллаки вичиз Ислам дин къис-мет авунвай касди Аллагъди вичиз буйругъ авунвай шей къилиз акъуд тавун ам патал лап къилин агъузвал я. Са бязибуру, мукъва-бурухъ галаз алакъани хуьн тавурла, гъатта мукъвавални къабулзавач. "...Ам зи мукъ-вабурукай туш лугъузва..." бязибуру. Им чIехи тир бела я. Аллагъди Къуръанда лу-гъузва (47-сура, 22-23 аятар, мана): **“Ва (бес), мумкин тушни, эгер куьн къулухъ элкъвейтIа (эмирнавай кардилай) куьне чилел чIурувилер чукIурун (куфрдиз гуз) ва куь мукъвавилин алакъаяр атIун?! (22) Абур (рикIера азар авайбур) Аллагъди ля-нетламишнавайбур я, (ва гъавилий) Ада абур биши ва абурун “килигунар” (вилер) буьркъуь авунва (абуруз гъахъ акъазвач). (23)”**. Им инсанриз гзаф талукъ кар я: са касдихъ са дережа, чIехи са къуллугъдал хъайила, девлет акатайла, мукъва-къили-яр адан рикIелай алатзава.

Инсандин дуьа къилиз акъат тавуниин себеб мукъвавал атIунин гунагъ хъун мум-кин я. Чаз чизвайвал, дуьа къилиз акъат тавунихъ себебар гзаф ава, инсанди гуна-гъар авунни ахътин себебрикай я. Мукъва-вал хуьз алахъзавай инсандин суваб еке-ди я ва а суваб гъар сеферда артух жезва. Мукъвавал атIузвай инсандин гунагъни екеди я ва гъар сеферда адан гунагъни ар-тух жеда. Аллагъди Къуръанда 16-сура-дин 90-аятда лугъузва (мана): **“Гъакъи-къатда Аллагъди эмирзава: адалатлувал**

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Шекер-байрам

Вун сив хуьнин суварни я,
Лугъуда мад - Шекер-байрам.
Цавун тайсир са гарни я
Чун ийиз шад, Шекер-байрам.
Сад Аллагъдин и юкъуз пак
Ачух жеда къапуни рак,
АцIай къажгъан, цIайни къулак,
Женнетдин дад, Шекер-байрам.
Мусурманриз авач миллет,
Мегъамедан я са уьммет,
Чи виридан къилин гуьрмет,
Дуьньядин ад, Шекер-байрам.
Асирар я тухуз вун икI,
Муьгъуьббатлуз, эцигна рикI,
Михьи рекъе экечI вилик,
ХъуьтIуьзни гад, Шекер-байрам.
Авач мад чахъ ихътин сувар
Къейд ийидай сив хуьнин кар.
Я чи Ребби, я Пайгъамбар,
КIандай са вад, Шекер-байрам.
А Лайлат-ал-Къадрдин ииф
Йиса сад хъун кар я гъайиф.
Руьгъ я экуь, цаваллач циф,
Рагъ я къуд пад, Шекер-байрам.
Алакъайда - садакъа-затI
Гун хъсан яз хъанва гъисаб.
Динэгълийрин уьмуьрдин хатI,
Бахтунин кам, Шекер-байрам.

Сив хуьнин вацраз

Чилин винел вахт гъасилна Аллагъди,
Табий хъана адаз гъар са гъерекат.
ВацI хуьурена, яд лугъIуьнна булахдин,
Артухариз тIебиатдин берекат.
Гуьлдер кIватIна аян авай сирерин,
Чпин жуьре янардагълар рахурна.
Ачухарна рехъни майдан гъиссерин,
Яшайишдин къулайвилив ацIурна

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайитIа, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихъ.

(хуьн), хъсанвал авун, мукъва-къилийриз (чпин) гъахъ гун (мукъвавилин алакъаяр кIиле тухун); ва къадагъа ийизва Ада мурдарвилер (алчах гафар ва крар), на-гъакъанвилер (пис крар, гунагъар) ва зу-лум. Ада квез насигъат гузва - куьне рикIел гъун (менфят къачун) патал!”.

Гзаф инсанриз мукъвавал хуьникай их-титатар авурла, абур ихътин гафар лугъу-да: **“Бес за вучда, мукъвабуру чпи ала-къаяр атIузва, абур чпи зенгер ийзвач. Абур хуьн тавурла, за вуч ийин? За абуруз хъсанвилер авурди я, амма абур гъавурда акъазвач. Зун фейшла, кIвале жагъизвач, зенг авурла, зенгиниз жаваб гузвач. Бес за вучиз абуруз жуван вахт ва къуват серф ийида?!”**. Бухарийди гъан-вай са гъадисда Пайгъамбарди (Аллагъ-дин салават ва салам хъурай вичиз) ла-гъай гафарай чаз малум жезвайвал, **“мукъ-вавал хуьзвайди а кас туш, анжах вичихъ галаз мукъвавал хуьдайла жаваб хеуз-вайди. Мукъвавал хуьзвайди ам я хьи, мукъвада мукъвавал къатIавайтIани, вич адахъ галаз мукъвавал хуьз алахъзава”**.

Жуваз хъсанвал авурла, адаз хъсанвал хъийиз регъят я, жуваз зенг авурла, жаваб гузни регъят я. Амма вун, жуван къене рикI туна, ваз писвал авурдаз хъсанвал хъийиз алахъ. Ам гъавурда авач, ам гунагъдиз ават-зава. Бес вун а гунагъдиз вучиз аватда къван - адаз ахътин жаваб хIуналди?! Пайгъам-бардин (Аллагъдин салават ва салам хъу-рай вичиз) гъадисдай чаз чир жезвайвал, мукъвавал хуьзвайбур абур я - чпи вакай атIудайла, чеб хуьз алахънавайбур.

Адет яз, мукъвавал атIузвай касдихъ галаз мукъвавал хуьн руьгъдиз залан аква-дайди я. ЯтIани, чна винидихъ лагъайвал, гъар са мусурмандиз, эгер вичин уьмуьр яргъи, ризкъи артух хъун ва вичикай и чилел хъсан хабар амукъун кIанзавайтIа, и дуьнья-да ада мукъвавал хуьрай.

Къуй Аллагъди чаз Вич рази жедай кIва-лахар къилиз акъудиз куьмек гурай ва Вич нарази жедай кIвалахривай чун яргъа аву-рай! Амин!

Вун са гъуьл я
Авур пишкеш
Чаз, мусурман
Миллетдиз,
Тийир гуьгъуьл
КIусни пелеш,
Лайихарна
Гъуьрметдиз.

Бедендизни вун хийирлу са вахт я,
Хабар гузвай югъ-къандавай къезилвал.
Вал амалун мусурмандин са бахт я,
Артухзавай, шаксуз, рикIин жегъилвал.
Михьи жезва гъар са дамар ивидин,
Гъар жукIумда артух жезва цIийивал.
Шафаатчи я сив хуьн вич киридин.
Бес им тушни Реббиди чаз гайивал.

Лайлат-уль-Къадр
Авай йифер
Ви сергъятра
Гъатнава,
Къудкъанни пуд
Йисан сефер
На са йифе
КIватIнава.

Шад я гзаф вун чи руьгъдиз атунал:
На гузва чаз ракъинин экв, чимивал.
Шак алач вак халкъди умуд кутунал,
ЦIурурзавай чи имандин къайивал.
Тухузва чун на сувабрин рекъерай
Сад Аллагъди мусурмандиз туькIуьрай.
Акъудзава шейтIан, иблис рикIерай
Ниятдивди анжах вуна куькIуьрай.

Ахъая чаз
Къияматда
Раййан варар
Женнетдин,
Гуьгъуьлар хуьх
Гъакъикъатда
Мегъамедан
Уьмметдин

Уьлкведа ва дуьньяда

Гъазурайди - Муса АГЪМЕДОВ

Индия Китайдилай алатнава?

“MarketWatch”-ди ООН-ди виликамаз ганвай малуматрал асаслу яз хабар гуз-вайвал, агъалийрин къадардал гъалтайла, Индия Китайдилай алатнава. Гъа икI, ада-кай дуьньяда виридалайни гзаф инсанар яшамиш жезвай уьлкве хъанва. Алай вах-тунда Индияда 1 миллиардни 425 милли-онни 937 агъзурни 441 кас яшамиш жезва, Китайда лагъайтIа, агъалийрин къадар 1 миллиардни 425 миллионни 744, 008 агъ-зур касдиз барабар я. Идакай “Esoreiter.ru” изданиди кхьизва.

“MarketWatch”-ди къейдзавайвал, Ин-дияда инсанрин къадар артух хъуниз агъа-лийрин къурулуш ибарат хъанвай къайда-ди екез таъсирзава. Мисал яз, ина кIвала-хиз алакъзавай 100 касдал кIвалахиз алакъ-тийизвай 47 кас гъалтзава, и делилди уьл-кведиз экономикадин жигъетдай вилик фидай мумкинвал гузва.

Китайдикай рахайтIа, ина кIвалахиз алакъзавай 100 касдал кIвалахиз алакъ-тийизвай 45 кас гъалтзава ва и уьлкведи кIвалахиз алакъдай агъалияр гзаф авай-бурун арада дуьньяда 146-чка къазва.

Амма Индияда агъалияр артух хъун фикирда къуртIа, ина агъалийрин яшайиш хъсан хъун патал экономика вилик туху-нин рекъе чалишмишвилелди кIвалахна кIанзава.

КIвалахдив эгечIнава

Урусат электроавиадвигатель арадал гъунин кIвалахдив тамамдиз эгечIнава. Эгер и кар къилиз акъатайтIа, авиациядин хиле вилик фин жеда.

“РИА Новости” чешмедиз интервью гудайла, “Эколибри” компаниядин илим-динни технический советдин председатель Алексей Rogozina хабар гайивал, ихътин къетIен двигатель арадал гъун хъайитIа, ам пассажирар тухудай самолетрани иш-лемишиз жеда.

Адан гафаралди, электродвигател-дихъ адетдинбурулай артуханвал жеда. Къылди къачуртIа, цIийиз арадал гъизвай техника ван яващди, гъавадиз гадарзавай затIар (выбросы) тIимил ва двигателдин вичин ери екеди хъуналди тафаватлу жеда. Идалайни алава яз, ада гъам само-летдиз къуллугъ авуниз, гъамни кудай за-тIариз акъатзавай харжиярни тIимиларда, нетихада и кардихъ галаз алакъалу яз пас-сажирар тухудай рейсерин билетрин къи-метарни ужуз жеда.

Умуд кутазвайвал, цIийи двигателди-кай неинки авиациядин, гъакIни автомоби-лар ва целай фидай улакъар арадал гъун хилерани менфят къачун мумкин я. Генани къейдзавайвал, ихътин техникадиз талукъ комплектар къецепатан уьлквейри-лай аслу жедач, абур чкадал таъминарда.

Двигателдин гужлувал 10-далай 200 киловаттдал къван хъун пландик кутунва. Исятда цIийиз арадал гъизвай техникадин прототипдал (ЕМ-01) ахтармишунар къи-ле тухузва, абур акъалтIарайла, двигатель

сертификация авун патал Росавиациядив вугуда. И карди а двигателар коммерция-дин хиле ишлемишдай мумкинвал арадал гъида.

Цин дережа хкаж жезва

Атлантикадин океанда США-дин къе-рехрив цин дережа йигиндаказ хкаж жез 12 йис я. И карди алимерик къурху кутазва. Тулендин университетдин ахтармишуна-рай дестеди гъисабзавайвал, цин дережа хкаж хъун климатда арадал къвезвай та-тугай гъаларихъ ва тIебиатдин къетIен шартIарихъ галаз алакъалу я. Идакай “Esoreiter.ru” чешмеди хабар гузва.

Къиле тухвай ахтармишунри къалурай-вал, 2010-йисалай Мексикадин заливда ва США-дин къиблединни рагъэкъечIдай патан къерехда цин дережа гъар йисуз тах-минан 1,2 сантиметрдин хкаж жезва. Им вири дуьньядин юкъван гъисабдин рекъем-дилай (йиса 0,3 сантиметр) гзаф я. Алим-ри къейдзавайвал, и кар климат дегиш хъу-нихъ, океандин ядни гъуьлуьн ятар кака-хъунихъ галаз алакъалу я.

Йигиндаказ яд гзаф хъуни США-дин къиблединни рагъэкъечIдай патан тереф-да ва патав гвай вилаятра мукъвал-мукъ-вал тIурфанар ва гъуьлел къати гарар ара-дал гъун мумкин я. “Science Advances” из-данидин алимрин дестеди лугъузвайвал, Мексикадин заливдин тIурфанар Мексика галайвал ваь, США галай патахъ гзаф фи-да. Виликдай США-дин къиблединни рагъ-экъечIдай патан терефрихъ галукай тIур-фанар гила уьлкведин кеферпатан реги-онра акъада.

И карди рикIивай къурху кутазва. Ву-чиз лагъайтIа, тIурфанри чукIурунал, къи-никърал ва экономикадин жигъетдай зия-нар гунал гъун мумкин я. Гъавилий алим-ри санал чалишмишвилер авуниз ва и ме-сэладин вилик пад къун патал мягъкем се-ренжемар къабулуниз эвер гузва.

Къейд авун лазим я, климатда къиле физвай дегишвилерин вилик пад къун па-тал, адаз акси гьихътин къуватар ишлеми-шун лазим ятIа, и жигъетдай алимри са теклифни къхьенвач.

РикI чIехи хъунал гъун мумкин я

“Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports” (“Скандинавский жур-нал медицины и науки в спорте”) издани-да чапнавай ахтармишунри къалурна-вайвал, рикI чIехи хъун инсанди тIимил гъе-рекатдик квай уьмуьр тухунихъ галаз ала-къалу хъун мумкин я. Макъалада къейд-навайвал, ихътин хесет иллаки жегъилриз хас я.

Ахтармишун къиле тухузвайбуру пуд жуьре уьмуьр тухузвай тегъерди - тIимил, къезил гъалда ва активнидаказ гъерекат квай уьмуьр тухуни - инсанрин рикIериз гьикI таъсирзавайтIа, гуьзчивал тухвана. И ахтармишунра 530 жегъилди иштиракна. Нетихада алимриз малум хъайивал, ак-тивный гъалда уьмуьр тухунихъ галаз ге-къигайтIа, тIимил гъерекатдик квай уьмуьр тухузвай ксарин рикI чIехи хъунин дуьшъу-шар 3 сеферда артух я.

Малум тирвал, яшара авай ксарин рикI чIехи хъуниқди рикIинни дамаррин уьзуь-рар ва къиникъар арадал атунин къурху 7-20 процентдин артух я. Гъавилий алимри жегъилриз тIимил гъерекатда хъуниқди абур рикI чIехи хъунин къурхулувилик квай-дакай хабар гузва, ахътин уьмуьр тухуни гзаф дуьшъушра пи акъалтунал гъизвай-дини рикIел хкизва.

Амма къезилдаказ беден гъерекатдик кутуни (легкая физическая нагрузка) рикI чIехи хъунал гъизвач, акси яз, и тегъерди беденда кар алай и органдин кIвалах хъса-нарзава. Гъавилий алимри акъалтзавай несилриз гъа ихътин тегъерда уьмуьр ту-хун меслят къалурзава.

“Лезги газетда” диндин пак кхьинар жезва. Гъавилий ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Лезги
газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин
информациядин ва печатдин
агентство

367018, Махачкъала,
Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН

ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЪ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Ж. САИДОВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникацийрин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькуьр хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузавач ва абур эл-
къвена вахкузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвили ва керчек-
вили патакъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин кьвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200

Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 19.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 7628

Г) - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбуьр я.

12+ - Икъван яшар хъанвайбуьр кьелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Г) •

Мубаракрай!

Сарар сагъардай ва эхцигдай устад духтур-меценат,

миграгъви хва

Абдуллагъ Байрамович БАЙРАМОВАЗ:

Сарарин хъивал -
Уьмуьрдин верцивал!
Такурай са бендедиз
Сивин ичливал!
Агатайтла а завал,
Гъич акъвазмир эхиз тлал.
Чи духтурдиз фад къалур,
Яд иличда ада цлал!
Эренлардин хва я ам!
Шалбуз къван заха я ам!
Ният михъи, руьгъ михъи
Гъар садаз арха я ам!
Сагърай вун хва! Аллагъдин
Незурдик кваз, панагъ чи!
Яргъалайни такурай
Ви кар чулав гунагъдиз!

ВУН ХАЙИ ЮГЪ, АЛУКЪЗАВАЙ ВИРИ СУВАРАР МУБА-
РАКЗАВАЙ МЕРД АЛИ, АДАН ХИЗНАР, ВИ ЯРАР-ДУСТАР.

Бакудай хабарар

Абир ЭЧЕХВИ

* * *

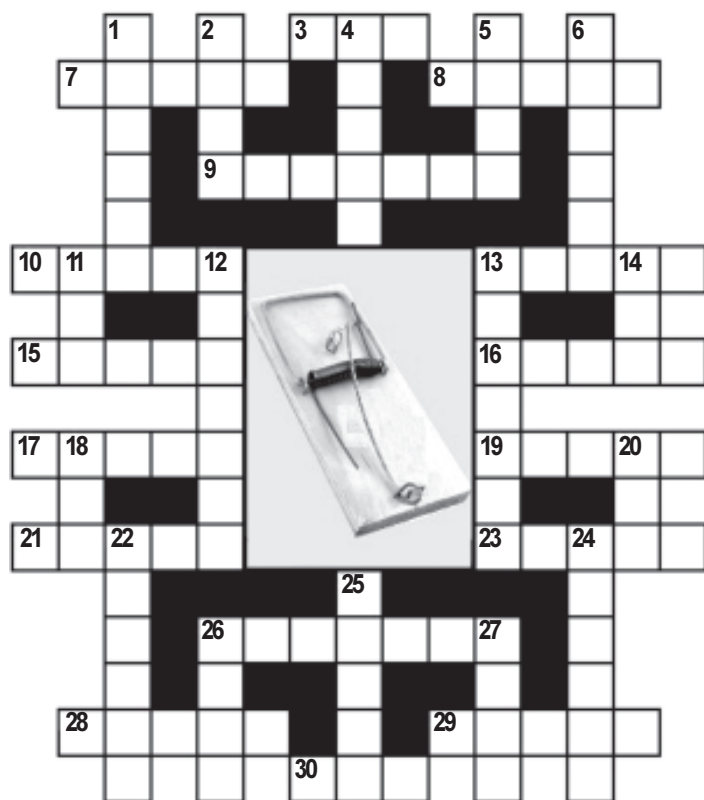
13-апрелдиз Бакуда медени-
ятдин "Самур" макандин конфе-
ренция кьиле фена. Мярекатда
лезги халкъдин 60-далай виниз
векилри иштиракна ва делегати-
ри милли макандин правленидин
12 член хяна.

Нубатдин конференциядал
тешкилатдин председателни
адан заместителар хъаьдайвал я.

"Модератор аз" сайтди хабар
гузайвал, Азербайжандин обра-
зованидин министерстводи 2023-
2024-йисарин учебный програм-
мадик кутун патал талыш (фарс
члаларин дестедик акатзава), ца-
хур, хиналугъ члаларалди ва крыз
члалан гъапут нугъватдалди (абур
вири лезги члалан дестедик акат-
зава) сифтегъан классар патал
ктабар чапдай акъуддайвал я.

Кроссворд

Туькуьрайди - Л.ФЕТГЪУБЛАГЪ

ДУЪЗ ЦИАРАРА: 3. Чуьлдин кьиферин душман. 7. Рапунин "яб".
8. Дагъдин лиф. 9. Це лугъуз къекъведаиди, къекъвеаг. 10. Шейэр
тун патал ишлемишдай квалин тадарак. 13. Жанавурдин лакаб. 15.
Чирвал. 16. Писатель... Ризванов. 17. Иеси. 19. "Къуьд" ктабдин ав-
тор. 21. Лацу кард. 23. Къадим Римдин члал. 26. Салан майва. 28.
Хъсан ни галай набатат. 29. Са куьз ятлани акси яз ва я кыл къакъу-
дун патал жагъурдай себеб. 30. (Шикилдиз килиг).

ТИК ЦИАРАРА: 1. Фитне. 2. Гъахъсуздаказ ийидай ахмур. 4. Ярат-
мишунин гъевес. 5. Индиядин дишегълийрин партал. 6. Чепелукъдин
шараг. 11. Гъвечи мензил. 12. Масадаз зиян гудайди. 13. "Нарази-
вал" гафунин антоним. 14. Чка, мескен. 18. Партал. 20. Мукъва-кьили.
22. Михъи тавунвай дуьгъуь. 24. Ципицприн кул. 25. Гъайвандиз ядай
"муьгъуьр". 26. Кепкадихъ галай "чардах". 27. Бразилиядин пул.

"ЛГ"-дин 15-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЪЗ ЦИАРАРА: Мегъарамдхурь. Яралиев. Цирав. Елец. Кьепир.
Лабинск.

ТИК ЦИАРАРА: Азар. Рекъв. Якъв. Лепе. Цуьруьгъуьл. Алверчи.
Цуцлрух. Кьук.

Гъевесдивди иштиракна

Агъмед МАГЪМУДОВ

Рамазандин вацра Дагъус-
тандин жуьреба-жуьре районра-
ни шегъерра мергъяматлувилини
хейлин мярекатар кьиле фена.
Ихътинбурукай сад 14-апрелдиз
Стлал Сулейманан районда
"Там-Там" твар алай ресторан-
дани тешкилнавай.

Ци пуд лагъай сеферда кьиле
фейи и мярекат тешкилнавай-
буьр стлалви карчийар, "Лезги газет-
дин" амадагар - Мурад Мегъамед-
керимовни Разим Пирмегъамедов
-тир. Гаф кватай чкадал кьейд ийин
хъи, абур гъар сада хайи члалал
акъатзавай газет кхьин патал гъар
йисуз редакциядиз 50 агъзур ма-
нат пул чара ийизва.

Мярекат асул гысабдай аял-
лар патал тешкилнавай. Ана
Стлал Сулейманан райондин са
жерге хуьрерин мектебра 1-5-
классра кьелзавай 64 аялди иш-
тиракна. Мярекатдиз теклифна-
вай мугъманрин арада, тешки-
латчийрилай гъейри, "Лезги га-
зетдин" кьилин редактор Мегъа-
мед Ибрагъимов, Агъа Стлалрин
хуьруьн юкъван мектебдин ди-
ректор Феликс Магъмудов, Къу-
лан Стлалрин администрация-
дин кьилин заместитель Мирзе-
бег Магъарамов, зегъметдин ве-
теран Муслим Эльдеров, "Там-

там" ресторандин сагъиб Вагиф
Исмаилов, Къулан Стлалрин
мискиндин имам Мугъаммад
Рамазанов ва масабур авай.

Мярекат "Лезги газетдин" кьил-
лин редактор Мегъамед Ибрагъи-
мова ачухна ва эхирдал къван
кьилени тухвана. Адан сергъят-
ра аваз аялрин арада М.Ибрагъи-
мовани Къулан Стлалрин мис-
киндин имам Мугъаммад Рама-

занова лезги члалазни Ислам
диндиз талукъарнавай конкурсар
кьиле тухвана. Аялри анра члехи
гъевесдивди иштиракна. Гъалиб
хъайи 14 аялдиз "South heat" фир-
мадин патай дипломарни 1 агъ-
зур манатдин къадарда аваз пул-
дин пишкешар гана. Гъалибчий-
риз гъа и къадарда аваз пулдин
пишкешар вичин патай Стлал Су-
лейманан райондин собранидин
депутат Максим Алискеровани
гана. Идалайни гъейри, мярекат-
да иштираккай вири аялриз Мурад
Мегъамедкеримованни Разим
Пирмегъамедован патай рикел
аламукъдай савкъатарни диндин
алим Ямин Мегъамедован "Ис-
ламдин эдебар, ахлакъар ва дуй-
аяр", "Члехи гунагъар" ктабарни
багъишна.

Саки 2 сятда давам хъайи
мярекатдин эхирдай, сив хъудза-
вай члавуз, вири мугъманар па-
тал тямлу лезги хуьрекар алай
берекатлу суфраяр ахъайнавай.

Аялриз - савкъатар

Чи мухбир

Чи хуьрерин аялрин бахчай-
ра бицкекар патал лезги члалал
акъуднавай ктабар тямил ава.
Кьилдин шайри, гьикаятчийри
аялар патал ктабар кхъизватлани,
абурун тиражар гъевечибуьр я, ви-
ри бахчайриз бес жезвач. Ида-
лайни гъейри, бахчайрихъ абур,
пул гана, маса къачудай
алава такъатарни авач.

Мукъвара агъастлал-
ви карчи, Алкъвадар Га-
санан тварунихъ галай
медениятдинни мари-
фатдин центрадиз ди-
ректордин куьмекчи Му-
рад Мегъамедкеримова
Агъа Стлалрин ва Агъа
Стлал-Къазмайрин аял-
рин бахчар патал вичин такъа-
рихъ "Сиклрен уюнар" твар алай
лезги махарин ктабарни вири дуь-
ньяда машгур "Золушка" мах
лезги члалал гъатнавай кватлалар
багъишна. Санлай къачурла, -
300 ктаб.

Гуьруьшдин эхирдай Агъа
Стлал-Къазмайрин бахчадин за-
ведующий Рена Рагъмановади
аялриз гъакъван герек ихътин
ктабар багъишунай Мурад Ме-
гъамедкеримован тварцихъ ра-
зивилин келимаяр лагъана.

Утерянный аттестат о среднем общем образовании с отличи-
ем №00518001041376 от 28 июня 2016 г., выданный муниципаль-
ным бюджетным образовательным учреждением "Лицей №22"
г. Махачкалы Республики Дагестан на имя **МЕСРОБЯНА Карена
Ервандовича**, считать недействительным.